230 metų

MARIJAMPOLĖS SAVIVALDAI

Sudarytojai

Arūnas Kapsevičius,

Rimvydas Urbonavičius

MARIJAMPOLĖS KRAŠTO
IR PREZIDENTO KAZIO GRINIAUS
MUZIEJAUS leidinys

PIKO VALANDA
LEIDYKLA / SPAUSTUVĖ

Marijampolė, 2022

RĖMĖJAS

MARIJAMPOLĖS
SAVIVALDYBĖ

ISBN 978-609-422-192-7
Leidinio bibliografinė informacija pateikiama
Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos
Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

© Arūnas Kapsevičius, 2022

© Rimvydas Urbonavičius, 2022

© Leidykla-spaustuvė „Piko valanda“, 2022

MERO ŽODIS

Marijampolė – tai miestas su turtinga istorija, kultūros bei tradicijų tąsa ir iššūkių kupinais savivaldos pokyčiais.

Magdeburgo teisių suteikimas 1792 m. vasario 23 d. Marijampolei buvo savivaldos pradžia, kuri sudarė teisinį ir ekonominį pagrindą augti miestui ir tvirtėti miestiečių bendruomenei.

Savivaldos teisių privilegija suteikė galimybę Marijampolei gyvuoti, o buvę savivaldos vadovai, įveikdami iškylančius iššūkius, atvedė miestą į šiandieną ir suteikė galimybę visiems kartu kurti šio miesto istoriją ir ateitį.

Tai, kokia Marijampolė yra po 230 savivaldos metų, yra geriausia ir gražiausia, kas galėjo nutikti: augantis ir gražėjantis miestas, puoselėjama istorinė atmintis ir tradicijos, auganti išmintinga, kūrybinga ir smalsumo kupina jaunoji karta, stipri savivalda ir aktyvi, savo miestą mylinti bei tikinti jo ateitimi bendruomenė.

***Savivaldos istorijoje – svarbūs** kiekvieno, dalyvaujančio savivaldoje bei gebančio susitelkti siekiui to, ko labiausiai tuo laikotarpiu miestui ir jo bendruomenei reikia, žmogaus prasmingi darbai Marijampolei.*

Dėkoju kiekvienam, kūrusiam ir kuriančiam reikšmingą teisingais sprendimais bei džiuginančią pokyčiais Marijampolės savivaldos istoriją!

Šiandien Marijampolė – miestas, turintis drąsią ir ambicingą ateities viziją, kurios įgyvendinimui susitelkusi ir bendruomenė, ir dabartinė savivalda.

Didžiuokimės Marijampole, kurkime jos istoriją, stiprinkime savivaldą ir savo idėjomis bei darbais kurkime miestą, kad čia būtų geriausia vieta gyventi ir įgyvendinti ambicingiausius ateities siekius!

Pagarbiai

Povilas Isoda, Marijampolės savivaldybės meras

MARIJAMPOLĖS MIESTO IŠTAKOS IR MIESTO TEISĖS

1710 m. po tėvo grafo Aleksandro Butlerio mirties Prienų seniūniją paveldėjo grafas Markas Antonijus Butleris su žmona Pranciška Ščiukaite. Markas Antonijus paveldėjo ne tik Prienų seniūniją, bet ir kitas valdas. 1709 m. jis tapo Drohičino (tuometinės Palenkės sostinės) seniūnu, šias pareigas paveldėjo iš tėvo Aleksandro, tačiau po metų seniūno vietą pardavė Viktorinui Kučynskiui už 61 000 zlotų. Gautas lėšas skyrė savo valdų plėtrai. Prie Radziecino (Lenkija) dvaro ir pilies, už penkių kilometrų, 1717 m. Markas Antonijus įkuria naują miestą, kurį pavadina savo žmonos garbei Pranciškos miestu – Fronopole (dabar Frampolis). Tuo pat metu Prienų seniūnijos pakraštyje stato Kvietiškio dvarą.

Be jau paminėtų Radziecino, Frampolio bei Kvietiškio grafai Markas Antonijus ir Pranciška valdo Butlerių tėvoniją Miezdną (Lenkija) su miestu ir tvirtove, Prienų, Vytogalos seniūnijas, Sarnakų miestą bei šalimais Klimčysėje (Lenkija) pastatytus rūmus, turi privatų Siponių dvarą su kaimais, pasoginį Pranciškos dvarą Gaižuvą (arba Aukštdvarį) su Prienų palivarku (nemaišykite su Prienų miestu), Vaizbūniškio dvarą, turi namą Varšuvoje ir t.t.

Pagal išlikusius Butlerių rašytus laiškus galima atsekti, kad pradžioje Markas Antonijus su žmona gyveno Radziecine, po to Miezdnoje ir Klimčysėje, reziduodavo Prienuose, lankydavo kitas savo valdas, taip pat ir Kvietiškį.

Istorikas Jonas Totoraitis savo knygoje „Sūduvos Suvalkijos istorija“ 1938 m. atranda Pašešupio kaimą, kuris pirmą kartą Lankeliškių parapijos dokumentuose paminėtas 1667 m. ir „užverda košę“. Iki tol tiek J. Totoraitis, tiek kiti tyrinėtojai minėdavo daržininkų žvejų kaimelį ant Šešupės kranto. Jis ir buvo tapatinamas su Stara Būda kaimu.

Pirmasis Pašešupio versija suabejojo Algimantas Miškinis savo knygoje „Marijampolės miestas iki 1940 m.“, bet tik istorikas Rimvydas Urbonavičius, aptikęs kad J. Totoraičio minimas Pašešupio kaimas buvo prie dabartinio Kudirkos Naumiesčio Vilkaviškio rajone, šią versiją paneigė remdamasis archyviniais dokumentais. („Ar tikrai Pašešupio kaimas davė pradžią Marijampolei?“ Suvalkija 2007 m. Marijampolė; „Prienų seniūnijos Pašešupys“ Suvalkija 2008 m. Marijampolė ir kt.)

Kitas žymus mūsų krašto istorijos tyrinėtojas kunigas Jonas Reitelaitis taip pat laikėsi nuomonės, kad mūsų miesto pirmtakas yra Stara Būdos kaimas.

Pirmą kartą rašytiniuose šaltiniuose **Staros Būdos** kaimas paminėtas **1710 m**. Prienų seniūnijos inventoriuose. Įdomu, kad yra išlikę ir prieš marą ir po maro daryti šio kaimo

inventoriai. Po maro daržininkų kaimas Stara Būda buvo tuščias, kaip ir dauguma pašešupio kaimų. Ir šio kaimo žemėse pradėtas kurti miestas Storopolė, vėliau virtęs Starapole (Starostos arba seniūno miestas).

Marko Antonijaus Butlerio ir Pranciškos įkurtas miestas **Storopolė** pirmą kartą minimas Prienų parapijos metrikose **1739 m.** (Tarptautiniu susitarimu valstybės, miesto, kaimo „gimimo data“ laikoma pirmasis paminėjimas rašytiniuose šaltiniuose.)

Storopolės įkūrimo rašto kol kas aptikti nepavyko, bet žinoma, kad buvo išrūpinta turgų ir jomarko, t. y. mugės, teisė. Tuo metu buvo priimtina, kad įkūrus miestą svarbiau gauti prekyviečių privilegiją, kuri mokesčių pavidalu duoda pelną, nei pasirūpinti miesto teisėmis, kurios reiškia papildomas išlaidas ir beveik absoliučią miestelėnų laisvę nuo dvaro. Grafas Markas Antonijus Butleris taip pasielgė ir su Frampoliu. Tik prabėgus daugiau kaip penkiasdešimt metų jo žentas Janas Vislovskis 1773 m. gavo Frampoliui miesto teises.

1749 m. grafienė Pranciška Butlerienė su sūnumi Mykolu kviečia į Storopolę atvykti marijonus ir žada jiems pastatyti bažnyčią ir vienuolyną bei skirti iš Kvietiškio dvaro žemės. Ši nauja vienuolių marijonų valda gauna Marijampolės vardą (Marijampolė – Marijonų miestas). Kol kas pavyko rasti seniausią **Marijampolės** vardo paminėjimą **1751 m. gruodžio pradžioje** marijonų generalinio prokuratoriaus Kazimiero Višinskio rašytame laiške.

Von Reilio 1791 m. žemėlapio fragmentas.

Tarp Šešupės ir Jevonio upelio buvo pradėta statyti mediniai triobesiai, vienuolynas ir bažnyčia. Atvyko pirmieji marijonai vienuoliai – 1750 m. Adalbertas Vaitiekus Strachas ir 1752 m. Hiacintas Vasilevskis. 1752 m. marijonų generalinis prokuratorius Kazimieras Višinskis Marijampolės bažnyčiai Romoje iš popiežiaus išrūpino šv. Kryžiaus ir šv. Pranciškos Romietės relikvijas bei atlaidus. Savo laiške marijampoliečiams vienuoliams Kazimieras Višinskis liepė: „relikvijas iškilmingai įnešti, o atlaidus kol kas laikyti paslaptyje, kad Prienų klebonas nesupyktų“. (Jie priklausė Prienų parapijos klebonui). Tai rodo, kad bažnyčia jau pastatyta ir vyksta pamaldos. Beje, tai nieko išskirtinio, kad bažnyčia buvo konsekruota vėliau, t. y. 1758 m., galima būtų pateikti gausybę pavyzdžių tiek iš Lietuvos, tiek iš Europos bažnytinės istorijos, kad taip būdavo daroma, todėl K. Višinskio laiškas leidžia teigti, kad bažnyčia tikrai pastatyta jau 1752 m., o 1758 m. rugsėjo 13 d. iškilmingai pašventinus bažnyčią jai buvo suteiktas šv. Kryžiaus titulas.

1758 m. rugpjūčio 17 d. grafienė Pranciška Butlerienė pasirašė marijonų vienuolyno fundacijos dokumentą, o 1759 m. kovo 12 d. Abiejų Tautų Respublikos karalius Augustas III leido Prienų seniūnui grafui Mykolui Butleriui skirti aštuonis margus žemės marijonams iš Prienų seniūnijos valdų ir taip galutinai suformavo Marijampolės jurisdiką, arba kitaip tariant, miestą.

Muziejininkas, kraštotyrininkas Arūnas Kapsevičius

MIESTO TEISIŲ SUTEIKIMAS MARIJAMPOLEI

Senasis Marijampolės herbas

1792 m. vasario 23 d. Marijampolė, jau kaip vienas bendras vienetas, gavo **miesto teises ir herbą**. Abiejų Tautų Respublikos Ketverių metų seimas priėmė Gegužės 3-ios Konstituciją, kurios trečioje dalyje (Miestų įstatymas) buvo numatyta miestų reforma. Iki tol buvo likę tik vienuolika valstybinių magdeburginių miestų ir šis įstatymas leido susigrąžinti miesto teisių privilegijas tiems miestams ar miesteliams, kurie jas turėjo anksčiau. Tarp jų buvo ir Marijampolė. Tam, kad gauti miesto teises buvo būtina Varšuvoje pateikti senųjų miesto teisių privilegijos dokumentą arba turėtas turgų ir mugių privilegijas. Kaip įrodymas tiko ir ankstesnių metų t.y. 1765 m. ir 1789 m. miestų liustracijų dokumentai. Kaip rašo istorikas Liudas Glemža šių liustracinių dokumentų užteko tam, kad Marijampolei būtų suteikta miesto teisių privilegija. Pačioje privilegijoje rašoma: „prieš mus buvo sudėtos liustracijos, įrodančios miesto titulą pagal kurias mieste gyvena laisvi žmonės, kartu su kitais laisvais miestais moka vienodus mokesčius,be to tinkamą gerai apstatyto ir apgyvendinto miesto išvaizdą suformavo ir dar didesnę formuoti gali“.

Kadangi miesto teisėms atgauti teko samdyti advokatą, kuriam reikėjo brangiai mokėti už darbą bei jį išlaikyti, mokėti valstybės pareigūnams už paslaugas, marijampoliečiai pasirinko lengviausią kelią atgauti savo teises, pasinaudojant liustracijomis.

Pirmą kartą, rašytiniuose šaltiniuose, mūsų miesto išrinkta valdžia paminėta 1792 m. birželio 9 d.

Ir baigiant citata iš Liudo Glemžos knygos „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės miestų sąjūdis 1789–1792 metais“: „Prieš Ketverių metų seimo reformas miesto savivaldos sinonimu buvo Magdeburgo teisė, o 1791–1792 m. miestų reformų metais padėtis keitėsi. Pagal šį principą, Ketverių metų seimo reformų metais miesteliams suteiktos valdovo privilegijos arba remiantis naujuoju įstatymu juose įkurtos ir veikiančios savivaldos reiškė, **kad miestelis virto arba tapo miestu.**“

Muziejininkas, kraštotyrininkas Arūnas Kapsevičius

1792 M. VASARIO 23 D.
MARIJAMPOLĖS MIESTO TEISIŲ PRIVILEGIJA

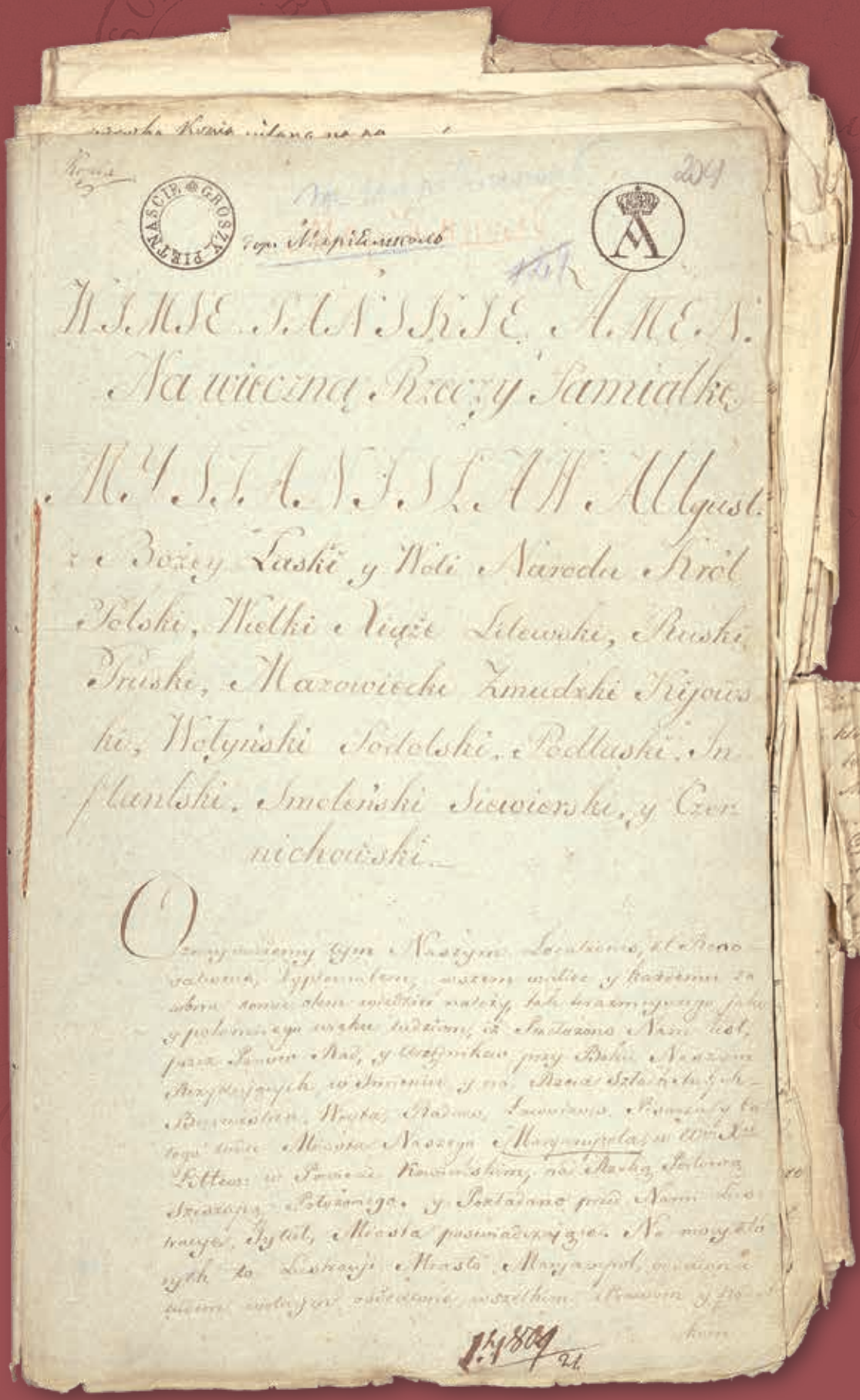

W.I.M.SE. P.A.N.S.K.IE. A.M.E.N.
Na wieczną Rzeczy Pamiątkę.

M.Y. S.T.A.N.I.S.Ł.W. August
z Bożey Łaski y Woli Narodu Król
Polski, Wielki Xiążę Litewski, Ruski,
Pruski, Mazowiecki Żmudzki Kijowski,
Wołyński Podolski, Podlaski, In-
flancki, Smoleński Siewierski, y Czer-
nichowski.

Oznajmujemy Tym Naszym Listem, ktoremu
zabrania, Wypomnieniu, wszem wobec y każdemu za
obrn, komu tym wiadomo natury, tak teraźniejszym, jako
y potomnym wszelkim ludziom, iż Sadzono Nam list,
przez Lwowi Rad, y Woźnikow przy Boku Naszym
Będących, w Imieniu y na Rzecz Szlachetnych
Burmistrzow, Wojta, Radnych, Lawnikow, Pisarzy, y To-
tego Ciała Miasta Naszego Marynpolaz w Wielkim
Xięstwie Litewskim, na Starsza Polskiego
Szczepana Potockiego, y Podstarosty Pana Lis-
towskiego, Sądu, Miasta pasmadzonego. Na mocy tego
Listu to Listowy Miasto Marynpol, w dawnych
Panom swoim, wolnym osadzonym, wszelkim Prawom y Po-
kom

i Sołtysom Rzeczypltey, Inne Imie Miasta wolne
zawsze zelgote, y dalze ulgy. tyol płacy Sił pu-
ynnie Cłowne, Szelezne, y Inowce, Oraz przydey
mz, Sołtys Miasta Dobre Zachowania, y Zabiczu
nye, upomnowate, y to rzat wszyscy formowac może. Iz
zy i Sołtysowie Nas abyśmy z Mocy Naszey Zwier
hnosc Naywyższey, słowa Nam Prawdzi Tłoczy
mi jest zezwolono, y nafundamencie Nadalszey na
Seymie krakowskim o Miastach postanowioney Ma
nowicie po Sytulem Miasta Nasze Królewskie wolne
w Państwach Rzeczypltey przez Zlote przywileje Nam
iest nie tylko Swoim Miastom Szczyrzyca Rzo
ystowie, ale by Inne zygnoty wyrowne ale Iesby na
gruntach Naszych Królewskich Coada prawa K
dzie wolnego złożona Sala wcedtshe Swemu przy
Seymie, postal Miasta, tedy Nam Krolowi Nowy Sey
wtey Zacabiome bedzey radzie wawet znadawnie
mi wyfac mac zostawiona, ze zadym Miasto Mey
ampot Domodta, ci est wolnym y z wolnych Lezi
zlotow a Zawsze Miastom Szyttelowane, a zadym
punkt wszystkie wszelkiego Rodzaju podyczyne
y ze mogac pod przysteyna pustal Miasta dobre
wszawnego y zabudowanego z czasem przez mze do
mawiania, mocego Iazyem wyższym Miastom Swym
Szyrzey Sadzieie i Rzmowzlomie, z rzadzeniem Sum
y Pewu Miszyrich na wzor Innych Miast Rzyzyzdo
wanych Ulydzi, y tez Miasto Ze wolnosci Swym Miasto
tom rowne Sodatki Rzeczypltey opłacaiacym przystoczne
wolney Edlezy Magorzata na Mey Ha y Szczyrzy
Seymie krakowskim zapadłych dyrowne a Sroz
dzyni wszelkiey dowzenosci Edynoczowey, Sta
wowczkiey wyiaci, Sunsdzis wszelkie obe Dokumen
y dewuzie w Osobie tyol Miasta potrzebne zalyte

Wierzchu Kopia wdana na na

y one Ci co z Szanowna y Stolicy, pod władzą y Hypotecyą
Magistratu Magyanpolskiego pewne wszelkie Dobra y
Fundusze, oprócz na rzecz Miasta przeznaczyć co Ciężarom
Akcyzowych nałożonych uwolnić y uczynić wszelkich
Swobod Szczególnie zaszczytom Miastom wolnym Królew-
skich Szczególnie nadyte. Do dalszy Stolicy ci na Sprawie
publicznym gnieżdżący się My Król Rzeczypospolitej
czy z do wyżej wam wymienionych Konstytucyi na Sejmie
Krakowskim o Miastach postanowionych Stanowiącym
Chcąc oraz przeszczone Miasta Magyanpol y Jego Obywa-
telów w Wolnościach i Zaszczytach Prawami tak
tych zapewnić, nie wolnym Ciężarom Kaniec y Stro-
nnictwa uprawnionym, Owiedzieć z łaski Miasta, co wy-
szczególnione przyznawszy, a pomnażając
z Zacnia Dobrej Rzeczypospolitej pewne Miasta
Magyanpol za wolne uznawszy wszystkich Obywatelów
Miasta tak teraz osiadłych jako y napotyk-
wszel wszystkich y do Prawa Magyarskiego należących
y z Prawidłem niepodległych na Dobrach wolnych Ziemi
w Obszerze tejże Miasta położonych y przez nich wraz Miasta
Go Sch Dnyi Wsi y Dobrzyce Jako do tego Miasta
prawnie teraz należą własności ich Uwolnione być
przyznajemy. Co nie ma przeszkadzać zwłaszcza nie do
zawarcia Sprawie. Wszystkich Obywatelów przeszczę
Miasta Magyanpolskiego tejże Szlachcicy tejże
Magyarzy wszystkich Szlachcic tak
Rzemieślników Alle Sąsiedzkich się tejże z jaczego
Rolnictwa Szczególnie Cyrzych w Ziemi Mirsnie tak te-
raz Zaszczyt wszystkich, jako y wszystkich nie wolnych wszy-
gnych Sobie Nadrzędnych Dobrodziejstwa Sprawy tak
Funduszu Hypotecznych Magyary i Magyarowi Mag-
yarowi tejże Miasta, oraz wszystkim podatkom wolnościom
i Zaszczytom podległym wszelkim Ciężary przeszczone
Miasta Wszelkich Sąsiedzkich Zwierzchnich Sprawom
wszelkich, na Stary Prawa Miasta o Miastach zapotrzeby
wyjątkiem przy

Zapodtego wyjmujemy, iż żaden z Obywatelów tego Miasta w żadney sprawie przed Sumyem Sądem obyć się stanowiskiem, sprawiedliwie nie będzie, tylko przed urzędem Mieszczan podług przywileju Prawa tegoż Miasta postanowionego, przez Onegdyś obym Miasta Obywatelom obranym sądzić się ma Stanowiemy. A gdyby Ale Rotowich Jeniekiem urzędu Mieszczan Mu Sumpolskiego uchwalił się być uważanym, tedy do Sądu Appellacyjnych w Miastu Kwaśnie Prawem się wiedzie wyznaczonych za wydziałowe dla Miast Swiątek Nowomiejskiego oznaczamy, lecz ma nas y Sądu Naszych Zadwornych Mościwych W. Xcia Sułtan podług gatunku spraw z Prawa wyjętych Appellować tedy mieli. Urzędu zaś Sądu Mieszczan z urzędowi Sądzenia tegoż Miasta jako też całe przyszłe Miasto Mieszczan wolne Sądzey jak tylko przed Nami y Sądem Naszym Zadwornym Mościwym W. Xcia Sułtan w sprawach prawem przyjętych, odpowiadać będą winni. Dzieci obytej Miasta Statutu dla obrad y Sądu Mieszczan jeszcze w przyszłych Mieszczan Sałki y Krawiec na Pożytek Miasta bez Cyrulica Publicznie wyznaczyć Onemu dozwalamy. Aby zaś też Miasteczka w Skarach Sądowych Jazd y Szczegółych Mieszczan na Wyjściach y Dziełach urzędowych przemiego wywiązać zaszczytu, Onemu Merk taki nadajemy że się tu dowalamy, wiązu Boje tejest Świętego Jerzego. Mieszczanie Merku na Pieczęciach y wszelkich Oznakach tamże Miasta używać dozwalamy. Sałki zaś Dawny z tegoż Miasta y Jeniecku Mieszczan podług Prawa należe okazą. A to Wyrokiem Sądu Naszych Zadwornych Mościwych W. Xcia Sułtan z Exekucji Prawa w tej sprawie w Sądzie Ferowanym Wyrok postanowionego, w Opłacie pieniężnej zadosyćuczynienia

zaręczonemu zostaną, takowe Magistrat tego Miasta od Obywatelów wybierać, y pewnym prawomocnie ich wypłacać, Kwity zaś takowych w Generalności Dietaryusza Miasta dbiorać będzie. Oprócz zaś takowych = Dawnych jakowe Różnki Publiczne, lub będą przez Prawa postanowione, takowe do Skarbu Rzeczypltey wnosić też Miasto będzie obowiązane. Temuż wszelkich Swobod i zaszczytów jakowe Prawami Królewskimi Miastom wolnym są zezwolone y jakowemi zwyczajami ustawom nieprzeciwnymi, ku Miasta podległych obowiązane, to wszystko w tym Mieście wolnym Mayampolu dopełnione y wyznawane mieć chcemy, oraz wszelkich Przywilejów, z Praw Królewskich Mianowicie Konstytucyi na Sejmach postanowionych, jakoteż z Prawa Magdeburgskiego wynikających, tymże Niewszczanym przyznać dozwalamy, y aby w tym od nikogo niemiał przeszkody ostrzegamy. Na co dla Pewności Wiary Niniejsze Dyplomata Ręką Naszą podpisane Pieczęcią W. X. Litewskiego Mocnością Potwierdzamy. Dan w Warszawie Dnia XXIII. Miesiąca Lutego Roku Pańskiego MDCCXCII Panowania Naszego XXVIII. Roku.

(podpisano) Stanisław August Król.

Dyplomata Lenkowania i Przywilejów Miasta Wielkiego Przypłtey Mayampola w Powiecie Kowieńskim położonego.

(podpisano) Wincenty Protopiotrowicz Łowczy Ill. Lit. Księcia Hetmana Pułku W. X. L. Sekretarz.

Kowa

209

Roku 1792 Junii 9 dnia [illegible] odbyte na sądach appell: wyż: Rawskich Sekty JP Grzegorz Michałowski Burmistrz Magistratu Przywileju Czyli dyplomat Miasta Rzepiczy Magistratowi za cechem uznanemu od Najjaśn: Pana wydany do akt podał. —

Następujące Strony: Elżbieta Szpitalna WR Przyjaciel Syna appellującego
— Bartłomiej Sam wyż: Delibeleanu syna Appell: wyż: Rawskich
— Bartłomiej Szpolański Sędzia Appelacyjny —
— Jozef Domżalski Sędzia appell: —
— Józef Mramurowicz Sędzia appell: Sekty Akt Rawskich

Za zgodnością z oryginałem
mnie Originalem Przywileju przy
wydaniu Akt Rawskich Sta Miasta
Publiczny przy Sądach. —
Magnuszew dnia 29 Maja 1821 r.
— Franciszek Dziwan
Notaryusz Pub. Magnuszewski

MARIJAMPOLĖS BURMISTRAI IKI 1917 M.

1792 m. gautomis miesto teisėmis marijampoliečiai neilgai džiaugėsi, kaip ir pirmasis Marijampolės burmistras **Grigalius Michailovskis.** Po trejų metų Abiejų Tautų Respubliką pasidalijo artimiausi kaimynai Austrija, Rusija ir Prūsija. Užnemunė atiteko Prūsijai ir ilgam atsiskyrė nuo likusios Lietuvos. 1807 m. Napoleonas I sukūrė Varšuvos kunigaikštystę, kurią perdavė valdyti Fridrichui Augustui I, Lenkijos ir Saksonijos karaliui ir Varšuvos kunigaikščiui. Marijampolė atsidūrė Lomžos departamente, tapo Marijampolės apskrities (pavieto) centru, o pirmuoju Marijampolės burmistru karalius 1808 m. birželio 23 d. paskyrė **Steponą Dobrovolskį.**

Prancūzijos imperatoriui Napoleonui I pralaimėjus karą su Rusija ir netekus valdžios, Varšuvos kunigaikštystė, o kartu ir Užnemunė atitenka Rusijos imperijai, tačiau išlaiko savo išskirtinumą ir yra pervadinama į Lenkijos kongreso arba tiesiog Lenkijos karalystę. Departamentai panaikinami, o jų vietoje įkuriamos vaivadijos. Marijampolė nuo 1816 m. priklausė Augustavo vaivadijai, kurios sostinė Suvalkai. Iš šio laikotarpio pavyko aptikti kelių burmistrų pavardes, tai **Babelskis** (minimas dokumentuose 1817–1818 m.), **Cichonskis** (minimas 1826 m.) ir **Jg. Jerzinskis** (minimas 1832 m.).

Nuo 1837 m. Augustavo vaivadija pervadinama į Augustavo guberniją su ta pačia sostine Suvalkais. Iš šio periodo pavyko aptikti tik vieną Marijampolės burmistrą **Taraškevičių**, kurio pavardė figūruoja 1848 m. dokumente.

Suvalkų gubernijos herbas

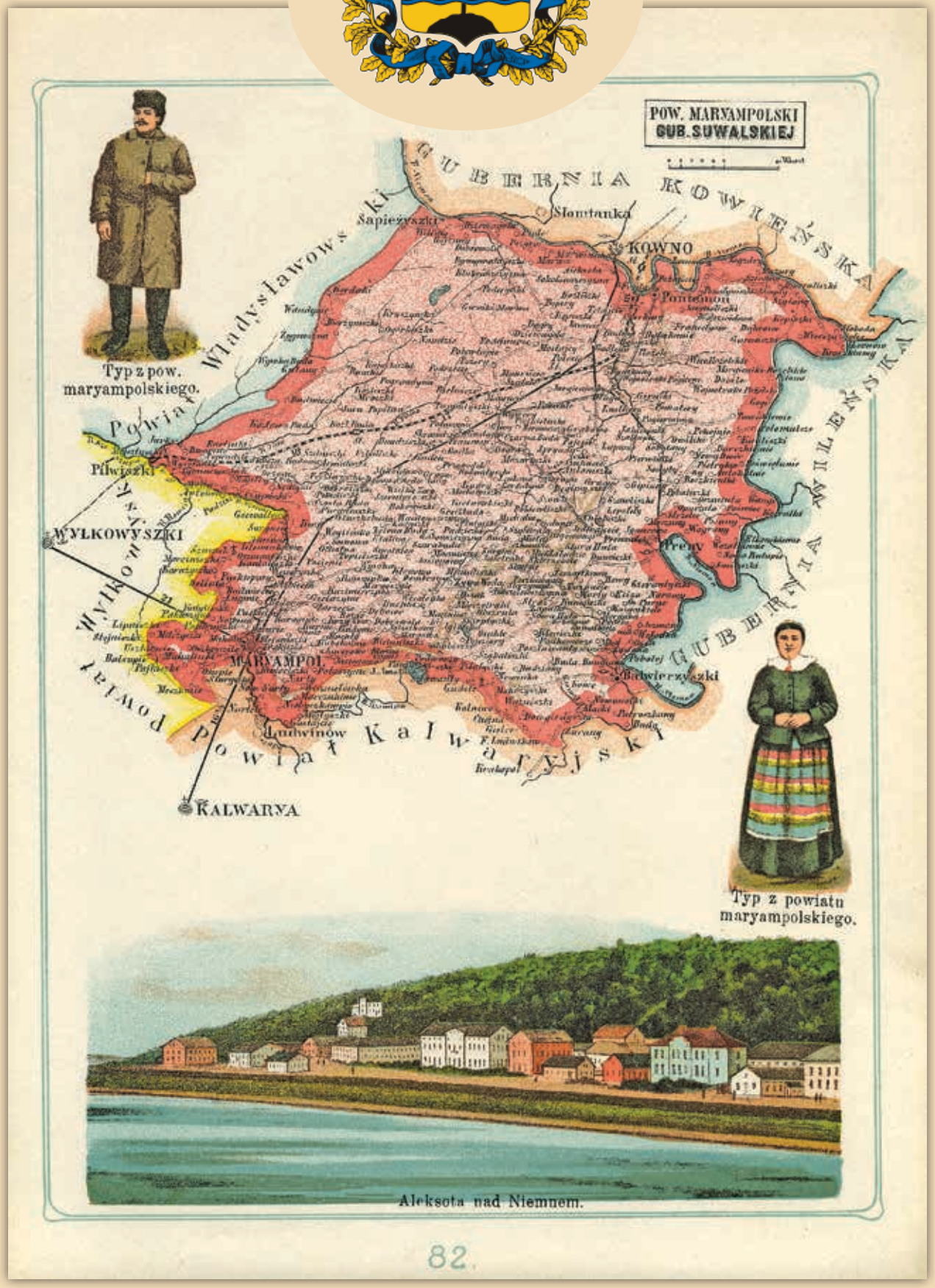

Suvalkų gubernijos Marijampolės apskrities žemėlapis

Nuo 1867 m. iki Pirmojo pasaulinio karo priklausėme Suvalkų gubernijai su ta pačia sostine Suvalkais. Marijampolės miestas tapo Marijampolės apskrities centru. Šiame periode surasti miesto burmistrus ir jų burmistravimo Marijampolėje laikotarpį padėjo nuo 1872 m. leistos „Suvalkų gubernijos atmintinės knygos“.

1872–1883 m. **Jakovas Karlovičius Žilinskis**, apdovanotas vardiniu medaliu 1853–56 m. karui atminti (Krymo karas).

1884–1885 m. **Michailas Sigimundovičius Tridenskis**.

1886–1887 m. Kolegijos asesorius **Vladimiras Antonovičius Grudzinskis**, einantis pareigas, baigęs Svisločių gimnaziją (Baltarusija), valstybės tarnyboje nuo 1840 m.

1888–1891 m. Gubernijos sekretorius **Osipas Semionovičius Borovskis**, katalikas.

1892–1900 m. Kolegijos asesorius **Aleksandras Osipovičius Tanevskis**, vedęs, katalikas, tarnyboje nuo 1864 m.

1901 m. Marijampolės burmistro vieta neužimta.

1902–1913 m. Titulinis patarėjas **Adomas Ivanovičius Baranovskis**, vedęs, katalikas, tarnyboje nuo 1881 m. Nuo 1910 m. suteiktas Kolegijos asesoriaus statusas.

Nuo 1914 m. birželio 4 d. Suvalkų gubernatoriaus įsakymu Marijampolės burmistru paskiriamas Kolegijos sekretorius **Nikolaj Ivanovič Januševič** g. 1876.12.01, stačiatikis.

Burmistras Nikolaj Ivanovič Januševič.
Lietuvos valstybės istorijos archyvas

Prasidėjo Pirmasis pasaulinis karas, Marijampolė atsidūrė pagrindinių Vokietijos ir Rusijos karo įvykių sukūryje. Dalis miesto gyventojų buvo evakuoti, dalis patys pasitraukė iš miesto. Marijampolę du kartus buvo užėmę vokiečiai, todėl šiuo laikotarpiu kalbėti apie savivaldą ar miesto burmistrus sudėtinga.

Gerbiami skaitytojai, nustebsite, bet nuo 1816 m. Užnemunėje ir Marijampolėje buvo įgyvendinta visiška savivalda. Burmistrai su savo valdininkais valdė miesto biudžetą, kurio surinkimą patikėdavo varžytinių būdu parinktam nugalėtojui. Rinko tiltų ir kelių mokesčius, išduodavo leidimus amatininkams, smuklininkams ir pirkliams, grindė miesto gatves, rūpinosi miesto apšvietimu, tiltų remon-

tu ir t.t. Tiesa, po 1831 m. ir ypač po 1863 m. sukilimų vis daugiau funkcijų siekė perimti aukštesnė valdžia Suvalkuose ir Varšuvoje. Tačiau Napoleono kodekso įvedimas nuo 1808 m. daugiau ar mažiau, bet per visą šimtmetį padėjo burmistrams išsilaikyti pakankamai savarankiškiems.

Muziejininkas, kraštotyrininkas Arūnas Kapsevičius

1800 m. Naujosios Prūsijos žemėlapio fragmentas.

MARIJAMPOLĖS MIESTO SAVIVALDOS KŪRIMASIS 1918–1919 METAIS

POST CARD
CARTE POSTALE
COMMUNICATION
1918 metais Vasaros pabaigoje Marijampolės piliečiai susirinkę buv. Kiaulių rinkoje (dabar vados Laisvės aikštė) išrinko pirmuoju laikinu burmistru dr. E. Draugelį
ADDRESS
miesto Tarybą, kurios pirmininkas dr. E. Draugelis vet. ėjo burmistro pareigas, vice-pirm. buvo Šalia jo išdėl. Vladas Kulikauskas ir antras vice pirmininkas Kulikauskas ir sekretorius Endzinlis

1918 m. lapkričio 18 d. marijampoliečių susirinkimas Naujojoje (Kiaulių) rinkoje (nuo 1920 m. sausio 27 d. pavadinta Laisvės aikšte). Tuo metu ten buvo išrinkta laikinoji miesto Taryba, kurios pirmininkas dr. Eliziejus Draugelis (nuotraukoje kalba nuo vežimo) ėjo burmistro pareigas. Šalia jo padėjėjas Vladas Kulikauskas. „Okupantai pėsti ir raiti palaiko tvarką“, rašė E. Draugelis.

Lietuvos centrinis valstybės archyvas

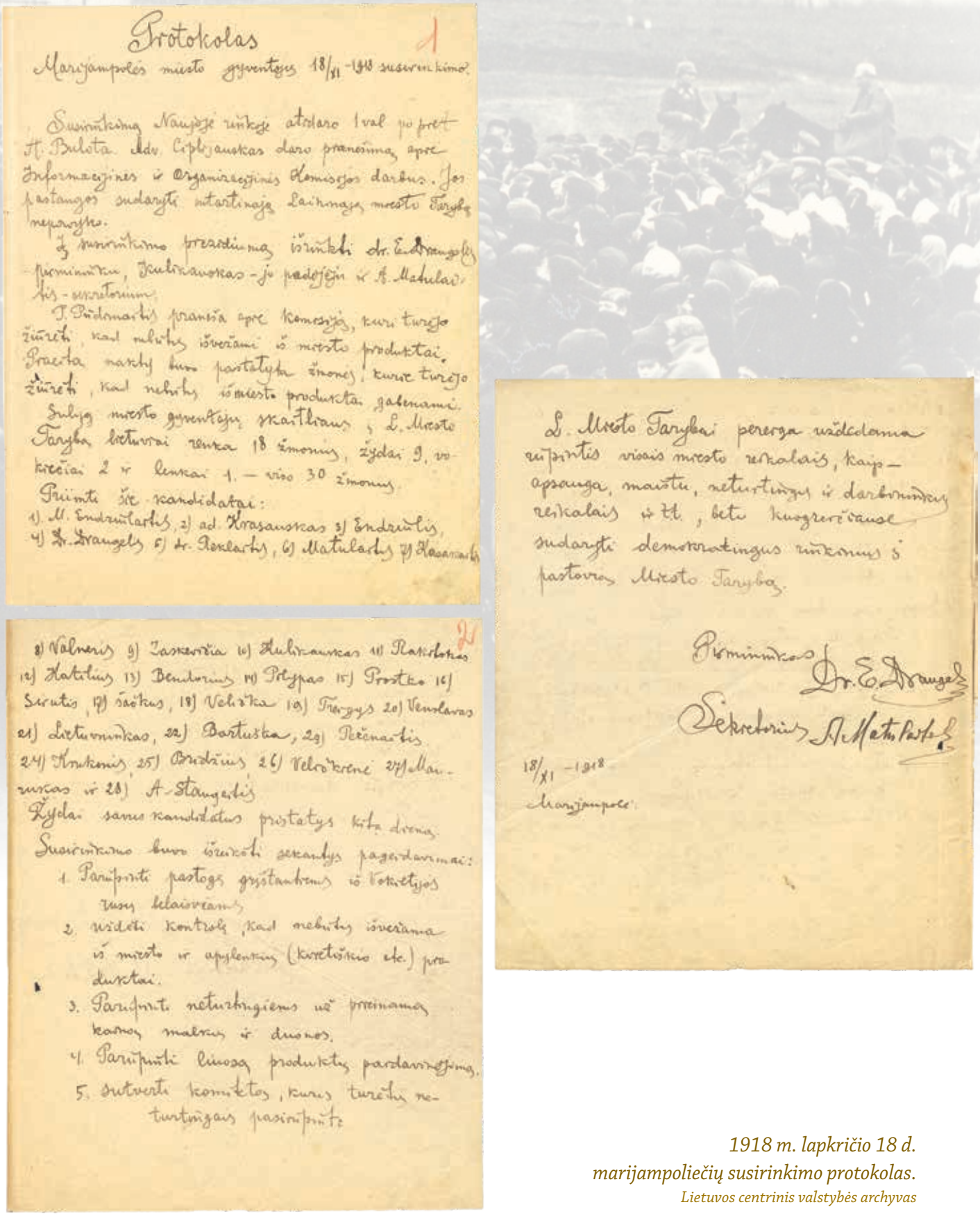

Protokolas

1

Marijampolės miesto gyventojų 18/XI-1918 susirinkimo.

Susirinkimą Naujoje užkeje atidaro 1 val po pret. A. Bulota. Adv. Ciplijauskas daro pranešimą apie Informacijines ir Organizacijines Komisijos darbus. Jos pastangos sudarytų vietinėją Laikinąją miesto Tarybą nepavyko.

Į susirinkimo prezidiumą išrinkti dr. Endrenglis - pirmininku, Kulikauskas - jo padėjėju ir A. Matulaitis - sekretorium.

J. Būdmartis pranešė apie komisijų, kuri turėjo žiūrėti, kad nebūtų išvežami iš miesto produktai. Pasiūlė narių buvo pastatyta žmonės, kurie turėjo žiūrėti, kad nebūtų iš miesto produktai gabenami.

Šalyje miesto gyventojų skaitlius, L. Miesto Tarybą lietuviai renka 18 žmonių, žydai 9, vokiečiai 2 ir lenkai 1. — viso 30 žmonių.

Priimti šie kandidatai:

1) M. Endriulaitis, 2) ad. Krasauskas 3) Endriulis, 4) Dr. Drangelis 5) dr. Šeslaitis, 6) Matulaitis 7) Kasanauskas

2

8) Valnenis 9) Jaskevičia 10) Kulikauskas 11) Ratkelkas 12) Katilius 13) Bendorius 14) Pilypas 15) Prostko 16) Sirutis 17) Šačkus, 18) Velička 19) Tarpys 20) Venclavas 21) Lietuvninkas, 22) Bartuška, 23) Pečenaitis 24) Krukonis 25) Brazdžius 26) Velničkienė 27) Mauruzas ir 28) A. Stangelis

Žydai savo kandidatus pristatys kitą dieną.

Susirinkimo buvo išrinkti sekantys pagerdavimai:

1. Paruošti pastogę gyventojams iš Vokietijos rusų klausiamus
2. uždėti kontrolę, kad nebūtų išvežiama iš miesto ir apylinkių (kvietiškio etc.) produktai.
3. Paruošti neturtingiems už prieinamą kainą malkas ir duonos.
4. Paruošti liuosą produktų pardavinėjimą.
5. Sutverti komitetas, kuris turėtų neturtingus pasirūpinti.

L. Miesto Tarybai pereiga uždedama rūpintis visais miesto reikalais, kaip - apsauga, maistu, neturtingus ir darbininkus reikalais ir tt., bet kuogreičiausai sudarytų demokratingus rinkimus į pastovią Miesto Tarybą.

Pirmininkas Dr. E. Drangelis

Sekretorius A. Matulaitis

18/XI-1918

Marijampolė.

1918 m. lapkričio 18 d. marijampoliečių susirinkimo protokolas.

Lietuvos centrinis valstybės archyvas

MARIJAMPOLĖS MIESTO SAVIVALDOS KŪRIMASIS 1918–1919 METAIS

Vietos savivalda yra vienas pagrindinių bet kokios demokratijos elementų. Visuomenės valdymas yra demokratiškesnis, jei sprendimus priima arčiau gyventojų esanti valdžia nei labiau nutolusi centrinė. 1918 m. vasario 16-ąją paskelbus apie Lietuvos valstybės atstatymą iškart iškilo klausimas, ar pavyks tą valdžią įtvirtinti. Vienas svarbiausių uždavinių tą darant, buvo realiai perimti vietose reikalus į savo rankas, pakeičiant svetimus pareigūnus savais ir ne paskirtais, o išsirinktais demokratiškai. Netrūko abejojančių, ar lietuviai sugebės tvarkytis neturėdami patirties, išsilavinusių žmonių, nemažai kurių buvo karo nublokšti Rusijon ir iš kurios dar nebuvo sugrįžę. Pradžia buvo labai sunki, nes Vokietija pripažino Lietuvos valstybę susaistyta įvairių konvencijų ir pavaldumų ryšiais su Vokietija, o ir pirmoji laikinoji Lietuvos Vyriausybė, vadovaujama Augustino Voldemaro, buvo sudaryta tik lapkričio 9 d. Ši Vyriausybė lapkričio 11 dienos atsišaukimu paragino gyventojus kurti vietos valdžią ir tuo suteikė daug laisvių vietinei iniciatyvai. Jokio norminio akto, reglamentuojančio vietos valdžios sudarymą, nebuvo.

Tik po mėnesio gruodžio 17 d. vidaus reikalų ministras pasirašė aplinkraštį „Dėlei savivaldybių Lietuvoje“. Jis turėjo laikinai atstoti savivaldybių įstatymą. Centrinė valdžia pavėlavo su nurodymais, kaip rinkti ar sudaryti miestų savivaldybes, ir per 1918 metų lapkritį–gruodį dešimtyje miestų savivaldybės jau buvo išrinktos ar sudarytos. Tarp jų buvo ir Marijampolė, kur Laikinoji taryba sudaryta lapkričio 18 d., o naujoji gruodžio 10 d. Miestų rinkimai beveik visur vyko pagal vietos bendruomenių parengtas rinkimų taisykles, dėl to kiekviename mieste ta tvarka skyrėsi. Marijampolės miesto taryba rinkta pagal proporcinę sistemą, iškeliant kandidatus pagal sąrašus.

Galima konstatuoti, kad 1918 metų pabaigoje pirmą kartą Lietuvos istorijoje buvo pradėtos kurti demokratinės savivaldybės, kuriose galėjo dalyvauti visi piliečiai nepaisant lyties, tautybės ir tikybos. Kaip rašo istorikė Aistė Morkūnaitė-Lazauskienė, tyrinėjusi savivaldybių raidą Lietuvoje 1918–1920 metais, iki šiol nėra aišku, kiek šis procesas buvo nuleistas iš „viršaus“ ir kiek tai buvo pačių gyventojų iniciatyva.

Pradžioje vidaus reikalų ministras rekomendavo miesto „galvą“, vadovą, vadinti valdybos pirmininku ar miesto prezidentu, bet vėliau buvo linkstama prie termino „burmistro“. Savivaldybių įstatymu miesto valdybos pirmininkas pavadinamas „burmistru“.

Marijampolėje dar lapkričio 11 d. buvo sušauktas miesto gyventojų susirinkimas, o po to, vos ne kasdien, aikštėse, salėse vyko susirinkimai, mitingai, pasitarimai. Juose pradėta formuoti Laikinoji Taryba, pradžioje iš 12, vėliau 18, 20, 30 narių. Pirmiausiai imtasi spręsti santykių su vokiečių valdžia reikalus, tam buvo sudaryta speciali komisija. Lapkričio 18 d., sekmadienį, Naujojoje rinkos aikštėje (gyventojų vadinama „kiaulių“ rinka, 1920 m. sausio 27 d. pavadinta Laisvės aikšte) susirinkę miestiečiai pradėjo formuoti Laikinąją tarybą, ir čia

jie nusprendė, kad „ *L. (Laikinajai) Miesto Tarybai pareiga uždedama rūpintis visais miesto reikalais: kaip apsauga, maistu, neturtingų ir darbininkų reikalai ir t. t., be to kuo greičiausiai sudaryti demokratingus rinkimus į pastovią miesto tarybą.*“

Kandidatais į Laikinąją miesto Tarybą iškelti 28 piliečiai. Archyve saugomi Laikinosios miesto Tarybos protokolai, o tarp jų ir pirmojo, kuriame Marijampolės gyventojų susirinkime Naujojoje rinkoje lapkričio 18 d. buvo suformuota Laikinoji taryba, protokolas, pasirašytas daktaro Eliziejaus Draugelio ir Antano Matulaičio (būsimasis Steigiamojo Seimo narys, gimęs Netičkampyje 1895-12-29, žuvęs Nepriklausomybės kovose 1920-11-21). Apie pastarąjį susirinkimą, taip pat ir ankstesnius, savaitraštyje „Tėvynės sargas“ 1918 m. gruodžio 5 d. Nr. 41 paskelbtas straipsnis, kurį pasirašo pilietis A. Maitis (gal tai tas pats Antanas Matulaitis). Jame rašoma *„Marijampolėje bendruose susirinkimuose buvo nuspręsta laikinojoje miesto taryboje lietuviams skirti 18 vietų (60%), žydams 9 (30%), vokiečiams 2 (8%) ir „kitų tautų“ – 1 (2%)...Laikinoji Miesto Taryba jau pradėjo veikti.“* Kitą dieną Babarskio salėje iš 28 kandidatų išrinkta 21 žmogaus Taryba, tarp jų buvo advokatas Antanas Krasauskas, daktaras Eliziejus Draugelis, būsimasis antrasis burmistras Juozas Sirutis, mokytojas Stasys Zaskevičius, prekybininkas Adomas Prostko, Vladas Kulikauskas ir kiti. Žydai turėjo parinkti savo bendruomenės atstovus per dvi dienas, o lapkričio 20 d. jų atstovai jau dalyvavo Laikinosios Tarybos posėdyje. Čia buvo išrinktas prezidiumas, sudarytos septynios komisijos įvairiems reikalams spręsti, taip ir pavadintos, pagal tai kokia sritimi turės rūpintis: Maisto, Statistikos ir demokratinių rinkimų, Apsaugos, Finansų, Kuro ir šviesos, Sanitarijos, Butų.

Laikinoji Taryba parengė rinkimų į nuolatinę Tarybą tvarką ir datą. Rinkimai buvo numatyti gruodžio 10 d. Nustatytos trys miesto rinkiminės apylinkės ir balsavimo vietos: kinematografijos salėje Varšuvos gatvėje 3, „Blaivybės“ draugijos salėje, Liudvinavo g. 6 ir Babarskio salėje Senoji Rinka 2. Numatyta kandidatų sąrašus iki gruodžio 6 d. pateikti Vyriausiajai rinkimų komisijai, o naująją Tarybą sudaryti iš 23 narių. Rinkimuose turėjo dalyvauti septyni sąrašai: Darbo žmonių krikščionių, Darbininkų bepartyvių, Vokiečių (Liberalų), Žydų sionistų partija (Dešinieji), Žydų socialdemokratų (Bundo), „Laisvės ir žemės“ (kairieji eserai), „Miesto darbininkų“ (komunistų). Pastarosios dvi partijos savo sąrašus atsiėmė prieš pat rinkimus ir juose nedalyvavo. Rinkimai įvyko gruodžio 10 d. ir vyriausioji rinkimų komisija suskaičiavo balsus, kurių viso buvo 2491. Rinkimuose galėjo dalyvauti Marijampolės miesto (kartu su Degučiais ir Tarpučiais) vyrai ir moterys, sulaukę 20 metų ir turintys pasus ar kitą asmens dokumentą. (Kiek gyventojų Marijampolėje gyveno 1918 metų pabaigoje tiksliai nėra žinoma, tačiau sekančiais metais, t. y. 1919 m., vidaus reikalų ministerijos rašte pateikiama, kad Marijampolėje gyvena 6373 žmonės). Iš Darbo žmonių krikščionių sąrašo buvo išrinka 12, Žydų bundo – 1, (atsisakė vietos per pirmą posėdį), Darbininkų bepartyvių – 1, Vokiečių – 2 ir žydų (sion) – 8. Naujoji nuolatinė miesto Taryba pradėjo darbą gruodžio 20 d.

Savivaldos įstatymas eilę metų buvo keičiamas, tobulinamas ir dažnai savivaldos nenaudai. Taip 1924 metais Lietuvos Seimas padarė esminius savivaldos įstatymų pakeitimus ir papildymus, sumažindamas vietos savivaldos reikšmę ir stiprindamas centrinės valdžios įtaką ir svarbą. Ta tendencija dar daugiau išryškėjo po 1926 metų gruodžio 17 d. valstybinio per-

versmo. Jei pradžioje miesto Tarybos ir miesto burmistro išrinkimas rodė miestiečių valią, tai vėliau tai tapo tik politinio pasitikėjimo pareigomis, kadangi jas dar tvirtino vidaus reikalų ministras, tad neįtikę ar atrodantys nepatikimi asmenys buvo nepatvirtinami burmistrais. Vėlesni savivaldybių įstatymai labai sumažino rinkėjų skaičių (padidinus amžiaus ir turto cenzą). Istorikai tvirtina, kad tais įstatymais savivaldybės buvo padarytos Vidaus reikalų ministerijos priedėliais.

Per Nepriklausomos Lietuvos metus tarpukaryje, nuo 1918 m. lapkričio 18 d. iki 1940 m. birželio 15 d. Marijampolės miestas turėjo penkis burmistrus. Kas jie buvo, ką nuveikė, kokie jų likimai – apie tai ir papasakosim. Kiekvienas Lietuvos valstybės, o ir Marijampolės istorijos tarpsnis, iššūkiai, kėlė skirtingus uždavinius, tad ir burmistrų darbo, pasiektų rezultatų lyginimas, gali būti tik sąlyginis. Net ir jų darbo laikotarpiai yra labai skirtingi ir gali klaidinti dabartinį skaitytoja ir burmistrų darbo vertintoją. Taip pirmasis burmistras tas pareigas, dar pradžioje laikinas ir dar vadinamas miesto tarybos pirmininko, atliko apie keturis mėnesius, o paskutinysis – dirbo apie devynerius metus. Ar galime lyginti tuos keturis mėnesius, kai miestas po Pirmojo pasaulinio karo kentė nuo elementarių dalykų trūkumo: valdžia dar vokiečių rankose, o savoji tik renkama, nėra maisto, malkų, elektros, kanalizacijos, kai gatvėse siaučia ginkluoti okupantai ar tiesiog plėšikai, plinta įvairios ligos, o vaistų nėra, trūksta butų, mokyklų, nėra pinigų ir mokesčių sistema dar neveikia ir pan. ir paskutiniuosius nepriklausomybės metus, kai tokių problemų nebuvo, o tiesiog reikėjo statyti gamyklas, naujas erdvias mokyklas, tvarkyti gatves ir pan.

Tie penki iškilūs žmonės tai: ***Eliziejus Draugelis, Juozas Sirutis, Juozas Barkauskas, Antanas Staugaitis, Juozas Maurukas***. Apie kai kuriuos jų yra nemažai žinių enciklopedijose, žinynuose (randama ir nemažai klaidų), bet apie kitus tik spėlionės ir vienas kitas faktas. Buvusių burmistrų gyvenimo pėdsakų nemažai randame ar rastumėm Brazilijoje, Kolumbijoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose, Vokietijoje, Lenkijoje, Rusijoje... Didžioji dokumentų, informacijos dalis čia pateikta iš Lietuvos atminties saugyklų-Lietuvos centrinio valstybės archyvo, Kauno regioninio valstybės archyvo, iš Brazilijos ir Kolumbijos.

Istorikas Rimvydas Urbonavičius

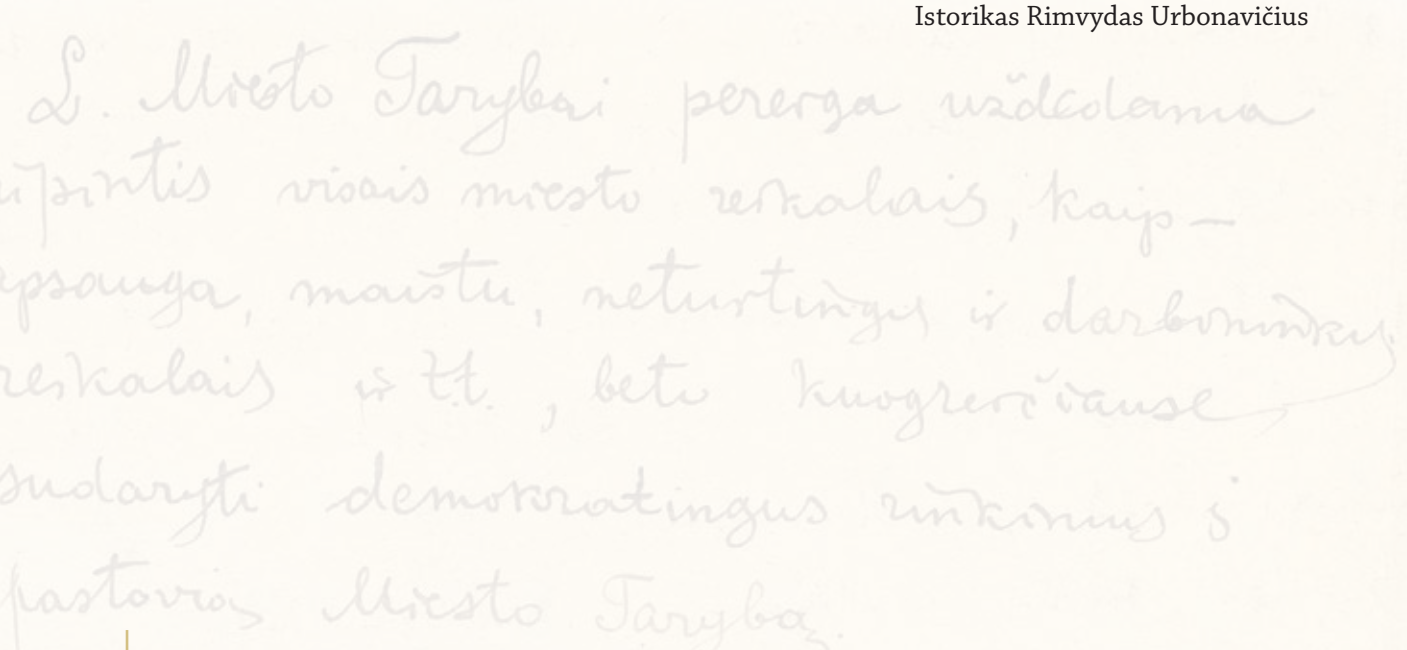
L. Mieto Tarybai pereiga uždedama
užsirinkti visais miesto reikalais, kaip –
apsauga, maistu, neturtingų ir darbininkų
reikalais ir t.t., bet kuogreičiause
sudaryti demokratingus rinkimus į
pastovią Miesto Tarybą.

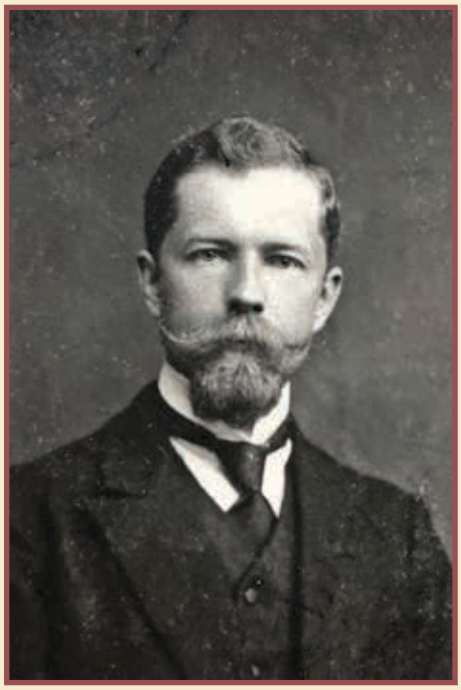

Eliziejus DRAUGELIS

Marijampolės miesto burmistras 1918–1919 m.

Gydytojas, Lietuvos valstybės ir visuomenės veikėjas, pirmasis Marijampolės miesto burmistras **ELIZIEJUS DRAUGELIS** gimė 1888 m. balandžio 11 d. Bardauskų kaime Gižų valsčiuje Vilkaviškio apskrityje. Tėvas Petras (mokytojas, knygnešys, palaidotas Marijampolėje), motina Rozalija (Roza) Giliūtė. Jie užaugino vaikus, kurie savo darbais garsino Lietuvą. Be Eliziejaus, broliai Bronius – Marijampolėje organizavo miliciją, vėliau savanoriu stojo į 2 pėstininkų pulką ir kovojo su bolševikais, buvo Rokiškio, Kretingos ir Tauragės apskričių viršininku, Vladislovas – kunigas marijonas, visuomenės veikėjas, Simonas Jonas – kunigas, rašytojas, seserys Apolonija Draugelytė-Čemarkienė – mokytoja, visuomenininkė, išvykusi į Braziliją 1927 m., Ona Draugelytė-Kučinskienė – dailininkė, Magdalena – pedagogė, visuomenės veikėja, Petronėlė Draugelytė-Vosylienė – išvyko į Braziliją apie 1935 m.

Mokėsi Eliziejus Bardauskų pradinėje mokykloje, kurioje tada mokytojavo jo tėvas. 1900 m. įstojo į Marijampolės vyrų gimnaziją. Baigęs ją 1909 m. pradėjo studijuot Maskvos universiteto Gamtos fakultete, 1910 m. perėjo į Medicinos fakultetą ir jį baigė 1914 metais. Studijuodamas subūrė lietuvius studentus, buvo vienas iš ateitininkų sąjūdžio pradininkų

(kartu su Pr. Dovydaičiu, K. Bizausku, V. Endziulaičiu, Z. Starkumi ir kit.). 1914 m. rugpjūčio mėnesį buvo mobilizuotas į Rusijos kariuomenę, kur 3 metus tarnavo gydytoju. 1917 m. Voroneže išrinktas Vyriausiosios lietuvių tarybos Rusijoje nariu. Su kitais šios tarybos nariais buvo bolševikų suimtas ir mėnesį kalintas. Grįžo į Lietuvą 1918 m. gegužės mėnesį, o liepos 23 d. buvo kooptuotas, t. y. įtrauktas be rinkimų į Lietuvos Tarybą. Nuo 1918 m. lapkričio 18 d. buvo išrinktas Laikinosios Marijampolės miesto tarybos vadovu, o nuo 1918 m. gruodžio 20 d. iki 1919 m. kovo 23 d. buvo pirmasis Marijampolės miesto burmistras. 1919 m. kovo 23 d. Kaune suorganizavo ligoninę nenaudojamose karmelitų pastatuose. Nuo 1919 m. spalio 7 d. iki 1920 m. birželio 19 d. vidaus reikalų ministras (Ernesto Galvanausko kabinete). Šią enciklopedinę eilutę galima papildyti E. Draugelio atsiminimų fragmentu: *„...buvo gana pavojinga užimti aukštesnį postą. Esu gavęs eilę grasinančių laiškų<...> juose buvo aiškiai pasakoma, kad jei tik užimsiu kokį postą, būsiu tuoj sulikviduotas. Įsijungiau į Ernesto Galvanausko ministerių kabinetą (vidaus reikalų ministeriu) tik savo bičiulių A. Stulginskio ir kun. J. Vailokaičio spaudžiamas. Jie, atvykę pas mane į Pilviškių ūkį, turėjo ilgai mane įtikinėti, kad aš priimčiau tas nelengvas ir nedėkingas pareigas. Ir galų gale, kai jie užtikrino mane, kad, jei žūčiau, rūpinsis mano šeima, sutikau paimti ministerio portfelį.“* Nuo 1920 m. gegužės 25 d. iki 1926 m. birželio 1 d. buvo visų Seimų – Steigiamojo, I ir II narys. 1926 m. birželio iki 1927 m. liepos Sveikatos departamento direktorius, iki 1928 m. kovo Kauno ligoninės vyresnysis ordinatorius, dirbo Kauno ligoninėse. Aktyviai reiškėsi Lietuvos ūkininkų sąjungos veikloje ir buvo ilgametis jos pirmininkas. Tos sąjungos veikėjams iškeltoje byloje buvo įkalintas nuo 1929 m. gruodžio 20 d. iki 1930 m. kovo 22 d., kalėjo nuteistas taip vadinamoje „lašinių skutimo“, t. y. amerikoniškų lašinių tiekimo kariuomenei kaip lietuviškų produktų ir taip pasipelnant, byloje. Vyskupas Justinas Staugaitis atsiminimuose rašo, kad kai Antanas Smetona tapo Lietuvos diktatoriumi buvo panaikinta Krikščionų demokratų partija, o kartu su jais viename bloke buvusi Ūkininkų sąjunga ekomomiškai buvo sužlugdyta, *„Bet to dar negana. Reikėjo purvuose taip sumurkdyti Ūkininkų sąjungos vadus, kad jie viešumoje jau negalėtų pasirodyti. Sąjungos Centro valdybai buvo iškelta kriminalinė byla už tariamai nelegalius veiksmus. Geriausi lietuviai patriotai ir katalikai, kaip veterinarijos gydytojas Feliksas Mikšys ir gydytojas Eliziejus Draugelis, buvo pasodinti į kalėjimą, jų turtas buvo konfiskuotas“*. Šia istorija domėjosi ir ekono-

Lietuvos Valstybės Taryba.

Liudymas. № 1816

Šiuomi liudijama ir patvirtinama, kad atstovas Eliziejus Draugelis

yra Lietuvos Valstybės Tarybos narys.

Šis liudymas turi galios nuo 1919 m. balandžio mėn. dienos iki 1920 metų gruodžio mėn. 31 d.

Prezidentas: A. Smetona

Sekretorius: [illegible]

Lietuvos Valstybės Tarybos nario Eliziejaus Draugelio dokumento fragmentas
Kauno regioninis valstybės archyvas

Eliziejus Draugelis ir prelatas Pijus Ragažinskas. Apie 1960 m.
Elvios Maros Draugelis asmeninis archyvas

mistas, istorikas Vladas Terleckas bei pagrįstai suabejojo tų kaltinimų pagrįstumu. Apie tai jis rašė 2011 metais „Vorutoje“: 1926 m. vyko Lietuvos ir SSSR derybos dėl Nepuolimo ir prekybos sutarčių sudarymo, o sovietams nepavyko sustiprinti savo įtakos Lietuvos politiniame gyvenime, suskaldyti krikščionių demokratų bloką, susilpninti krikščionių demokratų partijos, kuri Maskvos buvo laikoma pagrindine kliūtimi savo politiniams kėslams realizuoti. Ūkininkų sąjunga, iš kurios Maskva tikėjosi pritarimo Seime Nepuolimo sutarčiai, vieningai su krikščionimis demokratais ir Darbo federacijos atstovais balsavo prieš jos ratifikavimą. Toks balsavimas skaudžiai atsiliepė Ūkininkų sąjungos vadovams – Feliksui Mikšiui, Eliziejui Draugeliui, Petrui Josiukui ir Bernardui Sakalauskui – buvo iškelta baudžiamoji byla už „lašinių skutimą“ t. y. amerikoniškų lašinių tiekimą kariuomenei kaip lietuviškų produktų. 1928–1929 m. beveik kiekvienas tautininkų susirinkimas, mitingas prasidėdavo ir baigdavosi tendencingu šios bylos komentavimu. Sovietmečiu istorikė Petronėlė Žostautaitė patikimai įrodė, kad apie šį sandorį žinojo Valstybės kontrolė ir Krašto apsaugos ministerijos vado-

vybė. Paaiškėjus, kad reikiamu laiku ir kiekiu neįmanoma kariuomenės aprūpinti lietuviškais lašiniais, sutikta priimti amerikoniškus. Vėliau pasipylusios bylos prieš tautininkų varžovus iškelia klausimą – ar atsitiktinai sutapo tautininkų ir Maskvos interesai. Šią įtikinančią versiją patvirtina ir pats E. Draugelis, atsakydamas į žurnalo „Į Laisvę“ klausimus. Prisimindamas tuos laikus jis pasakojo apie Lietuvos laisvinimo darbą iki jos atgavimo ir ją atgavus: *„Tada neviliojo mūsų jokie titulai, nelaukėme jokios padėkos už darbus bei darbelius, kuriuos teko mums atlikti. Tikėsite ar netikėsite, reikalai pasunkėjo atgavus nepriklausomybę (veikė neigiamos jėgos ir iš vidaus ir iš užsienio)“*. Taigi 1932–1940 m. Eliziejui Draugeliui teko darbuotis provincijoje – Kalvarijos psichiatrinės ligoninės direktoriumi, o prasidėjus karui, 1941 m. laikinosios vyriausybės buvo

Lietuvių Sąjungos Brazilijoje surengtame priėmime 1960 m. Iš dešinės: Gediminas Draugelis, Julija Draugelienė, kalba vyskupas Vincentas Brizgys, dr. Eliziejus Draugelis, buvusio Lietuvos Konsulo žmona Polišaitienė (pasilenkusi), prelatas Pijus Ragažinskas ir kiti svečiai.
Elvios Maros Draugelis asmeninis archyvas

Elvios Maros Draugelis asmeninis archyvas

paskirtas Gižų ir Keturvalakių sveikatos punkto vedėju ir tose pareigose dirbo iki 1944 metų, kuomet pasitraukė į Vokietiją. Ten, Hanoverio rajone, dirbo keliolikoje stovyklų UNRRA (Jungtinių tautų paramos ir atstatymo administracija) vyriausiuoju gydytoju. 1947 m. išvyko į Braziliją. Dirbo San Paulo universitete Medicinos fakultete. Bendradarbiavo „Viltyje“, „Šaltinyje“, „Ateityje“, „Garnyje“ (K. K. Lizdeika). Mirė 1981 m. spalio 8 d.

Žmona Julija Čepulytė g. 1896 m. rugpjūčio 2 d. Šiaulių apsk. Meškuičiuose, visuomenės veikėja, ateitininkė, ilgametė Pilviškių katalikų moterų draugijos skyriaus pirmininkė. Santuoka vyko 1914 m. spalio 23 d. Taline, Estijoje. Vaikai: Vytautas Kazimieras (ūkininkas, g. 1917 m. rugsėjo 3 d. Voroneže, Rusija), Marija Rūta (g. 1919 m. rugsėjo 8 d. Pilviškiuose), Kęstutis Eliziejus (g. 1922 m. rugpjūčio 3 d. Kaune, prašydamas užsienio paso 1948 m., skiltyje apie užsiėmimą įrašė „mechanikas“), Gediminas Leonas (architektas, g. 1923 m. rugpjūčio 18 d. Kaune), jis 1946 m. birželio 18 d. Vokietijoje

E. Draugelis – Jungtinių tautų paramos ir atstatymo administracijos (UNRRA) karo pabėgėlių stovyklose tarnautojas 1945–1947 m.

Elvios Maros Draugelis asmeninis archyvas

Raudonojo kryžiaus ligoninė, Kaunas. 1929 m. Gailestingųjų seserų kursų lektoriai.

Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Lietuvos medicinos ir farmacijos istorijos muziejus

vedęs Latvijos pilietę Editą Mitulis ir Brazilijoje susilaukė dukrų: 1952 m. Elvijos Maros ir 1953 m. Dinos Suely.

1969 m. liepos 6 d. Eliziejus Draugelis žurnalo „Į Laisvę“ redaktoriui įžvalgiai rašė: *„Lietuva tikrai atgaus laisvę ir nepriklausomybę. Čia daug lems pasauliniai įvykiai, bet ir mes patys suvaidinsim didelį vaidmenį ... Lietuva vėl atsikurs, subyrėjus komunistinei Rusijai... Tada Lietuva įeis į Europos Federaciją, sukurtą krikščioniškais pagrindais“*

Istorikas Rimvydas Urbonavičius

Žmona Julija su sūnumis

Brazilijoje su šeima

Su žmona Julija Brazilijoje

E. Draugelis su giminėmis Brazilijoje

Elvios Maros Draugelis asmeninis archyvas

Juozas SIRUTIS

Marijampolės miesto burmistras 1919–1920 m.

Antrasis miesto burmistras **JUOZAS SIRUTIS** gimė 1887 metais kovo mėnesį Pasūduonės kaime Liudvinavo valsčiuje Kalvarijos apskrityje. Pirmojo pasaulinio karo metais Liudvinavo bažnyčia su tos parapijos metrikų knygomis sudegė, tad nemažai parapijiečių savo gimimo datas valdžios įstaigose įrodydavo liudininkų parodymais. Taip buvo ir 1930 m. Kaune, kai išduodant dokumentus, reikėjo nustatyti Juozo Siručio vaikų – Kazio ir Stasio gimimo metus. Juozo tėvas buvo Liudvikas Sirutis, sūnus Petro, (1844–1920) ir motina Katerina Kasakaitytė. Žinome, kad Juozas turėjo dvi seseris: Juzę Sirutytę–Danilevičienę (1877 m. –1951 m. liepos 13 d.) ir Eleną Sirutytę-Karpavičienę (1883–?) Labai tikėtina, kad knygnešys Feliksas Sirutis, sūnus Petro, buvo Juozo dėdė. Būsimasis burmistras greičiausia baigė Liudvinavo pradžios mokyklą. Kaip pasakoja giminaičiai, prasidėjus I Pasauliniam karui 1914 metais Juozas Sirutis jau buvo Rusijoje, Tverėje, o šeima, žmona Izabele Mačiokiūte-Sirutienė su sūnumis, šešerių metų Kaziu ir ketverių Stasiu, nuo karo traukiniu evakavosi į Rusiją siekdami susitikti su vyru ir tėvu. Kelionė iš Lietuvos į Rusiją, paprastai trunkanti keletą dienų, karo sąlygomis virto mėnesiais. Izabelei kelionė baigėsi tragiškai: ji susirgo ir mirė. Be motinos

likę broliukai su panašaus likimo vaikais buvo atiduoti į našlaičių prieglaudą. Galima tik įsivaizduoti, kaip jie jautėsi be tėvų, nepažįstamame krašte, tarp svetimų žmonių, nemokėdami rusų kalbos. Netrukus tėvas Juozas Sirutis, sužinojęs, kur gyvena sūnūs, pasirūpino jų tinkamu maitinimu – nusiuntė pinigų našlaičių prieglaudai. Tėvas pasiėmė vaikus tik po kelių mėnesių. Iš evakuacijos Siručiai grįžo, kaip ir daugelis pabėgėlių 1918 metais. Rusijoje Juozas vedė antrą kartą, tad be sutuoktinės Juzefos ir dviejų sūnų, šeimoje atsirado vyresnysis įsūnis Augustas Bedarfas (gimęs 1907 metais).

Marijampolėje J. Sirutis aktyviai įsijungė į Lietuvos atstatymo darbą: jau tų pačių metų lapkričio 18 dieną Juozas Sirutis buvo išrinktas į laikinąją miesto tarybą (buvo prezidiumo vicepirmininku), nuo lapkričio 22 dienos išrinktas Maisto sekcijos komisaru. 1919 m. sausio 7 dieną išrinktas į apskrities Tarybą, o nuo kovo 2 d. buvo komisijos Nuostoliams apskrityje karo metu padarytiems, pirmininku.

1919 m. kovo 23 d. Eliziejui Draugeliui atsisakius burmistro pareigų, Juozas Sirutis išrinktas į Marijampolės miesto tarybos ir vykdomojo komiteto pirmininko (burmistro) pareigas, jose dirbo iki 1920 m.sausio 14 d.

Įdomu tai, kad tuo pat metu, tiksliau nuo 1919 m. liepos 1d. iki 1919 m. rugpjūčio 18 d. jis buvo pirmuoju ir vieninteliu Lietuvos Respublikos Suvalkų miesto ir apskrities viršininku. 1919 m. liepos 2 d. Marijampolės miesto savivaldybės Tarybos protokole rašoma: *„Sulyg prašymo pirmininko Siručio paliuosuoti jį nuo pareigų ant 3 dienų“*, o 1919 m. liepos 20 d. protokole *„Tarybos pirmininkas Sirutis prašė, kad jį Taryba mėnesį laiko*

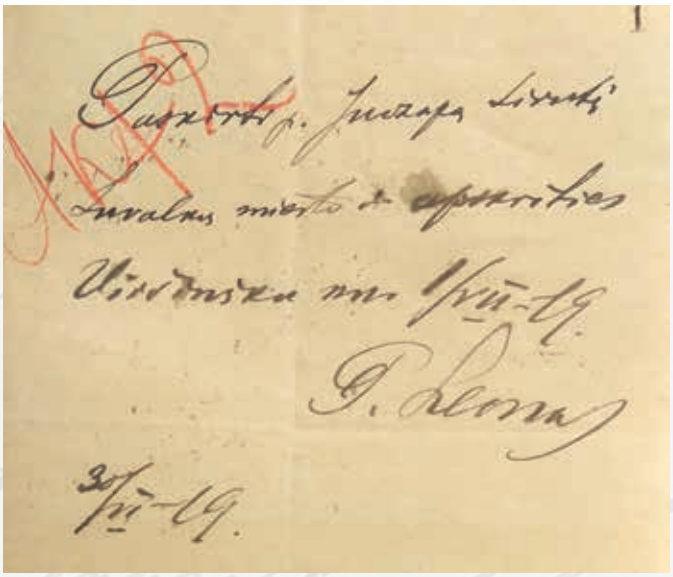

1919 m. birželio 30 d. Vidaus reikalų ministro Petro Leono įsakymas dėl J. Siručio paskyrimo Suvalkų miesto ir apskrities viršininku.
Lietuvos centrinis valstybės archyvas

Muitinės darbuotojo Juozo Siručio 1926 m. spalio 19 d. prašymas dėl atostogų.
Lietuvos centrinis valstybės archyvas

skaitytų pirmininku, nors jis ir nebus Marijampolėje“. Tą pačią liepos 20 dieną jis kartu su 90 eilinių milicininkų bei 15 vyresniųjų ir vadais pastotėmis išvažiavo į Suvalkus. Rugpjūčio mėnesį lenkų kariuomenei apsupus Suvalkų miestą lietuviai turėjo pasitraukti. Vidaus reikalų ministras tuojau pat paskyrė J. Sirutį Alytaus apskrities viršininku, tačiau šis dėl šeimyninių aplinkybių atsisakė nuo tų pareigų.

Nuo 1920 m. vasario 1 d. pradėjo tarnybą muitinėje. Darbavosi įvairiuose vietose: pradžioje Kalvarijos punkto, nuo rugpjūčio 15 d. Pilypavo, vėliau Naumiesčio muitinės viršininku. 1925 m. balandžio 29 d. buvo paskirtas Merkinės punkto Muito kontrolės viršininku, vėliau dirbo Joniškio muitinės vyr. valdininko peržiūrėtojo pareigose. 1926 m. liepos 20 d. būdamas Joniškyje pasiprašė perkeliamas į Kauno muitinę. 1926 m. lapkričio 4 d. J. Sirutis Kaune, Kapsų ir Zanavykų gatvių kampe nusipirko žemės sklypą ir medinį dviejų aukštų nebaigtą statyti gyvenamąjį namą. Mirė sulaukęs 44 metų, Kaune 1929 m. gruodžio 21 d. Buvo palaidotas kunigo J. Želvio Kauno senosiose kapinėse.

Kartu su sūnumis Kaziu (1909–?) ir Stasiu (1911 m. lapkričio 17 d. – 2004 m. gruodžio 27 d. Bogota) gimusiais Pasūduonės kaime J. Sirutis augino ir įsūnį Augustą Bedarfą [g. 1907]. Gerai žinomas sūnus Stasys Sirutis – Lietuvos diplomatas Kolumbijoje, žurnalistas, redaktorius ir t.t.

Istorikas Rimvydas Urbonavičius

J. Siručio sūnūs Kazys ir Stasys.
Kauno regioninis valstybės archyvas

Įsūnis Augustas Bedarfas.
Kauno regioninis valstybės archyvas

1920 m. rugsėjo mėn. 11 d. Nr. 953.

Kalvarijos pereinamąjį punktą laikyti panaikintu, o tarnautojus: Viršininką Juozą Sirutį, raštvedį Karolį Bliumą, pasiuntinius Vincą Sadauską ir Juozą Bartašką ir milicionierius Jurgį Kalvaitį ir Petrą Stankauską perkeltais nuo š. m. rugpiūčio 15 dienos į Filipavo Muitinę.

Finansų, prekybos ir pramonės ministro įsakymas dėl J. Siručio perkėlimo į Pilypavo muitinę (dabar Lenkija).
„Vyriausybės žinios“, lapkričio 5 d. Nr. 51

Juozo Siručio kapas.
J. Siručio anūko Stani asmeninis archyvas

Pavardė ir vardas
Finansinė rėja
Skaičius šovinių
Raštvedys K. Morkūnas

Suvalkų miesto ir apskrities viršininko Juozo Siručio parašas ir antspaudas.
Lietuvos centrinis valstybės archyvas

Juozas BARKAUSKAS

Marijampolės miesto burmistras 1920–1922 m.

Trečiasis burmistras, metalurgijos chemikas, pedagogas, amatų mokyklos direktorius **JUOZAS BARKAUSKAS** gimė 1892 m. gegužės 30 d. Santakos kaime Kalvarijos valsčiuje Marijampolės apskrityje. Tėvai Juozapas (žinomas knygnešys) ir Katarina Paulionytė Barkauskai turėjo 60 hektarų žemės ir pavyzdingai tvarkėsi savo ūkyje.

Juozas medaliu baigęs Marijampolės gimnaziją, nuo 1911 m.rugsėjo 1 d. iki 1916 m. vasario 1 d. studijavo Peterburgo politechnikos institute. Specialybė – metalurgijos chemikas. Vėliau dirbo techniku Taline, Rusijos Baltijos karinių laivų statykloje.

Nuo 1919 m. vasario 18 d. iki 1925 m. sausio 1 d. Marijampolės gimnazijoje dirbo chemijos, fizikos mokytoju, nuo 1920 m. gegužės 15 d. ir direktoriaus pavaduotojas. Marijampolės miesto burmistru išrinktas 1920 m. sausio 14 d. ir juo dirbo iki 1922 m. rugsėjo 26 d. 1922 m. lapkričio 30 d. ir 1924 m. spalio 18 d. dirbo miesto Tarybos pirmininku.

Nuo 1925 m. sausio 1 d. jis Kaune dirba vidurinių mokyklų inspektoriumi iki 1927 m. kovo 15 d., o po to iki 1929 m. kovo 21 d. specialiojo mokslo tarėju. 1930 metais Kaune vyriausias Lietuvos Nepriklausomybės 10 metų sukaktuvėms ruošti komitetas išleido straipsnių

rinkinį „Pirmasis Nepriklausomos Lietuvos dešimtmetis 1918–1928“ tarp autorių randame ir Juozo Barkausko straipsnį „Specialinės mokyklos“, kuriame be įvairių specialių mokslo sričių aktualijų rašoma ir apie amatų mokyklas: *„...tebejaučiama dar didelė stoka išmokslintų darbininkų kitoje srityje – prie kirvio, piūklo, plaktuko, pielyčios ir staklių. Tiesa, pirmi žingsniai ir čia jau padaryti. Ir valstybės, ir privačia iniciatyva, jau suorganizuota keletas amatų mokyklų. Jos bus plečiamos, gerinamos ir toliau – lėtais, atsargiais žingsniais – ir dėl to, kad prityrusių žmonių pakankamai tuo tarpu nėra, ir dėl to dar, kad šių mokyklų ir steigimas ir laikymas reikalauja labai didelių išlaidų. Paskutinieji metai finansų atžvilgiu buvo labai sunkūs – Valstybė neturėjo galimybės leisti kreditų statybai, kuri čia yra neišvengiama, nes be dirbtuvių profesinis mokslinimas visai negalimas, o liuosų bent kiek šiems reikalams tinkamų patalpų nėra.“*

Šias eilutes jis rašė jau po komandiruotės į Europos šalis – Vokietijoje (Berlynas, Miunchenas), Čekoslovakijoje (Praha), Italijoje (Roma, Turinas), Šveicarijoje (Ženeva) – kur nuo 1925 m. rugpjūčio 25 d. iki gruodžio 1d. susipažino su amatų mokyklų darbu. Marijampolės valstybinės amatų mokyklos direktoriumi pradėjo dirbti 1929 metais ir darbavosi iki jos likvidavimo 1941 m. liepos 1 d.

1937 m. jo vadovaujama mokykla dalyvavo Paryžiaus parodoje, už dirbinius buvo apdovanota aukso medaliu. Pats J. Barkauskas buvo apdovanotas Gedimino IV laipsnio ordinu. Karo metu, nuo 1942 m. sausio 15 d. jis buvo Marijampolės valstybinės prekybos mokyklos direktoriumi.

Barkauskų šeima (iš kairės): motina Katarina Paulionytė-Barkauskienė, sūnus Ciprijonas (g. 1894 m., Angelės Nelsienės tėvas), sūnus Juozas (g. 1892; būsimas Marijampolės burmistras), tėvas Juozas Barkauskas. Nuotrauka daryta maždaug 1906–1910 m. Sūnūs su gimnazistų uniformomis.

Angelės Nelsienės asmeninis archyvas

Rygiškių Jono vyrų gimnazijos mokytojai. Viduryje sėdi direktorius Antanas Daniliauskas, antras iš kairės sėdi Juozas Barkauskas. [1919–1925 m.]

Rygiškių Jono gimnazijos archyvas

Agelė Nelsienė (Juozo Barkausko dukterėčia) ir JAV prezidentas Dž. H. V. Bušas

Angelės Nelsienės asmeninis archyvas

Angelė Barkauskaitė-Nelsienė su dukromis ir kunigu Pranu Račiūnu.

Angelės Nelsienės asmeninis archyvas

Buvęs Marijampolės burmistras Juozas Barkauskas su sūnumi Gintaru Vokietijoje (1944–1945 m.)
Angelės Nelsienės asmeninis archyvas

Juozas Barkauskas Italijoje.
Angelės Nelsienės asmeninis archyvas

1937 m. gruodžio 26 d. vedė Eugenija Šelvaitytę iš Kalvarijos. Paskutinė žinoma gyvenamoji vieta karo metu 1942 m. Marijampolėje, Vytauto 60-4. 1944 m. jiems gimė sūnus Gintaras Brunonas. Tais pačiais 1944 m. kartu su brolio šeima pasitraukė į Vokietiją, o iš ten į Jungtines Amerikos Valstijas. Apsigyveno Čikagoje, kur dirbo pagal savo specialybę – metalurgijos chemiku. Mirė Čikagoje 1956 m. birželio 3 d., palaidotas Šv. Kazimiero lietuvių kapinėse.

Istorikas Rimvydas Urbonavičius

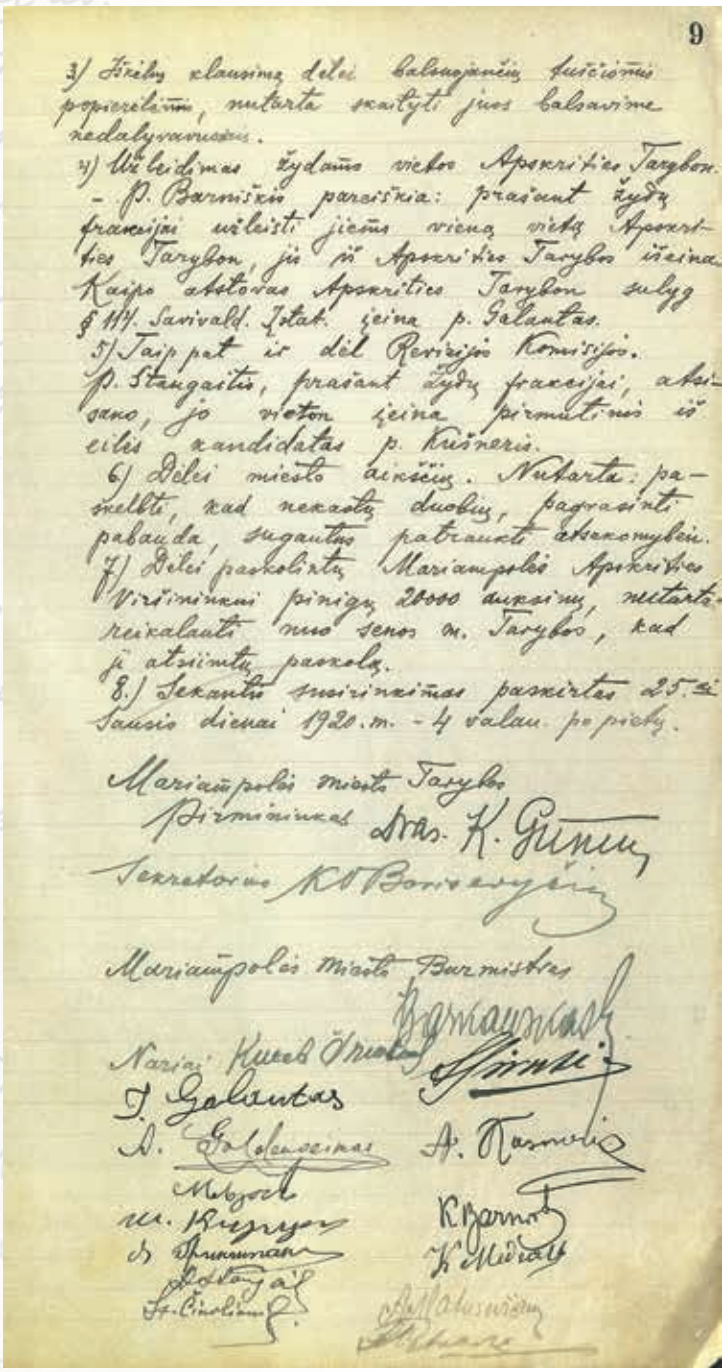

9

3/ Žydų klausimą dėl balsuojančių kūčiūnų popierėlių, nutarta svarstyti jius balsavime nedalyvaujančius.

4/ Užleidimas žydams vietos Apskrities Taryboje – p. Barmiškis paraišė: prašant žydų francijai užleisti jiems vieną vietą Apskrities Taryboje, ji iš Apskrities Tarybos išeina. Kaipo atstovas Apskrities Taryboje sulyg § 114. Savivald. Įstat. įeina p. Galantas.

5/ Taip pat ir dėl Revizijos Komisijos. p. Staugaitis, prašant žydų francijai, atsisakė, jo vietoje įeina pirmutinis iš eilės kandidatas p. Kušneris.

6/ Dėlei miesto aiškiųs. Nutarta: pasiųsti, kad nekastų duobių, pagraižinti pabauda, sugautus patraukti teismonybėn.

7/ Dėlei paskolinto Marijampolės Apskrities viršininkui pinigų 2000 auksinų, nutarta reikalauti nuo senos m. Tarybos, kad ji atsiimtų paskolą.

8/ Sekantis susirinkimas paskirtas 25 sausio dienai 1920 m. – 4 valan. po piety.

Marijampolės miesto Tarybos
Pirmininkas Kas. K. Grinius
Sekretorius K. Borisevičius

Marijampolės miesto Burmistras
Narių: Kunigas Šmulkščio
J. Galantas
A. Galdauskas
A. Kasnelis
Mikoch
M. Kuzmys
J. Sirutis
K. Siručio
Antanas Staugaitis
Stasys Čiurlionis

1920 m. sausio 18 d. Marijampolės miesto Tarybos protokolo fragmentas. Dokumentas pasirašytas Tarybos pirmininko Kazio Griniaus, sekretoriaus kunigo Vincento Borisevičiaus, burmistro Juozo Barkausko ir Tarybos narių, tarp jų kun. Antano Šmulkščio, inžinieriaus Stasio Čiurlionio, Juozo Siručio, Antano Staugaičio.

Lietuvos centrinis valstybės archyvas

Kalvarijos kapinėse palaidoti J. Barkausko tėvai. Čia yra Juozo ir jo brolio kenotafas (abu palaidoti Čikagoje)

Antanas STAUGAITIS

Marijampolės miesto burmistras 1922–1931 m.

Nepriklausomybės Akto signataro vyskupo Justino Staugaičio brolis **ANTANAS STAUGAITIS** (g. 1876 m. balandžio 8 d. – 1954 m. gegužės mėn. Kaune. Palaidotas Marijampolėje) gimė Tupikuose, Žvirgždaičių valsčiuje, Šakių apskrityje. Kaip rašo savo atsiminimuose, mama mirė 39 metų ir rūpintis broliais turėjo vyriausias brolis kunigas Justinas. Jis nuvežė 14-metį Antaną į Varšuvos amatų mokyklą. Ten jis išmoko siuvėjo amato ir *„išėjau 4 klases sekmadieninės amatų mokyklos, kurios kursas buvo lygus gimnazijos, tik be svetimų kalbų“*. Atostogų metu apsilankęs tėviškėje, veždavo draudžiamą lietuvišką spaudą į Varšuvą ir ten platino tarp tenykščių lietuvių. Atvyko į Marijampolę 1902 m. ir vedė lietuvaitę Oną Budzeikaitę iš Punsko parapijos. Nuo tų pačių metų „Artojų“ draugijos narys, valdybos kasininkas, nuo 1905 m. dalyvavo „Šviesos“ draugijos, vėliau „Žiburio“ draugijos veikloje. Neblogai žinoma istorija, kai 1903 m. jis prie savo siuvyklos Marijampolėje pakabino iškabą *„Varšavinis siuvėjas A. Staugaitis“*, kur šalia rusiško buvo ir lietuviškas užrašas. Policija reikalavusi tą iškabą nuimti, buvo iškelta byla ir priteista sumokėti 25 rublių baudą. Suvalkų apygardos teismas po Staugaičio apeliacijos tokį apylinkės teismo sprendimą paliko galioti, bet tuomet siuvėjas kreipėsi į Senatą ir laimėjo – to teismo sprendimas buvo panaikintas.

Bendradarbiavo laikraščiuose „Tėvynės sargas“, „Ūkininkas“. Po spaudos draudimo panaikinimo rašė į „Vilniaus žinias“, „Lietuvių laikraštį“, „Šaltinį“, „Viltį“. 1909 m. organizavo Krikščionių darbininkų draugiją. 1917 m. rugsėjo mėnesio Vilniaus konferencijos dalyvis.

1919 m. gruodžio 16 d.– 1920 m. gegužės 15 d. darbo inspektorius, 1920–1922 m. Steigiamojo Seimo narys, 1923 II Seimo narys, Marijampolės miesto burmistras 1922 m. rugsėjo 26 d. iki 1931m. liepos 15 d. ir karo metais 1941–1942 m.

1939 m. gegužės 27 d. Respublikos Prezidento aktu Nr. 693 A. Staugaičiui kaip pasižymėjusiam asmeniui nuo birželio 1 d. buvo skirta pensija iki gyvos galvos po 60 Lt kas mėnuo. Apie jo veiklą paliudijo daktaras Kazys Grinius ir dailininkas Antanas Žmuidzinavičius.

Gyveno Laisvės aikštės Nr. 24 (Kudirkos g. 26)

Žmona Ona, dvi dukros: Aldona (1908), Gražina studijavo Vytauto Didžiojo universitete (dirbo pradž. mokykl. Kėdainiuose), sūnūs: vyriausias Vytautas Vienoje studijavo ekonomiką ir prekybą, o 1941–1943 m. vadovavo Šiaulių prekybos institutui, jaunesnysis Antanas (mokyklų inspektorius Alytuje).

Po karo dar turėjo apie 3 hektarus žemės miesto ribose. Kaip įprasta tam laikui, buvo apkrautas prievolėmis, mokesčiais, o nesumokėjus mokesčių – 1950 m. kovo 2 d. teisiamas. Galiausiai visa eilė tokių ūkių, tarp jų ir Staugaičių, buvo paimta miesto vykdomojo komiteto žinion „*miesto dirbančiųjų individualiniams daržams*“. 1951 m. mirė žmona, ir dukra tėvą pasiėmė į Kauną, kur jis mirė 1954 m. gegužę. Palaidotas Marijampolėje.

Istorikas Rimvydas Urbonavičius

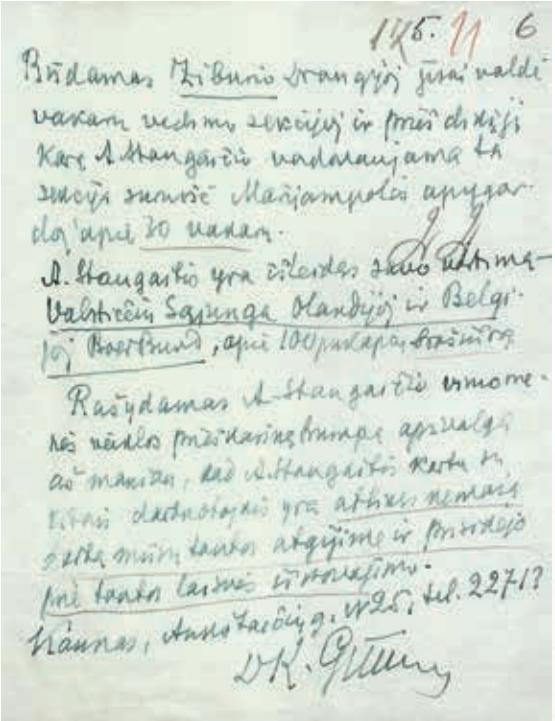

Kazio Griniaus rekomendacija Antanui Staugaičiui.
Lietuvos centrinis valstybės archyvas

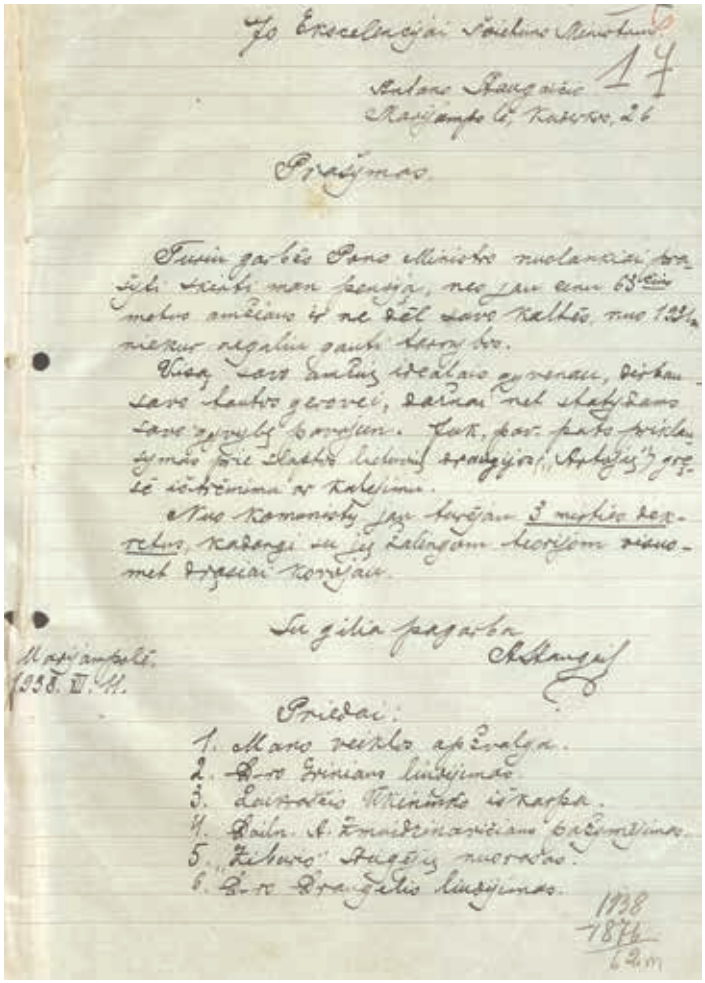

A. Staugaičio prašymas skirti pensiją.
Lietuvos centrinis valstybės archyvas

A. Staugaitis (dešinėje) su mūsų krašto knygnešiais

Marijampolės Petro Kriaučiūno viešoji biblioteka

1990 m. gruodžio 12 d. „BUDUVA"

Marijampolės miesto istorijos puslapiai

Burmistrą gerbė visi

Ilgus metus, užsidarę savyje, daugelis mūsų tylėjo, tačiau dabar, atgimstant tautai, didžiai susidomėję žvelgiame į savo praeitį, į visus tuos žmones, kurie kūrė Nepriklausomą Lietuvą ir dirbo Jos labui. Norėčiau ir aš papasakoti savo tėviškėnams apie ilgametį Marijampolės miesto burmistrą, mano senelį Antaną Staugaitį. Vaikystės prisiminimuose ir motinos pasakojimuose visam gyvenimui išliko tauraus, darbštaus, didelio savo Tėvynės patriočio mano se

[illegible] nelio šviesus atminimas.

Antanas Staugaitis dar jaunas būdamas įsijungė į visuomeninę veiklą, didelės įtakos Jam turėjęs Vincas Kudirka. Senelis labai didžiavosi pažintimi su Kudirka. Seimos albume yra išlikusi fotografija, kur Jis net savo išvaizda „stengėsi būti panašus" į mūsų tautos žadintoją V. Kudirką. Besimokydamas Varšuvoje, susipažįsta su lietuvaite iš Punsko ir ją veda. Mano mo-

čiutė buvo ištikima Jo gyvenimo draugė iki pat gilios senatvės.

Atkūrus Nepriklausomą Lietuvą, Antanas Staugaitis labai aktyviai ima domėtis tautos bei valstybės reikalais. Senelio brolis Telšių vyskupas Justinas Staugaitis buvo Nepriklausomos Lietuvos Tarybos vicepirmininkas, vienas Lietuvos signatarų, kurie 1918 m. pasirašė Nepriklausomybės aktą. Jiedu dažnai lankydavo vienas kitą, buvo labai artimi savo pažiūrom. Vaikiu Antanas Staugaitis tampa aktyviu tautininkų partijos atstovu, tačiau ir kitoms partijoms Lietuvos labai lojalus. Liaudies seimas demokratiniu būdu Jį išrenka Marijampolės miesto burmistru. Savo pareigas senelis vykdė labai sąžiningai. Jo rūpesčiu buvo pastatyta turgaus halė, sutvarkytas miesto parkas. Artimieji ir Jį pažinoję žmonės pasakodavo, kad A. Staugaitis buvęs labai tolerantiškas, demokratinių pažiūrų, visus į Jį besikreipiančius gyventojus vienodai priimdavęs, ar tai būdavo didelis valdininkas, ar paprastas kaimo žmogus.

Senelis labai mylėjo savo vaikus ir stengėsi visus išmokslinti.

Vyriausįjį Vytautą išleidžia į Austriją, kad Vienoje galėtų baigti aukštąjį ekonomikos bei prekybos mokslą. Jaunėlis Antanas ir mano motina Gražina studijavo Kaune, Vytauto Didžiojo universitete. Kiek galėdamas rėmė materialiai ir giminių vaikus. Senelio namų durys buvo atviros visiems, kurie troškę mokslo. Seimos albume yra išlikusių fotografijų, bylojančių apie A. Staugaičio visuomeninę veiklą, Jo ryšius su daugeliu to meto lietuvių inteligentijos veikėjų.

Po okupacijos A. Staugaičio namas neteisėtai nacionalizuojamas turėjo valdžios pojvarkių, bet tai buvo kukliąs namas, kurį Jis pats pastatė, dar nei nesvajojęs apie burmistro pareigas. Leningo atsitiktinumo dėka A. Staugaitis išvengė tremties, o Jo sūnus, kurių NKVD jau ieškojo, pasitraukė į Vakarus. Mano motina, negalėjusi palikti vienų tėvų, liko Lietuvoje, kaip pedagogė patyrė visą Stalino laikų inteligentijos persekiojimo siaubą, dėl savo socialinės kilmės buvo atleista iš darbo. A. Staugaitis iki pat savo mirties išliko doras, sąžiningas ir nepaprastai religingas žmogus, nepakeitęs savo įsitikinimų. Mirė gyvendamas pas dukrą Kaune, 1954 metais. Palaidotas Marijampolės kapinėse. Su meile ir pasididžiavimu prisimename savo senelį, prieiporkutinį Marijampolės miesto burmistrą.

Gražina KUPRENIENE
„Šviesos" leidyklos redaktorė

NUOTRAUKOJE: Antanas Staugaitis su žmona Ona, dukterimis Gražina ir Elena, sūnumis Vytautu ir Antanu 1927 m. Marijampolėje.

A. Staugaičio kapas Marijampolės senosiose kapinėse

Rimvydo Urbonavičiaus nuotrauka

Juozas MAURUKAS

Marijampolės miesto burmistras 1931–1940 m.

JUOZAS MAURUKAS (1896 m. kovo 14 d.– 1958 m. sausio 22 d.) Gimė Trakiškių kaime Kvietiškio valsčius Marijampolės apskritis, valstiečių šeimoje, tėvai Motiejus ir Petronelė.

Pirmojo pasaulinio karo metu gyveno Achtyrke Charkovo gubernijoje, kur buvo evakuota Veiverių mokytojų seminarija ir kur 1918 m. kovo 1 d. baigė paskutiniąją tos seminarijos mokytojų laidą.

Grįžęs į Lietuvą nuo 1919 m. vasario 10 d. – Lietuvos kariuomenės savanoris. 1919 m. kovo 10 d. iki 1919 m. liepos 6 d. mokėsi ir baigė pirmąją Karo mokyklos laidą. Dalyvavo Nepriklausomybės kovose. Klaipėdos sukilimo metu buvo sužeistas į dešinę koją. 1923 m. kovo 30 d. suteiktas vyr. leitenanto laipsnis, paskirtas raitųjų žvalgų komandos viršininku. Nuo 1924 m. sausio 1 d. iki 1925 m. vasario 5 d. Seinų apskrities pasienio apsaugos policijos I eilės rajono viršininkas.

1925 m. sausio 1 d.– 1929 m. rugpjūčio – Lazdijų mokytojų kursų dėstytojas, vėliau Seinų „Žiburio“ gimnazijos, Lazdijų gimnazijos mokytojas. Seinų „Žiburio“ gimnazijos direktorius

kunigas Motiejus Gustaitis, atestuodamas mokytojo Juozo Mauruko darbą, rašė: *„Gražiai su visais sugyvena ir pareigas teisingai atlieka“*.

Nuo 1929 m. rugpjūčio 15 d. iki 1931 m. liepos 17 d. Marijampolės apskrities I rajono pradinių mokyklų inspektorius.

Nuo 1931 m. rugpjūčio iki 1940 m. liepos 11 d.– Marijampolės miesto burmistras. Savaitraštyje „Suvalkietis“ 1931 m. liepos 26 d. numeryje buvo įdėtas didelis interviu su naujuoju burmistru, kuriame pasakojama apie miesto problemas perimant reikalus iš buvusio burmistro Antano Staugaičio. A. Maurukas teigia, kad miesto finansiniai reikalai neblogi, tačiau miesto tvarkyme laukia daug darbų. Jis išvardino problemas, kurioms reikės skirti daug dėmesio: gatvių tvarkymas, jų apšvietimas, pagrindinės Basanavičiaus aikštės sutvarkymas, miesto vandentiekio ir kanalizacijos įrengimas, autobusų stoties, teatro salės, pirties, mokyklų statyba. Kaip mokytojas, naujasis burmistras išsakė toli į ateitį orentuotą mintį ir darbus: *„Naujų mokyklų statymas – tai svarbiausias sumanymas, kurio įgyvendinimui aš dėsiu daug pastangų. Esančiuose namuose mokykloms gana ankšta, o kai kurie namai ir visai mokykloms netinka. Pav., pirmosios mokyklos mūras drėgnas, tamsus ir nepraktiškas. Aš tikiu, kad jau ateinančiais metais bus pastatyta nauja, erdvi, šviesi ir moderniška mokykla. Ir ateityje mokykloms bus kreipiama daug dėmesio, nes nuo vaikų auklėjimo ir sveikatos priklauso ne tik mūsų miesto, bet ir visos Lietuvos ateitis.“* 1936 m. A. Maurukas buvo išrinktas į IV Seimą III (Marijampolės rinkiminėje apygardoje).

1940 m. liepos 11 d. sovietų represinių struktūrų (NKVD) suimtas, kalintas Marijampolės kalėjime, išsilaisvino 1941 m. birželio 22 d. prasidėjus Vokietijos-Sovietų Sąjungos karui. Šeima 1941 m. birželio 14 d. buvo ištremta į Altajaus kraštą.

Žmona Stasė, vaikai Vytautas, Rimantas, Danguolė.

Iki antrosios sovietinės okupacijos dirbo Marijampolėje „Žagrės“ bendrovėje.

Vėl suimtas 1944 m. gruodžio 9 d. ir įkalintas Vilkaviškyje. 1944 m. gruodžio 26 d. nuteistas 5 metams tremties, 1946 m. išvežtas į Sibirą.

Į Lietuvą grįžo 1955 metais ir po kelių metų mirė. Palaidotas Marijampolėje.

Istorikas Rimvydas Urbonavičius

Sav. kūr. miesto burm. tvarkoma Marijampolė daro gražią pažangą

Kartą teko atsitiktinai prie Marijampolės miesto rotušės nugirsti šitokį pasikalbėjimą:

— Kieno šitie gražūs namai?

— Miesto savivaldybės.

— O tas pastatas Laisvės aikštėje?

— Tai halė. Ji miesto savivaldybės.

— O skerdykla ties kalėjimu?

— Miesto savivaldybės...

— Kokius čia niekus šneki? Juk prieš 8 metus tai ta miesto savivaldybė skurdo gremėdiškiausiam apleistam name Kauno gatvėj...

— Taip, bet paskui pakako 7 metų, kad miesto savivaldybė visiškai pakeistų miesto veidą. Septyneri metai — tai didelis laiko tarpas, per kurį daug kas galima nuveikti...

Daugiau pašnekėsio negirdėjau, nes tasai senyvas žmogus su savo svečiu, kažkada buvusiu marijampoliečiu, pertoli atsitoljno. Vis tik buvau užtikrintas, kad paskutiniam sakiniui dar trūko kelerių žodžių:

—..ypač jei miestą tvarko mūsų burmistras Maurukas...

Visai teisingi šitie žodžiai. Kiekviena Marijampolės pėda — aiškiai liudija, kad šitas savanoris — kūrėjas dar nebaigė kūrimo darbo drėgnuose apkasuose. Prieš septynetą metų J. Maurukas iš senojo burmistro perėmė miestą apgailėtinoj padėtyj. Miestas buvo Didžiojo kato ir vokiečių okupacijos labai nualintas. Miestui trūko visko: gatvės buvo purvinos ar išgrįstos dar prieš Didįjį karą, miesto sodas apleistas, pradžios mokyklos sugrūstos mokyklom netinkamose patalpose, Laisvės aikštei trūko halės, miesto savivaldybei — rotušės, miestui — modernikės skerdyklos ir t. t.

Klausimų, kurių nepajėgė senoji miesto savivaldybė išrišti, J. Maurukas nepalaikė neišsprendžiamais. Vienas po kito miesto tarybos posėdis, vienas po kito didesnis žingsnis, ir turgavietėj ėmė dygti didžiulės halės pastatai. P. Armino gatvėj tuo pačiu metu išdygo pradžios mokykla. O tolimu viskas susiliejo į krūvą: kelių mokyklų remontai, rotušės, skerdyklos statyba, gatvių tvarkymas ir grindinimas, aikščių lyginimas, kanalizacijos projektai, elektros stoties įsipirkimas, stadiono rengimas ir t. t. ir t. t. Nuolatiniai darbai ir miesto tvarkymas reikalinga didelių kapitalų, kurie stengiamasi kiek galint sugraibstyti tokiais būdais, kad miestas nepaskęstų skolose. Nuolatiniai miesto tvarkymo darbai, cukraus fabrikas, sutvarkytas susisiekimas — visa prisidėjo prie to, kad miestas pradėjo augti dienomis, ir per tuos septynerius metus gyventojų skaičius padidėjo 6.000.

Kruopštus rūpestingumas visose gyvenimo srityse, kurios pasirodydavo daugiau ar mažiau aktualios, ryškėjo kiekvienam p. Mauruko žingsnyj. Su prekybininkais jis prekybininkas, su darbininkais jis darbininkas, su valkučiais jis rūpestingas globėjas, su vargšais — jis jų užtarėjas, aprūpintojas. Jis nenuilstamas visuomenininkas. Jis sportininkas sportininkams ir amatininkas amatininkams. Aišku, tokių privalumų žmogus vienas galėjo padaryti tai, ką kelį nepadarė dar geresnisis laikas. Jis pakeitė miesto veidą, išlygino ir greitesniu tempu pavarė Marijampolės gyvenimą.

Miestas įvertino savo burmistrą. Antros kadencijos metu (jis perrinktas dar 7-riems metams) jis gali dar daug ką padaryti. Nes jau jis ne vien burmistras, remontuojąs gatvaus, bet apleisto iš prieškarinių laikų miesto veidą. Jis yra tautos atstovas seime, kur jau ne kartą palaikė ir ne kartą dar palaikys opiausius Marijampolės reikalus.

Kažkada miesto savivaldybė nepanorėjo balanom šviesti gatves, o žibalinės lempos prie stulpų per did. karą buvo sudaužytos, koncesininkai pastatė nežmoniškas sąlygas už elektros stoties miestui įrengimą, ir miestas buvo priverstas jas priimti. Ta koncesija buvo aukso kasyklos keliems svetimtaučiams, tačiau išmuilinta virvė miestui. Jokie boikotai ir protestai neprivertė godžių žydų pasitenkinti žemesniu pelnu. Jis lupo kailį nuo marijampoliečių aukštom kainom už elektrą. J. Maurukas nusistatė išgelbėti miestą nuo to slibino. Ir jam tai pavyko. Tiesa, elektros tarifas nesumažėjo, bet jis nekis tik tol, kol miestas išsimokės kuone pustrečio šimto tūkstančių litų koncesininkams už perimtą elektros stotį. O tai truks ne keliolika metų — tai truks 2-3 metus ir tą skolą likviduos pati elektros stotis.

Nepaprasta energija, šaltas protas ir užsispyrimas — štai svarbiausi požymiai to gudraus žmogaus, prieš 10-ką metų kovojusio apkasuose su bolševikais, lenkais ir bermontininkais už lietuvio teisę jausti lietuviu.

J. Maurukas yra Savanorių Kūrėjų sąjungos Marijampolės skyriaus vicepirmn., išėjęs iš kariuomenės at. leitenanto laipsnyje ir apdovanotas savanoriam charakteringu medaliu (savanorio, dešimties metų nepriklausomybės) dar Vytauto Didž. ordino penktuoju laipsniu.

Ant. Vasaris.

Tautos atstovas, Marijampolės burm., sav. kūr. J. Maurukas

Burmistras J. Maurukas Baltijos valstybių burmistrų suvažiavime

Mildos Maurukienės asmeninis archyvas

Burmistras J. Maurukas su Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjungos Marijampolės skyriaus nariais

Burmistras J. Maurukas su sūnumi Vytautu

Burmistras J. Maurukas su kolegomis
Talino geležinkelio stotyje

Burmistro J. Mauruko vaikai.
Iš kairės Vytautas, Danguolė, Rimantas

Mildos Maurukienės asmeninis archyvas

MARIJAMPOLĖS SAVIVALDOS PRARADIMAS NUO 1940 M. IKI 1990 M.

1940 m. birželio 15 d. po pateikto ultimatumo Sovietų Sąjunga okupavo Lietuvą, tačiau į Marijampolę sovietų kariuomenė įžengė tik po trijų dienų. Archyviniai dokumentai teigia, kad tas tris dienas nulėmė Ribentropo-Molotovo pakto sakinys, kad Užnemunė turėjo likti vokiečiams. Iki pat 1941 m. birželio 22 d., kai prasidėjo karas tarp Vokietijos ir Sovietų Sąjungos, Marijampolėje siautėjo politrukų valdžia, todėl nuolat keičiami burmistrai praktiškai nieko nelėmė. Mieste buvo nacionalizuojamas verslininkų ir gyventojų turtas, naikinamos visuomeninės organizacijos, suiminėjami bolševikų „priešai“, kurių vienintelė nuodėmė naujajai valdžiai galėjo būti priklausomybė šauliams ar kokiai kitai tautinei ir net bažnytinei organizacijai. Viską valdė mistinė darbininkų klasė.

Tik prasidėjus karui tarp Vokietijos ir Sovietų Sąjungos Marijampolės miestas buvo subomborduotas, Raudonoji armija pabėgo ir į miestą įžengė vokiečių kariuomenė. Vėlgi buvo skiriami burmistrai, kurių vienintelė pareiga buvo vykdyti nacių valdžios nurodymus. Neminėsime ir karo meto burmistrų, nes jų veikla buvo aprūpinti vokiečių kariuomenę maistu ir drabužiais, tiekti metalą karinei pramonei, prisidėti prie lietuvių jaunimo ėmimo darbams į Vokietiją ir padėti sunaikinti marijampoliečius žydus.

1940 M. BIRŽELIO 15 D. SOVIETŲ OKUPACIJA

RYTINĖ
Darbo Lietuva
Nr. 2. • KAUNAS, 1940 VII. 17, TREČIADIENIS • KAINA 10 ct.

Vyriausioji Rinkimų į Liaudies Seimą Komisija pereitą naktį nustatė Liaudies Seimo atstovų sudėtį, kuri bus paskelbta šios dienos „Darbo Lietuvoje“.

SSSR artistai—ištikimi Raud. Armijos palydovai

Sovietų Sąjungos menininkų antrasis koncertas Kaune

Kaunas, Elta. Liepos 16 d. sporto kalėje įvyko antrasis atvykusių į Lietuvą Sovietų Sąjungos artistų koncertas. Koncerte dalyvavo SSSR Didžiojo Teatro solistas Badridze, tenoras I. Ojanskis, Sovietų Sąjungos estradų artistai (balcto), konkursų laureatai **Anna Redel** ir **Michail Chrustaliov**, pianistas akompaniatorius Maskvos Filharmonijos artistas **Sergėjus Maciulevičius**. Prieš pradedant koncertą į susirinkusius tarė žodį meno reikalams komiteto pirmininkas Sovietų Sąjungos vyriausybės atstovas **V. Surtsas**. Jis pasakė:

„Draugai kariai, viršininkai ir politiniai vadovai raudonosios darbininkų ir valstiečių kariuomenės!

Piliečiai kareiviai, politiniai vadovai ir viršininkai Lietuvos liaudies kariuomenės!

Leiskite man vardu komiteto meno reikalams prie Sovietų Sąjungos vyriausybės, didžiulės Sovietų Sąjungos artistų kariuomenės ir centralinio meno darbininkų sąjungos komiteto centrinės karinės vadovaujamosios komisijos perduoti jums karštą bolševikišką pasveikinimą.

Didvyriškosios raudonosios kariuomenės ir karo laivyno aptarnavimo darbas, lygiai kaip ir visas vadovaujamasis darbas visiems laikams **sutapo su mūsų darbininkų gyvenimu ir jų darbo samone.**

Sovietų artistai sužino garbingrėsio uždavinio už darbą mūsų prakilusiai raudonajai kariuomenei ir karo laivynui, paskelbusiems nemirštamos garbės.

Visur, kur tik atsiduria mūsų raudonoji kariuomenė, ar telkiame rytų pasienyje prie Chasano ežero, ar kovos su baltaisiais lenkais arba baltaisiais suomiais frontuose, ar už Sovietų Sąjungos krašto ribų, visur ir visuomet artistai yra ištikimi raudonosios kariuomenės palydovai. Tai dar kartą pažymi didelį moralinį ir politinį Sovietų tautos vieningumą ir susibūrimą. Tai palymi ir tą didelį rūpestį raudonąja kariuomenė, ištikimiausia galingosios tėvynės sūnumis, kurį parodo bolševikų partija, mūsų vyriausybė ir mūsų mylimas draugas Stalinas.

Mes, dilaugiamės galėdami perduoti širdingą pasveikinimą Lietuvos liaudies kariuomenės kareiviams politiniams vadovams ir viršininkams, jų asmenyje mes sveikiname visą lietuvių tautą. Išvaduotą iš eksploatatorių jungo ir šiaikime jai klestėjimo visose jos gyvenimo srityse, lygiai politikos, ekonomikos, lygiai ir tautinės kultūros srityje.

Tegyvuoja raudonoji kariuomenė, ištikimas darbininkų gynėjas ir išlaisvintojas!

Tegyvuoja tvirta ir nesugriauiama Sovietų Sąjungos ir Lietuvos respublikos tautų sąjunga!

Tegyvuoja mūsų mylimas vadas ir mokytojas draugas Stalinas!

—•■•—

Stiklo fabriko „Aleksotas" darbininkai išrinko tarybą

Liepos 16 d. Kauno stiklo fabrike „Aleksotas" įvyko fabriko darbininkų tarybos rinkimai. Rinkimuose dalyvavo apie 400 darbininkų, kurie savo reikalų gynėjais išrinko šituos asmenis: Zigirskaitę Felicija, Žvingėlį Praną, Smilgą Kazį, Baužlauską Juozą, Lagauską Kazį, Kurcelį Joną ir Bylą Joną.

Kauno darbininkai išrinko tarybas

Be tarybų valdžios neįmanoma sukurti gražesnio gyvenimo. Darbininkai reikalauja Lietuvoje įgyvendinti Sovietų Sąjungos Konstituciją

Pirmoji darbininkų taryba išrinkta „Metalo" fabrike

Įmonių darbininkų komitetai savo pasitarimuose keliais atvejais yra kėlę klausimą dėl sudarymo įmonėse darbininkų tarybų (sovietų), kurios kontroliuotų įmonių veiklą, prižiūrėtų gamybą ir administracijos darbą. Vakar darbininkų iniciatyvą visoje eilėje įmonių tokios tarybos jau išrinktos. **Pirmoji darbininkų taryba išrinkta „Metalo" fabrike.** Rinkimai įvyko 10 val. Jie trūko tik keliolika minučių, nes rinkiniams jau iš ankšto buvo pasiruošta. Prieš rinkimus žodį tarė iniciatyvinės grupės vardu drg. **Audiejus Jafimovas.** Jis nurodęs tarybų reikalingumą ir jų reikšmę, kvietė rinkti į tarybą tik visais atžvilgiais dorus, sąžiningus darbininkus, kurie galėtų tinkamai jiems dedamas pareigas atlikti ir turėtų visišką darbininkų pasitikėjimą.

Į „Metalo" fabriko darbininkų tarybą išrinkti: **Audiejus JAFIMOVAS, Vaclovas JUREVIČIUS, Povilas LIAUKAS, Stasys MATUSAITIS, Leonardas ZADUŠAUSKAS, Vladas KOŽENIAUSKAS, Česlovas ŠTELNERTAS** ir **Apolionija STADALNINKAITĖ.**

„Metalo" fabrike dirba apie 400 darbininkų. Į tarybą išrinko 8 atstovus. Rinkimai praėjo labai tvarkingai. Atstovai išrinkti vienbalsiai.

Kadangi „Metalo" taryba buvo renkama darbo metu, tai stengtasi rinkimų neužtęsti, kad nesitrukdytų darbas. Po rinkimų, kurie truko apie 20 min. visi darbininkai skubiai stojo į darbą su pakeltu ūpu ir didesne energija, nes išsirinko tarybą žinoję tikrai, kad **dirba sau, visų darbo žmonių gerovei.**

Reikalauja Sovietų Sąjungos konstitucijos

Vakar vakare Darbo Rūmuose įvyko Kauno naujojo miesto smulkių įmonių darbininkų susirinkimas išrinkti savo tarybą (sovietą). Šame susirinkime **dalyvavo per 300 darbininkų ir darbininkių.**

Tarybos išrinkimas buvo pritartas su didžiausiu entuziazmu. Darbininkai kėlė reikalavimus, kad visos darbo sritys kuo greičiau atitektų į jų rankas. **Juo greičiau darbininkai prades tvarkyti įmones, tuo greičiau išaiks įvairios spekuliacijos ir ekonominiai sunkumai.**

Didžiausią dėmesį susirinkimas kreipė į tai, kad į tarybą būtų išrinkti kuo geriausi žmonės, pasižymėję kovotojai už darbo žmonių teises. Išrinkamųjų tarybą atsakomybė yra didelė. Jos įsina į valdžios aparatą kurti naują laimingą gyvenimą.

Dabartinėje santvarkoje yra visa eilė klausimų, kuriuos be darbininkų tarybų negalima išspręsti. Buržuazinės santvarkos niekada negali išspręsti bedarbių klausimo. Kiekvienoje buržuazinėje šalyje yra milijonikai skaitiai bedarbių. **Tik Sovietų Sąjungoje šis klausimas yra išspręstas, nes ten yra darbininkų sovietai.** Todėl, turime imti pavyzdį iš Sovietų Sąjungos santvarkos. Tai įvykęs ir mes neturėsime nei vieno bedarbio. O jateigus tarybas-sovietus išnyks ir visa eilė kitų suktybių: kraštutinės spekuliacijos, nežmoniški išnaudojimai ir t. t. **Rendrai, be tarybų valdžios negalima bus sukurti gražesnio gyvenimo.**

Po ilgų pasikalbėjimų susirinkimo dalyviai griausmingomis ovacijomis priėmė tokį pagiedavimą: **reikalaujame, kad Sovietų Sąjungos konstitucija, kuri garantuoja viešką laisvę, nepriklausomybę, būtų kuo greičiau įgyvendinta Lietuvoje. Tik tuomet pranyks visi kirminai, kurie ėdė liaudies kūną!**

Daugelis darbininkų teiravosi apie tarybų paskirtį pareigas ir apie kitus neaiškumus, į kuriuos atsakinėjo drg. **Geršanavičiūtė** ir drg. **Malinauskas.**

Susipažinę su darbininkų tarybų uždaviniais susirinkimo dalyviai nutarė vieningai dalyvauti naujosios santvarkos kūrime.

Pažymėtina, kad į darbininkų tarybas neįstengtų įšoka liaudies priešas patekti, nes visi supranta tarybos narių atsakomingumą ir svarbų darbą. Smulkių įmonių darbininkai pirmiau susipažino su pasiūlytais kandidatais, o paskui balsavo. Pasiūlytieji kandidatai turėjo susirinkti iš savojo. Apie kiekvieną kandidatą (jų buvo 14) drauga atstovas: kuose pasižymėjęs kovoje už darbininkų teises, kur dirba etc. Tik tuomet buvo patiektos atsakomingos leiminiškų pareigos. Balsai taip pat atydžiai buvo skaičiuojami. Balsavimas užsitęsė apie 2 valandas.

Šis įdomus įsterinis darbininkų susirinkimas buvo filmuojamas. K

Maistiečiai patys rūpinsis savo ekonominiais ir kultūriniais reikalais

Vakar 16—9 val. „Maisto" fabriko darbininkų susirinkimas, kuriame darbininkai aptarė savo aktualiausius reikalus ir išsirinko iš savo tarybos žmones į darbininkų tarybas-sovietus. Susirinkime dalyvavo apie 1170 darbininkų, kurių tarpe terūko tik „Maisto" parduotuvių tarnautojų.

Susirinkimą atidarė drg. **Daujotas**, savo trumpame žodyje pabrėždamas darbininkų tarybų reikšmę ir reikalingumą. **Šitos darbininkų tarybos rūpinsis visais darbininkų ekonominiais ir kult. reikalais.** Darbininkų komitetai įmonėse tesirūpina tiktai visais aktualiausiais klausimais, kurie atsiranda įmonėse, ir sprendžia tiktai įmonėse kilusius klausimus, o **sovietai jau įsės į darbininkų gyvenamosios kvartalus, kur darbo žmogus taip pat reikalingas globos ir užtarimo prieš visokiausius savvaliautojus.** Taip pat **darbininkų tarybos skylai seks kasdieninį gyvenimą, rūpinsis darbo žmonių kultūrinio ir ekonominio lygio pakėlimu ir bendradarbiaus su Liaudies Vyriausybe. Paskiliauges gausingu darbininkų suburimu susirinkime,** drg. **Daujotas** priminė, kad dar ne visa darbo inteligentija eina petis petin su liaudimi, **tarytum bijodami po tiekos gėdingų metų vičiumos.** Vis tik diena po dienos dorėji inteligentija atsisuka labiau veidu į darbininkus, ir jau **netoli tasai laikas, kada mūsų darbo inteligentija bus išvesta iš už barikadų, kur ją pastatė smetoniškasis režimas, ir stos prieš barikadas, kaip ir tinka žmonėms kovojantiems už geresnį rytojų, už gražią darbo žmonių, o tuo pačiu ir viso mūsų krašto ateitį.**

Susirinkimo prezidiumu buvo pakviesti drg. **Stalinas,** drg. **Vorošilovas,** drg. **Dimitrovas,** drg. **Telmanas** ir **LKP Centro Komitetas.** Kalbėtojai, pasiūlinėjami šito prezidiumo sudėtį, darbininkai **sukėlė audringas** ir ilgai **trukusias ovacijas.**

Susirinkusius sveikino drg. **Bikaitė,** kuri savo žodį skyrė daugiau moterims darbininkėms. Moteris iki šiol nematė geresnio gyvenimo, ji buvo skriaudžiama ir išnaudojama ne tiktai darbavietėje darbdavio, bet ir šeimoje savo vyro, kuriam visada buvo svetimi motera gyvytinai reikalai. Dabar kitoki laikai aušta moterims. Ji yra lygiatinė su vyru, ir motera žingsnis po žingsnio žengia į gražesnę ateitį, į laimingesnį rytojų. Drg. **Bikaitė** kvietė moteris būti sąmoningomis, aktingai prisidėti prie savo reikalų sprendimo ir taip pat aktingai dalyvauti vykstančiuose darbininkų tarybų rinkimuose.

LKP Apskrities Komiteto vardu kalbėjo drg. **Lukoševičius,** dar kartą pabrėždamas **darbininkų tarybų svarbą darbo žmonių gyvenime ir ragindamas darbininkus ne tik gausingai dalyvauti tarybų rinkimuose, bet taip pat atsiminti, kad tik rimtų, susipratę ir kovoje už liaudies reikalus užsigrūdinę žmonės bus gerieusi jų reikalų ir teisių gynėjai.**

Rinkimams buvo pasiūlyta net 40 kandidatų, iš kurių reikėjo išrinkti 23 tarpininkus. Kiekvienas pasiūlytas kandidatas čia pat pasirodydavo rinkiekams ir apleisdavo pataisą, o susirinkimas bendrais bruožais aptardavo kandidato asmenį, priešindamas jo geraisias ir silpnąsias ypatybes. Daugumą pasiūlytų kandidatų buvo palgstami, kaip neatgrasinami darbo žmonių reikalų gynėjai, ne kartą buvę smetoniškosios žvalgybos persekiojami, grąsinami ir net baudžiami. Kalėjimai ir darbo stovykios buvo jiems gerai pažįstami. **Maistiečiai nusižiūrėjo plojimais ir „valio" šauksmais sveikinosi su tais žmonėmis, tuo bent dalinai atsilygindami už jų patirtas už darbo klasę kentėjimus.** Daugumą šitų tarybininkų tarybon **išrinkti vienbalsiai.** Renkamieji ir rinkikai aiškiai jautė ir žinojo, kokios svarbos jų gyvenime turi šitas momentas, ir rinkinai praėjo tikrai iškilmingoje nuotaikoje ir rimtyje.

Maistiečiai darbininkai tarybon išrinko šituos asmenis: **Vilonį Edusardą, Vizgirdą, Simonienę Marią, Vingevičių Viktorą, Marčeną Leoną, Podeskį Alfonsą, Mikalauską Vladą, Laurinavičių Juozą, Gustaitį Jurgį, Sinkevičių Joną, Pacevičių Domą, Stankevičių Vytautą, Valecką, Daujotą Mykolą, Dangėlytę Ona, Bedartį Vincą, Valiušą Praną, Jančiauską, Federavičių, Laucevičiūtę, Arlauskienę Juozę, Kimbiatą Mausėją ir Tuziną Juliją.**

Išrinktieiems tarybininkams susirinkimas sukėlė didžiausias ovacijas, po to priėmė šitą rezoliuciją:

Mes, Kauno „Maisto" fabriko darbininkų taryba, sutarėm kviesti ir raginti visus darbininkus rinkti darbininkų tarybas-sovietus, kurie rūpinsis mūsų gyvybiniais dabartiniais ateities reikalais.

Sveikiname naujai išrinktą Lietuvos Liaudies darbininkų ir valstiečių Seimą ir linkime pasisekimo darbuose.

Sveikiname LKP, vienintelę kovotoją už darbo žmonių reikalus.

Sveikiname Liaudies Vyriausybę su Paleckiu priešakyje.

Sveikiname nuoširdžią didžiąją kaimynę SSSR, Raudonąją Armiją, mūsų darbo žmonių išvaduotoją drg. Staliną.

Tegyvuoja Sovietų Lietuva.

Susirinkusieji išsakiusieji su pakilusia nuotaika ir pasiryžimu dirbti kasdieninį darbą ir aktingai dalyvauti tolimesnėje veikloje už darbo žmonių reikalus.

Darbininkų tarybos rinkimai Drobės fabrike

Vakar 14 val. savo atstovus į darbininkų tarybas išrinko „Drobės" fabriko darbininkai. Rinkimai praėjo labai tvarkingai. Jie vyko fabriko kiemo. Estrada buvo papuošta raudonomis vėliavomis, drg. Stalino ir kt. portretais. Prieš renkant atstovus į tarybą drg. **Urbasevičius** paiškino šių rinkinių reikšmę ir kvietė balsuoti tik už rimtus darbininkus, kurie turi visų pasitikėjimą, nes **darbininkų tarybams dedamos pareigos yra labai svarbios.** Jos turės kontroliuoti įmonių veiklą, žiūrėti, kad įmonėse nebūtų varomas kenkimo darbas ir t. t. Todėl į **įmonių tarybas reikia išrinkti tokius žmones, kurie ne tik tvarkos žiūrėtų, bet geral orientuotųsi ir įmonės darbe,** buhalterijoje, kalkulia- vime ir t. t.

„Drobės" fabrike dirba apie 400 darbininkų. Jiems reikėjo išrinkti 8 atstovus. Kiekvieno kandidatūra buvo rimtai apsvarstyta, nes „Drobės" fabriko darbininkai puikiai suprato, kad čia negalima vadovautis asmeninėmis simpatijomis ar antipatijomis, bet reikia išrinkti tinkamus šiems pareigems žmones. Į tarybą išrinkti: Marija **Litvinavičienė,** Aleksas **Ruzgys,** Matas **Ruseckas,** Antanas **Andriūnavičius,** Pranas **Lukoševičius,** Andrius **Dobkevičius,** Vaclovas **Stančys** ir Mikas **Egorovas.**

1941 M. BIRŽELIO 22 D. NACIŲ OKUPACIJA

LAISVĘ

Nr. 30 — Kaina 20 kap.

LEIDŽIA LIETUVIŲ AKTYVISTŲ FRONTAS

1941. VII. 28 — Pirmadienis

Italų smogiamųjų valčių grupė puolė Maltos laivyno bazę

Italai parodė nepaprastą drąsą ir susilaukė didelių laimėjimų

ROMA. E. Specialiu komunikatu vyriausioji Italų karuomenės vadovybė pranešė: Praėjusią naktį

...o nepaprasta drąsa viena Italų laivyno smogiamųjų valčių grupė puolė nepaprastai sustiprintą Maltos laivyno bazę.

...siant stiprios kryžminės ugnies artilerijos ir kulkosvaidžių ..., nedideli dalinai prasiverždami net nuo įplaukimo į ...

...ų laivų puolimas buvo ...ėkmingas, kad buvo pa...ėti aštuoni nepaprastai ...ūkšti sprogimai ir didelė gaisrai uoste.

...ė kadu tvirtai įrodoma, kad ...ą prieše laivų bazės puolimą buvo užtarnautai vainikuotas ...ėjimu, už kurį tenka dėkoti ...ų jūrininkų drąsai.

ROMA. E. Dėl nepaprastai drąsaus Italų laivyno smogiamųjų ...ų atramos bazės Maltoje ...ino Stefanito agentūra papildomai praneša, kad šios bevelk le...ės kovos priemonės pruve...ė atliktas po to, kai ilgus me...

Berlyna pradėjo naują karuomenės valymą

...ausiai aukštesnieji bolševikų karuomenės vadovai

ISTANBULAS. E. Kaleiviai, atvykę iš Sovietų Sąjungos, pranešė, kad sovietų karuomenės ...ų karininkų tarpe vis ...ės naujų skaičius. Naujasis ...ės reikalų liaudies komisaras ...ė pareikšęs, kad

...ės reikalingas naujas karuomenės valymas, kuris tas, būtų dar radikalesnis, negu ...ėdarytasis prieš keletą mė...ių. Bolševikų karuomenė ta...ė grįžti prie „gerųjų" pi...ėnų karo laikų tradicijų.

...ė aukštesnųjų karuomenės ...ų rodę „pasigailėtiną revo...ės iniciatyvos trūkumą" ir ...ė todėl šdavėkas.

Churchillis ir Stalinas pasikeitė laiškais

STOCKHOLMAS. VII-27. EL. „Dagens Nyheter" skelbia ...ė Press žinią iš Maskvos, ...ė Churchillis ir Stalinas pasi...ė laiškais, parašytais „draugiškoj dvasia". „Dagens Nyheter" ...ė laikraščio korespondentas ...ė žinią, kad Stalinas savo laiš...ė kiekvieną Anglijos ...ė Vakarų reikšmę bendrai ...ė.

Stalinas pabrėžęs pageidavimą, kad anglai pultų Vokietiją iš vakarų.

...tus tokiems puolimams buvo ruošiami patys drąsiausieji vyrai. Žygis Sudos įlankoje,

per karį šavo britų kreiseris „York" ir du didelė garlaiviai.

...buvo ko tikėtinai apsaugotas, kad galima būtų įvykti pe...ės užtvaras. Praėjusią naktį laivai pergalė sėkmę vilties vizitai pateisino. Turėt galvoje patyrimą šių visam kam pasirouošusių vyrų, kuriems buvo patikėtos laivyno smogiamosios priemonės, galima tikrai spėjęti, nors ir neturint tikslių žinių apie priešui padarytus nuostolius, kad šie smogiamieji vienetai savo tikslus pasiekė.

Verordnung Nr. 1

1. Der jüdischen Bevölkerung wird das Betreten der Gehsteige untersagt. Die Juden haben den rechtsseitigen Rand der Fahrstrasse einzuhalten und hintereinander zu gehen.

2. Der jüdischen Bevölkerung wird der Aufenthalt auf Promenaden wegen und in allen öffentlichen Grünanlagen verboten. Desgleichen wird der jüdischen Bevölkerung die Benutzung der aufgestellten Ruhebänke untersagt.

3. Der jüdischen Bevölkerung wird die Benutzung aller öffentlichen Verkehrsmittel wie Autotaxen, Pferdedroschken und Autobusse, Personenhalter und ähnlicher Fahrzeuge untersagt. Die Eigentümer bezw. Halter aller öffentlichen Fahrzeuge sind verpflichtet, an sichtbarer Stelle der Fahrzeuge ein Plakat zu befestigen mit der Aufschrift: „Für Juden verboten".

4. Zuwiderhandelnde gegen diese Verordnung werden schärfstens bestraft.

5. Diese Verordnung tritt mit dem heutigen Tage in Kraft.

Kauen, den 23. Juli 1941.

Der Stadtkommissar
gez. CRAMER
SA—Oberführer

Privalomas nutarimas Nr. 1

1. Gyventojams žydams draudžiama naudotis šaligatviais. Žydai privalo eiti dešiniąja kraštu važiuojamo kelio ir eiti vienas po kito.

2. Gyventojams žydams draudžiama naudotis visomis pasivaikščiojimo bei poilsio vietomis ir viešaisiais parkais bei skverais. Taip pat jiems draudžiama naudotis viešose vietose įstatytais suolais.

3. Gyventojams žydams draudžiama naudotis visomis viešosiomis susisiekimo priemonėmis, kaip auto taksi, vežikais, autobusais, garlaiviais ir pan. Visi viešojo naudojimo susisiekimo priemonių savininkai arba naudotojai privalo nurodytų priemonių matomoje vietoje iškabinti skelbimą su užrašu: „Žydams draudžiama".

4. Nesilaikantieji šio nutarimo nuostatų bei jiems prieštaraujantieji bus griežtai baudžiami.

5. Šis nutarimas galioja nuo šios dienos.

Kaunas, 1941 m. liepos mėn. 28 d.

Miesto Komisaras
(pas.) CRAMER
S. A. Oberführer

5-kių karo savaičių balansas

Šiuo metu Rytų fronte vyksta milžiniškas materialinis mūšis

BERLYNAS. E. Pasibaigusi penktoji karo su sovietais savaitė, kaip NDB praneša iš karinių sluoksnių, dangėjo atviriąją priemena 1940 metų nuo birželio 7 iki 14 d. buvusią savaitę. Tačiau tuomet kovos tarp Kanalo ir Maasos vyko tik 400 kilometrų frontu, tuo tarpu dabartinės gigantiškos kovos prieš sovietus vyksta daugiau kaip šešia kartus ilgesniu frontu.

Stasse Fronte praėjusią savaitę vyko naujos formos materialinis mūšis, kuris iki šios dienos dar nėra baigtas.

Savo milžinišku masiu šis mūšis prašoka didžiuosius Pasaulinio karo materialinius mūšius, nors inuicijos buvo sukaudota kiek mažiau. Specialistams dabartinio materialinio mūšio ir Pasaulinio karo materialinių mūšių skirtumas yra toks, kad tuomet priešai kovojo iki jėgų išsekimo ir atpročio, tuo tarpu kaip dabar galima konstatuoti, kad vokiečių karo pajėgos, nors ir per stinkias kovas padaré sovietams didžiausių nuostolių, tačiau tai nesumažino jų gatvės ateities pajėgumo. Taigi, tuo tarpu kai Pasaulinio karo materialinai mūšiai buvo grynai nušlovojimo mūšiai, nešavę nei vienai, nei antrai pusei lemiamų rezultatų,

per dabartinį materialinį mūšį Rytuose iškovotos sąlygos vorinosi į priešą karui tęsti.

Tiesa yra taip pat pažymėtina, kad sekančiai pamainai 1940 metų birželio mėnesio pradžios mūšis tarp Kanalo ir Maase upės.

Penktosios karo su sovietais savaitės rezultatai, trumpai sugiaudus, yra šiuokie: 1. Vokiečių karo sėkmės dar padidino savo sakytyvenchuosius naikinamus laimėjimus prieš sovietų sviečią. Be to, ji labai sėkmingai bombardavo apsupta prieše kariuomenės grupes, bei naikinančias viena ir sovietų transporto kelius. Per penkias praėjusias dienas buvo sėkmingai pulta Sovietų Sąjungos valstiės, susisiekimo ir glėbiavimosi centras — Maskva. Ke ari pirmieji Maskvos puolimai įvyko kiekviena karą nakti, o vakar pirma karią Maskva buvo puolama ir dieną. 2. Besarabijos ir Estijos vadavimas gerokai pastūmėtas į priešą ir ...ė...ė...ė buvo baigtas. 3. Kare dalyvaujančios sąjungininkų karinės pajėgos žymiai prisidėjo prie pasiekiu laimėjimu. Rumunų ir vengrų karuomenės jungiasi pietiniame Besarabijos sparne ir pietinėje Ukrainoje kovoja „ašis pat sekmingai, kaip suomių karuomenė Baltosiosiose ežerose ir pietinėje Ladogos ežero krante.

Bendrai imant, teika pastebėti, penkinji karo su sovietais savaitė suteikė sąlygas tolesniam sėkmingam žygiui Rytuose. Pastoms pasiekės viešumai tik pasibaigus tolesniems veiksmams.

Roosveltas paskelbė Filipinuose mobilizaciją

Amerikos karo laivynas išplaukęs iš Havajų salų

NEW YORKAS. E. Prezidentas Roosveltas

pašaukė visas organizuotas Filipinų karines pajėgas aktyviai tarnybai.

Šioms karo pajėgoms tuo tarpu vadovauja Jungtinių Valstybių karininkas — generolas. Vėliau bus nustatytas laikas, kada atskiri vienetai įsijungs į Jungtinių Valstybių karuomenę. Šis žingsnis spectalini nebuvo paaiškintas. Associated Press žinomis,

tas Roosveltio pakymas laikomas įotesne Jungtinių Valstybių priemone, nukreipta prieš Japoniją.

Filipinų karo pajėgos buvo pašauktos tuoj po Japonų kreditų įšaldymo Jungtinėse Valstybėse.

NEW YORKAS. E. Associated Press iš Hyde Parko praneša, kad

Filipinų karo pajėgų pašaukimas palieda ir laivyno vienetus.

Šaukimas į aktyvią tarnybą palies iš viso 130.000 vaisų ir iš dalies atmokytų Filipinėdų. Agen ūroo žinomoms, atitinkamas kasymas buvęs pasengtas jau prieš kelias savaites.

STOCKHOLMAS. E. Laikraštis „Aftonbladet" praneša iš Londono, kad, kaip matyti iš vieno Londono žymiausiojo laikraščio gautosios telegramos,

Jungtinių Valstybių Kamjoje vandenyno laivynas išplaukęs iš Pearl Harbouro, Havajų salose, su nežinomu turinio užsiniaudotu pakymu.

Rydiam „a tuo pabrėžiama, kad laivynas galės pradėti efektyrnį blokuoti Japonų imperijos galas. Londone ir Vašingtone nesarima jokios vilties, kad su Japonija bus galima pasiekti taikingo susitarimo.

AMERIKOS KARIUOMENĖ HAVAJŲ SALOSE UŽEMĖ VISAS SVARBIĄSIAS DIONES

NEW YORKAS. E. Havajų salų vyriausiai karuomenės vadovybei įsakius, Jungtinių Valstybių karuomenė, atkreivus su durtuvais,

užėmė visas svarbiąsias jėnnes, kryvinių uostus ir sandėlius Oahu ir kitose Havajų salose

—taip praneša Associated Press iš Honolulu. Agentūra pridurta, kad taisai — atsargos priemonės,

kadangi Havajų salose gyvena daugiau kaip 150.000 japonų.

VASINGTONAS. E. Oficialiai praneša, kad Jungtinių Valstybių karuomenės Panamos kanalo zonoje sudarė pirmąjį mėtų oro ir žemyno būrį, kurię būtų panaudotas šiaurės krašto kuriose nors Vakarų pusrutulio vietoje. Sudarytasis būrys — tai akrobatinės pėstininkų batalionas, kurį sudaro apie 500 karininkų ir karėnų.

GOLIKOVAS NUVYKO Į AMERIKĄ

VAŠINGTONAS. E. Į Vašingtoną atvyko sovietų karuomenės vyriausiojo štabo virininko pavaduotojas generolas Golikovas paskiikė, kad Sovietų Sąjunga savo karinę misiją Vašingtone laikys ir toliau, norėdama išplėsti užpirkimus Jungtinėse Valstybėse ir pagreitinti karo medžiagų Sovietų Sąjungai pristatymą.

BERLYNAS. E. Liepos 26 d. prie Diepe lenkvėjė anglų karo laivai miglioto oro priedangoje mėgino priskartinti prie kranto. Vokiečių kranto baterijos tuoj pa...ė...ė į britų laivus ugni. Laivai buvo priversti greit ...ė...ė atgal.

Stalino planai

Jis atviras suka į senąjį pasaulinės revoliucijos propagandos kelią

ISTANBULAS. E. Gerai informuotose sluoksniuose gauta iš Maskvos žinią, kad

Stalinas vėl atviras suka į senąjį pasaulinės revoliucijos kelią.

Maskvos planas numatas, prisidengęs „užpirkimo komisiją" varstu karinę jėgą prieš karine medžiaga Jungtinėse Valstybėse ir Anglijoje. Ir ...ė...ė naują nuo reguliarių ...ė...ė nepritinkamą, revoliucinę instrumentą. Šios rekalu demonstruojamas koncentruojamas į JAV, kur, kaip ambasadorius Umanskis prieš kiek laiko yra pareiškęs, dėl roosveltinio „New Deal" ir jo ganstinių nepasiekimų bolševikinę agitacijai dirva esanti geral paruošta.

Tos agitacijos priešakyje stovėsiąs, greičiausiai Litvinovas,

kadangi Kremlinėje manoma, kad jis dėl savo plačių 3 senų laikų ...ė...ė santykių su Vakarų pasaulio politiniais sluoksniais ypač jinka tonu „užpirkimo komisiją" ...ė...ė planams ...ė...ė.

PERU IR EKVADORAS NUSTOJO KARIAUTI

AMSTERDAMAS. VII. 27. EL. TA. Londono radijas iš Quito praneša, kad karo veiksmai tarp Peruo ir Ekvadoro šėstadienį 18 val. buvo nutraukti.

LISABONA. E. Portugalijos prezidentas Carmona šėstadienį vakare laivu „Carvalho Araujo" atplaukė į Punta del Gados uostą.

Anglija nutraukė prekybos sutartį su Japonija

STOCKHOLMAS. E. Reuterio ...ės specialia pranešimu, ...ė London sluoksniai pa...ė, kad Anglijos ambasadorius ...ė pranešė Japonijos vyriau...ė. Dėlioslo, Britanijos nutari...ė nutraukti su Japonija prekybos ...ą.

TOKIO. E. Anglijos atsisakymas nuo prekybos sutarties su Japonija Japonų šiuniuose sluoksniuose laikomas nedidelės reikšmės įvykis. „Tokio Asahi Šimbun" rašo, kad praktiškai atsinančiais metais, kol sutartis galutinai nustos galioję, niekas nepasikeis. Be to, prekyba tarp Japonijos ir vienos puses ir Britų Imperijos, taigi taip pat Indijos ir Burmos, — iš antros dėl karo ir britų priemonių ir taip jau buvo nuamukusi iki neeikšmingumo ribų. Tai įrodo, kad Anglija negali imtis kokių kitų sėkmingesnių veiksmų prieš Japoniją.

1944 m. liepos 31 d. Marijampolę užėmė Raudonoji armija, į miestą sugrįžo bolševikinė valdžia. 1955 m. Marijampolė buvo pervadinta į Kapsuką. Po kelių reformų nusistovėjo du administraciniai vienetai, tai Kapsuko miestas ir Kapsuko rajonas. Rajone, gyvenvietėse ir apylinkėse bei mieste vietinės valdžios organas buvo Darbo žmonių, vėliau pervadintos į Liaudies deputatų tarybos. Jos buvo „renkamos“, tačiau kandidatai buvo parenkami vienintelės egzistavusios Sovietų Sąjungoje komunistų partijos valia. Tiesa, deputatais galėjo būti „išrinkti“ ir nepartiniai, bet jų ištikimybę marksizmo-leninizmo idealams prieš tai patikrindavo. Viršuje tiek mieste, tiek rajone buvo dvinarė tarybų ir komunistų partijos vadovybė. Realus miesto vadovas buvo komunistų partijos Kapsuko miesto komiteto pirmasis sekretorius, o Kapsuko miesto Liaudies deputatų tarybos Vykdomojo komiteto pirmininkas visus svarbiausius klausimus privalėjo derinti su pirmuoju sekretoriumi. Ta pati sistema veikė ir Kapsuko rajone. Beje, ir Vykdomojo komiteto pirmininkas privalėjo būti komunistų partijos nariu, o jų rinkimai vykdavo taip - suderinus kandidatūrą Vilniuje jį atveždavo į vietą ir pristatydavo, belikdavo visiems vienbalsiai pakelti rankas „Už“.

Kadangi Sovietų Sąjungoje buvo planinė ekonomika ir viskas buvo pririšta prie penkmečių, tai miesto vadovai praktiškai tegalėjo spręsti komunalines problemas. Todėl neminėsime čia jų pavardžių, nes pirmieji dar ištikimai tarnavo Stalinui. Jiems būnant valdžioje vyko trėmimai bei partizaninio karo slopinimas. Vėlesnieji irgi sėkmingai brėžė raudoną partinę liniją ir, jeigu reikėjo išsaugoti karjerą, tai lengvai aukodavo žmones ir miesto pastatus ar istorinę atmintį. Vėlyvieji Kapsuko vadovai niekaip nenorėjo, kad būtų sugrąžintas Marijampolės vardas, sėkmingai griovė mieste, tai kas dar liko po ankstesnių vadovų Marijampolės istorinės atminties naikinamojo darbo.

Sovietmečiu miestas išaugo, atsirado planinės ekonomikos vaisius – gigantai gamyklos, pristatyta pilkų blokinių daugiabučių, mokyklų, vaikų darželių ir t.t. Žmonės čia gyveno, mylėjo, tuokėsi, gimdė ir augino vaikus ir pamažu tapo miestelėnais su savo atmintimi ir vertinimais kokia ta sovietinė praeitis buvo. Todėl priminsime tik jų gyvenimo akimirkas.

Muziejininkas, kraštotyrininkas Arūnas Kapsevičius

Pilnutinai įgyvendinti LKP(b) CK V plenumo nutarimus

(Iš LKP(b) Marijampolės apskr. komiteto sekretoriaus drg. OLEKO kalbos).

Kiekvienoje apskrities mokytojų konferencijoje išryškėja vis nauji atsiekimai liaudies švietimo srityje; išryškėja švietimo darbo pirmūnai, nauji metodai. Vykstanti kritika ir savikritika įgalina švietimo darbuotojus ištaisyti pasitaikančius trūkumus, pagerinti darbą ir siekti naujų laimėjimų.

Laikotarpyje, praėjusiame nuo paskutinio mokytojų pasitarimo, liaudies švietimo darbas apskrityje yra pagerintas. Štai Žemaitytės-Sukackienės vardo mokytojų seminarija iš LKP(b) Centro Komiteto V jo plenumo nutarimų padarė reikiamas išvadas. Mokymo - auklėjimo darbas čia žymiai pagerėjo: suruošti Tilvyčio poemos „Usnynės", Šolochovo „Pakeltosios velėnos", tarybinio mokytojo bruožų nagrinėjimai. Auklėjimo komunistine dvasia darbo pagerinimą liudija ir mokytojų seminarijoje gausėjanti pirminė komjaunimo organizacija, kurios eilės išaugo iki 50 komjaunuolių — vietoje 6, buvusių šių mokslo metų pradžioje. Atitinkamai pagerėjo ir komjaunuolių ideologinis - politinis lygis, turįs lemiančią reikšmę ir jų mokslo pažangumo kilime. Greta mokytojų seminarijos, mokymo-auklėjimo darbas pagerėjo Marijampolės I ir II pilnosiose vidurinėse mokyklose ir visoje eileje apskrities septynmečių mokyklų

Tačiau liaudies švietimo darbas apskrityje dar turi ir trūkumų. Kai kurie trūkumai — ne atsitiktini. Jie buvo pažymėti ir praėjusiame mokytojų pasitarime. Per daug lėtai išgyvendinami mokymo - auklėjimo trūkumai Kazlų Rūdos vidurinėje mokykloje, kurioje nepažangių mokinių yra 48 nuošimčiai ir Šunskų septynmetėje, turinčioje 25 nuoš. nepažangių mokinių.

LKP(b) CK V-asis plenumas savo nutarime pagrindiniu uždaviniu stato — pakelti į aukštesnį lygį mokinių auklėjimą komunistine dvasia, mokymo - auklėjimo darbą organiškai sieti su komunistiniu auklėjimu.

Dar pasitaiko tokių dėstytojų, kurie galvoja, kad ne kiekvienos disciplinos dėstymą galima sieti su komunistiniu auklėjimu ir skiepyti marksistinę - materialistinę pasaulėžiūrą. Tai yra neteisinga ir labai žalinga pažiūra. Yra visos galimybės ne tik istorijos ir geografijos, bet matematikos, lietuvių kalbos ir kitose pamokose, ugdyti mokinių tarybinį patriotizmą, skiepyti jiems materialinę pasaulėžiūrą.

Kiekvieno švietimo darbuotojo pareiga siekti, kad greičiau būtų išgyvendinti religiniai prietarai ir sunaikinta buržuazinės ideologijos liekanos. Jei buržuazinė mokykla skiepijo jaunimui vergišką pataikavimą kapitalizmui, tai tarybinio mokytojo šventa pareiga auklėti kovotojus dėl šviesesnės žmonijos ateities; jei pirmoji ugdė tautinį šovinizmą, tai tarybinės mokyklos darbuotojai privalo skiepyti jaunuomenei tautų solidarumą. Auklėjimo darbas mokykloje turi būti pagrįstas partiniu principu.

Šia kryptimi pagerinę liaudies švietimo darbą apskrityje, organizuodami ir stiprindami pionierių ir komjaunimo organizacijas mokyklose, nuolatos keldami savo idėjinį-politinį lygį — mokytojai atliks kilnią savo pareigą, kaip tai nurodo partija ir vyriausybė.

Auklėti komjaunimo pamainą — šventa mokytojo pareiga

(Iš mokyt. M. ZILIONIENĖS kalbos)

Jau baigia sužlugti neteisinga nuomonė mokytojų tarpe, kad pionierių organizavimas ir organizacinis jų stiprinimas yra vien pionierių vadovo reikalas. Šį žalingą įsitikinimą sugriovė pats gyvenimas. Po to, kai pionierių organizacija tapo tikru pagalbininku mokytojams keliant mokinių mokslo lygį ir išgyvendinant nepažangumą, suprantame, kad darbas su komjaunimu, tiek ir su pionieriais, tikrai yra neatskiriama mokymo - auklėjimo darbo dalis.

Marijampolės I pilnojoje vidurinėje mokykloje pionierių organizacija išaugo iki 150 narių, kurie sudaro 16 grandžių. Visa eilė mokytojų tiesioginiai padeda pionieriams — Sleinienė, Blažaitienė ir kiti.

Dabar prieš mus stovi labai svarbus uždavinys — pasiekti, kad pionierių sueigos būtų įdomios patiems pionieriams ir tuo pačiu vertingos. Sueigose privalo būti keliamas pionierių politinis lygis, kovojama už mokslo pažangumą. Sueigas vertingomis padaro nagrinėjimas didžiųjų mūsų šalies žmonių biografijų — Lenino, Stalino, didvyrių, mokslininkų ir t.t. Mūsų mokyklos pionierių sueigų trūkumu yra stoka kritikos ir savikritikos. Mokytojų uždavinys įvesti šį momentą į pionierių sueigas, pratinti jaunimą įsisavinti bolševikinę kritiką, kurios metu pionieriai laisvai galėtų pasisakyti rūpimais klausimais, pasisakyti —kuo jie nepatenkinti ir pan.

Jei komjaunimo eilių ir kokybės augimas yra lemiantis sprendžiant uždavinį pakelti mokslo lygį mūsų mokyklose ligi reikiamo lygio, tai auklėti pionierius — komjaunimo pamainą — šventa kiekvieno mokytojo pareiga.

„SKAMBĖKITE, DAINOS, IŠ DŽIAUGSMO NUPINTOS“

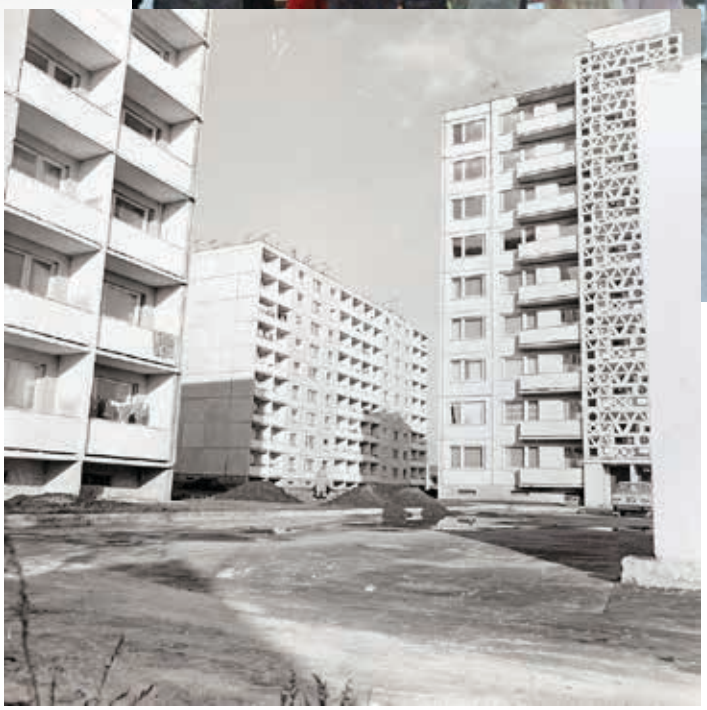

© *Vlado Skaricko nuotraukos*

© Vlado Skaricko nuotraukos

© Vlado Skaricko nuotraukos

© Vlado Skaricko nuotraukos

© Vlado Skaricko nuotraukos

© Vlado Skaricko nuotraukos

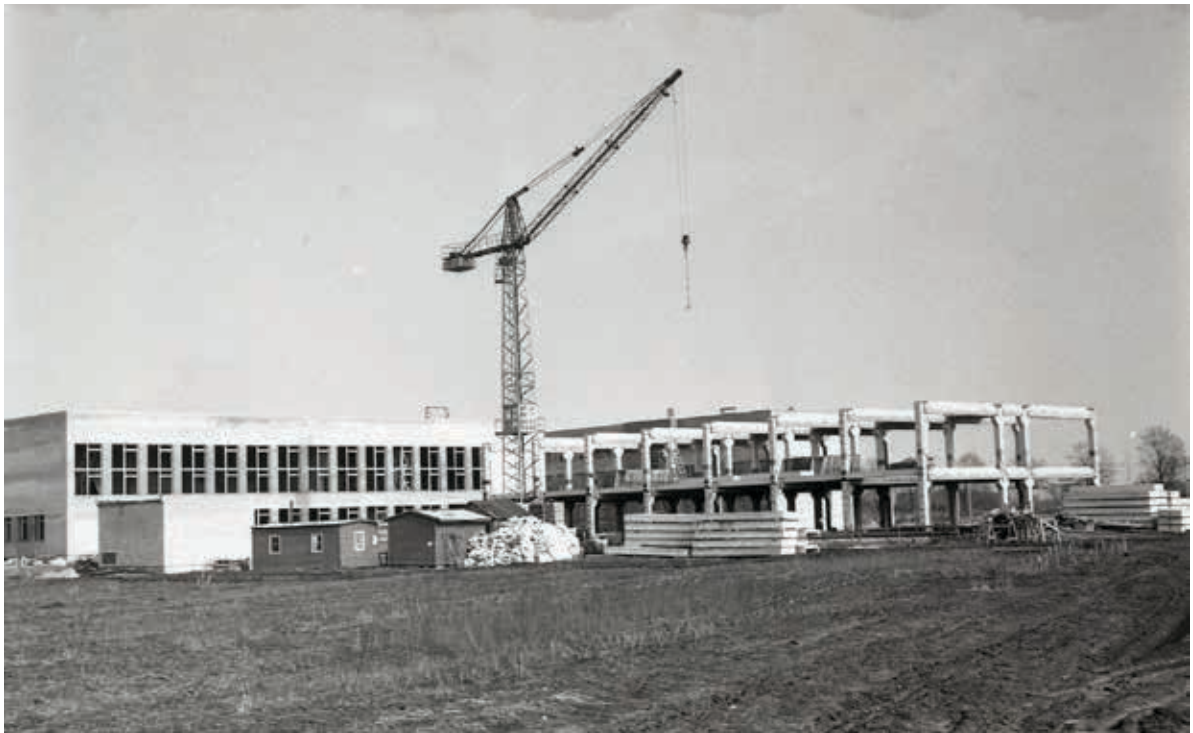

© Vlado Skaricko nuotraukos

© Vlado Skaricko nuotraukos

© Vlado Skaricko nuotraukos

© Vlado Skaricko nuotraukos

Naujasis KELIAS

LKP KAPSUKO KAIMIŠKOJO GAMYBINIO KOMITETO IR RAJONO DARBO ŽMONIŲ DEPUTATŲ TARYBOS ORGANAS

Eina nuo 1941 m.
Nr. 89(2552)
1984 m.
liepos mėn.
30 d.
Ketvirtadienis.
Kaina 2 kp.

KAPSUKAS ŠIANDIEN IR RYTOJ

K. AKELAITIS,
miesto vykdomojo komiteto pirmininkas

Dvidešimt metų praėjo nuo to laiko, kai Kapsukas buvo išvaduotas iš fašistinių okupantų. 1944 m. liepos mėn. 31 d. Tarybinė Armija įžengė į pusiau sugriautą, karo degėsiais smilkstantį miestą.

Atrodė, reikės ilgų dešimtmečių, kad būtų galima užgydyti karo žaizdas. Tačiau kapsuklėčiai su nepaprasta energija ėmėsi darbo, ir per trumpą laiką miestas pakilo iš griuvėsių ir įžengė į sparčią vystymosi kelią.

Kapsukas — nemažas mūsų respublikos pramonės centras. Jeigu iki 1940 metų mieste tebuvo tik viena stambesnė įmonė, tai dabartiniu metu jų yra 13. Mūsų fabrikai ir gamyklos turi plačius ekonominius ryšius su daugeliu TSRS respublikų. O kai kurios įmonės, kaip maisto pramonės automatų gamykla, dalį produkcijos realizuoja užsienyje. Vien tik maisto pramonės automatų gamykloje dirba beveik tiek žmonių, kiek jų dirbo iki karo visoje miesto pramonėje.

Pokario metais daug padaryta keliant gyventojų gerovę. Džiugina tai, kad mes šiandien turime geral išvystytą autobusų transportą. Mieste — 5 autobusų linijos, kurių bendras ilgis sudaro 26 kilometrus. Tik 1983 metais autobusai pervežė 3,5 milijono keleivių. Miestas turi 250 vietų geral įrengtą ligoninę, o visas jo sveikatos įstaigas aptarnauja 436 žmonės, tame tarpe — 51 gydytojas. Pastaruoju metu sprendžiamas klausimas dėl naujos ligoninės statybos. Tai užtikrins dar geresnį medicininį gyventojų aptarnavimą.

Visiems gerai žinoma, kokį didelį dėmesį mūsų partija ir vyriausybė skiria darbo žmonių švietimui, jų kultūrai. Pokario metais labai daug padaryta, kad kiekvienas galėtų mokytis. Dabar mieste veikia 7 vidurinės ir 2 pradinės, muzikos ir sporto mokyklos, pedagoginė mokyklos ir žemės ūkio technikumas. Šiais mokslo metais pradeda darbą vakarinis Kauno politechnikos instituto filialas Kapsuke. Tokiu būdu daugelis mūsų įmonių dirbančiųjų galės įgyti aukštąjį mokslą gimtajame mieste.

Vis sėkmingiau sprendžiama butų problema. Tik nuo 1960 metų iki pastarojo laikotarpio butus gavo 530 šeimų. Šiais metais dar bus atiduoti naudoti du gyvenamieji namai su 87 butais.

Ypač mus džiugina miesto augimo perspektyvos. Kapsukas įeina į tą respublikos miestų skaičių, kuriuose numatoma sparčiai vystyti pramonę. Jau netolimoje ateityje numatoma pastatyti krumpliaračių gamyklą ir išplėsti autonormalių, perkeliant ją į pramoninį rajoną. Dar vėliau bus statoma tekstilės pramonės įrengimų gamykla, kurioje dirbs 3000 žmonių. Šiais metais baigiamas statyti vandentiekio bokštas. Sparčiai vyksta kanalizacijos įrengimų statybos darbai. Jau šiemet bus nutiestas pagrindinis kolektorius.

Atgimęs Kapsuko miestas tapo Suvalkijos pramonės ir kultūros centru.

NUOTRAUKOJE: (iš kairės į dešinę) elektrikas Alfonsas Juozokas, šaltkalvis Kostas Mizutavičius ir svarstyklių meistras Karys Starinskas. Jie kėlė iš griuvėsių cukraus fabriką.

© Vlado Skaricko nuotraukos

MARIJAMPOLĖJE ATKŪRUS SAVIVALDĄ

Prieš pradedant pasakoti apie Marijampolės merus, būtina skaitytojams priminti keletą svarbių faktų.

1989 m. kovo 21 d. miestui buvo sugrąžintas Marijampolės vardas. Dėl pavadinimo sugrąžinimo įvyko referendumas, kuriame balsavo tiek tuometinio Kapsuko miesto, tiek Kapsuko rajono gyventojai, todėl dėl tuo metu buvusio administracinio paskirstymo pervadintas buvo ne tik miestas, bet ir rajonas. Todėl kalbant apie merus, prisiminsime ir Marijampolės rajono merus. Juolab po 2000 m. administracinės reformos prie Marijampolės miesto buvo prijungtos šešios kaimiškosios seniūnijos, todėl rajono istorija yra ir dalies dabartinės savivaldybės gyventojų istorija.

1989 m. sausio 12 d. Marijampolės mieste gyveno 50 887 gyventojai. Tuo metu tai buvo pats lietuviškiausias miestas Respublikoje. 95,1 % miesto gyventojų sudarė lietuviai.

Pirmieji demokratiniai rinkimai į Marijampolės miesto ir rajono Tarybas įvyko 1990 m. kovo 24 d. Mieste buvo renkami 73 deputatai,o rajone 50 deputatų.

Marijampolės mieste balsavo 54,9 % rinkėjų ir išrinko 54 deputatus, likusius teko rinkti pakartotiniuose rinkimuose. Marijampolės rajone balsavo 64,6 % rinkėjų ir išrinko 42 deputatus, kaip ir mieste, teko skelbti papildomus rinkimus, kad būtų suformuota visa Taryba.

Muziejininkas, kraštotyrininkas Arūnas Kapsevičius

Bronius BERŽINIS

Marijampolės meras
1990–1993 m.

1990 m. balandžio 20 d. „Naujajame kelyje“ žurnalistė R. Petrukaitė apie naujai išrinktos tarybos 2-jį posėdį rašė: „Matyt nesuklysiu tvirtindama, jog esminis šio posėdžio klausimas buvo miesto mero rinkimai. /.../ Beveik vienu ypu buvo pasiūlytos keturios kandidatūros./.../ Taigi, kaip pasakytų sportininkai, į finalą pateko B. Beržinis ir A. Mikalavičius. Kiekvienam kandidatui taryba surengė daugiau nei valandą trukusius egzaminus. Na, o susumavus balsavimo rezultatus, netruko paaiškėti, kam teks miesto mero kėdė. Surinkęs 31 balsą (sesijoje dalyvavo 57 deputatai) pirmuoju pokariniu Marijampolės meru tapo **Bronius Beržinis**.“ (paryškinta straipsnio autorės)

Bronius Beržinis gimė 1949 m. rugpjūčio 24 d. Marijampolėje, darbininkų šeimoje. 1956 m. pradėjo lankyti IV vidurinę mokyklą, kurią baigė 1967 m. Dar būdamas mokiniu dirbo sezoniniu darbininku Cukraus fabrike. Po mokyklos įstojo į Kauno politechnikos institutą, kurį baigė 1972 m. įgijęs inžinieriaus statybininko profesiją. Besimokydamas aukštojoje mokykloje Bronius Beržinis žaidė regbį, tapo Lietuvos čempionu ir daukartiniu šalies

Bronius Beržinis (dešinėje)
© Romo Linionio nuotrauka

Bronius Beržinis (antroje eilėje ketvirtas iš dešinės)
© Romo Linionio nuotrauka

prizininku. Jam buvo suteiktas kandidato į sporto meistrus laipsnis.

Po studijų, pagal paskyrimą sugrįžo dirbti į gimtąjį miestą, tuo metu Kapsuką, į Kapsuko statybos valdybą darbų vykdytoju. Pradėjęs dirbti 1973–1975 m. mokėsi Kauno marksizmo-leninizmo universitete ir įgijo aukštąjį politinį išsilavinimą. Būtina paminėti, kokius kursus šiame universitete išklausė ir išlaikė egzaminus: tai Politinės ekonomikos aktualios problemos, mokslinio vadovavimo pagrindai soc. gamyboje ir tarybinės teisės ir visuomenės psichologija. Atmetus ideologinį sluoksnį, dabar tai vadintųsi vadybos studijomis.

Bronius Beržinis su Lietuvos Respublikos Prezidentu Algirdu Mykolu Brazausku.
© Romo Linionio nuotrauka

Nuo 1976 m. dirba Alytaus statybos valdyboje vyr. darbų vykdytoju.

1979 m. paskiriamas Vilkaviškio statybos valdybos viršininku ir tik sekančių metų, t.y. 1980 m. spalį buvo priimtas į Komunistų partiją.

Bronius Beržinis dirbo vadovaujantį darbą statant mūsų mieste Putliųjų verpalų fabriką ir Pieno konservų kombinatą. Vilkaviškyje statė vidurinę mokyklą ir rajono ligoninę.

1981 m. buvo apdovanotas medaliu „Už darbo šaunumą“.

1983 m. rugsėjo 28 d. tapo Kapsuko miesto Vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotoju, tuo pat metu dar būdamas Vilkaviškio rajono Liaudies deputatų tarybos deputatu (1982–1984 m.).

1990 m. balandžio 18 d. 1 šaukimo 1 sesijos 2 posėdyje buvo išrinktas Marijampolės miesto meru.

1993 m. rugsėjo 9 d. parašė prašymą atleisti iš mero pareigų.

Bronius Beržinis buvo vedęs ir turėjo tris vaikus.

Mirė 1996 m. spalio 20 d.

SAVIVALDA – RIEŠUTAS KIETAS

Pokalbis su Marijampolės miesto meru Broniumi Beržiniu

Gerai prisimenu tą dieną, kai Jūs tapote meru. Prie Miesto valdybos stovėjo gyventojai, iškėlę plakatą. „Beržini, būk mūsų meru!“ ir deputatų dauguma buvo už Jus ... Tačiau kas Jus paskatino ryžtis perimti vadovavimą miestui ?

Gerai pažįstu miestą, žinau jo problemas ir privalumus. Esu tikras marijampolietis. Čia augau, mokiausi, čia gyveno mano tėvai. Todėl man ne tas pats, koks bus mūsų miestas - Marijampolė. Maniau, o ir dabar manau, kad šiuo pereinamuoju laikotarpiu galiu būti naudingas miestui ir jo žmonėms. Todėl ir sutikau eiti šias sunkias ir garbingas pareigas.

Kas Jus džiugina, kas kelia nerimą ?

Pusė metų miesto gyvenime – tai labai mažai. Ypatingų pasiekimų nėra. Yra kasdienis darbas, kuris iš pašalies gal ir nepastebimas. Juk jau balandžio 19 dieną – antrą dieną dirbant šiose pareigose prasidėjo blokada. Marijampolė ją pergyvena palyginti sąlyginai be ypatingų sukrėtimų. Tai skubiai sukurtos priešblokadinės komisijos, jos ryžtingų ir apgalvotų veiksmų nuopelnas. Lankstūs ir suderinti įmonių tarpusavio veiksmai blokados metu rodo mūsų vadovųkompetenciją. Laukia sunki žiema ir buvusi „repeticija“ gali praversti. Nekreipiant dėmesio į sunkumus pradėjo veikti naujas Duonos kombinatas. /.../ Dar šiais metais pradės veikti Narto kvartalo vandentiekio ir kanalizacijos tinklai, bus atiduoti eksploatacijai miesto valymo įrengimai./.../ Baigiame vaikų poliklinikos ir dantų protezavimo kabineto projektavimą. Jų statyba prasidės 1991 m. Žadame atidaryti „merkurijaus“ valiutinės parduotuvės filialą ir prekybos ministerijos atskirą komercinę parduotuvę. /.../ Sukauptos valiutinės lėšos bus naudojamos miesto poreikiams.

Susirūpinimą kelia vis didėjantis nusikalstamumas, girtuokliavimas, nenoras dirbti, spekuliacija, pinigų devalvacija, prekių trūkumas. Gaila, kad su drausminančiais įstatymais ir nutarimais vėluoja Respublika.

Sako aktorius vaidina net sapnuodamas. Jūs – inžinierius statybininkas. Kokį miestą „statote“ savo mintyse, kokį jį įsivaizduojate ateityje?

Sakiau ir sakysiu, kad miestas visų oirma turi būti patogus čia gyvenantiems žmonėms. Miesto generalinio vystymo planas nedvejotinai paseno. Kuriame naują. Ta kryptimi daug dirba miesto valdybos architektai /.../ Ieškome naujų žemės plotų individualiai statybai, kad žmonės galėtų rinktis kokiame sklype statyti namą, aišku, už atitinkamą mokestį. Taupydami pinigus nutraukėme Teatro, Sutuoktuvių rūmų, Baldų parduotuvės, Degučių prekybos – visuomeninio centro projektavimo darbus, kurių statyba yra labai nereali. /.../ Manau, kad kuo ilgiau ginčysimės prie genplano jį sudarydami, tuo bus lengviau jį įgyvendinti. /.../

Miesto mero nuomonė – svarbi, tačiau ne mažiau svarbus ir visų valdybos specialistų, skyrių vaidmuo. Miesto valdyba vis dar tebėra formavimosi stadijoje, pavyzdžiui neaiškėja vadovavimo kultūrai struktūra ...

Dabartinė miesto valdybos struktūra nėra visai tokia, kokią įsivaizdavau prieš ateidamas į šį postą. Mano nuomone, buvo galimi radikalesni valdybos struktūros pakeitimai. Manau, kad susitvarkius einamuosius reikalus, patobulėjus įstatymams, bus galima grįžti prie valdybos struktūros ir ją tobulinti. Siekiu specialistų savarankiškumo. Negaliu pasakyti, kad būčiau nepatenkintas tais žmonėmis, kurie dabar dirba miesto valdyboje. Girti dar anksti. Nusivilti neteko. Laukiu iš darbuotojų apgalvotų, ryžtingesnių veiksmų.

Tad gal grįžkime prie kultūros reikalų.

Nežiūrint to, kad nesu kultūros specialistas, sieksiu, kad miesto kultūrinis gyvenimas, iki šiol turėjęs ir gražių tradicijų, nesustotų vietoje. Todėl nenoriu net klausyti tų skeptikų, kurie pranašauja teatro žlugimą. Bandome aiškintis jo nesėkmių priežastis. Atsisakyti teatro – mūsų miestui per didelis nuostolis. /.../ Iki metų pabaigos turi būti atiduota Putliųjų verpalų fabriko salė. Nors Respublikos vadovybė siūlo Kultūros rūmų statybą užkonservuoti, aš miesto gyventojams noriu prisipažinti – ir leistinais ir neleistinais būdais darysime viską, kad ši statyba nesustotų ir galbūt po 3-4 metų turėsime miesto kultūros rūmus. Žinoma visiems padedant.

Žinau, kad reikia savivaldybės paramos „Atikos“ klubui, saviveiklininkams, tikiu kad patys kultūros darbuotojai padiktuos skyriaus struktūrą ir padės įgyvendinti. /.../

Kai buvote tvirtinamas miesto meru, prisistatėte – Lietuvos komunistų partijos narys ....

Man labiausiai priimtinos socialdemokratų idėjos. Miesto meras, mano supratimu, turi būti bešališkas ir todėl neturėtų priklausyti jokiai partijai.

Manau, kad Komunistų partija apskritai turėtų būti paleista. Čia joks pavadinimo pakeitimas negelbės – vis tiek išliks etiketės klijavimas, kaltės jausmas.

Miesto valdyba, taigi ir meras – tik vykdomoji valdžia. Kaip vertinate santykius su miesto Taryba, deputatais ?

Malonu, kad mano ir Tarybos pirmininko Algirdo Bajarkevičiaus požiūriai vis dažniau pradeda sutapti. Esu dėkingas ir deputatams už jų aktyvumą, už geranoriškumą. Norėtųsi išskirti ir tik iš geros pusės paminėti deputatus – gydytojus, ypač Emiliją Montvilenę. /.../

Nors mero kėdėje praleidote tik pusmetį, tačiau gaires ateičiai, tikriausiai, jau turite ?

Pirmiausiai – dėl pačios mero kėdės. Nesu jos įsikibęs. Jeigu pajausiu, kad miesto gyventojams mano darbas nereikalingas, išeisiu. O džiuginančiomis perspektyvomis marijampoliečių neguosiu; bus kol kas sunku visiems. Aš puikiai jaučiu realų gyvenimą.

Nežiūrint didžiulių Parlamento ir Vyriausybės pastangų įtvirtinti nepriklausomybę, puoselėti savivaldą, matosi ministerijų ir departamentų norai valdyti iš viršaus senoviškai, savivaldą paliekant popieriuje. Tenka dažnai būti Vilniuje, kartu su kolegomis iš kitų miestų kovojame, kad taip neatsitiktų./.../

„Sūduvos“ korespondentė Liucija Burbienė

„Sūduva“ (Marijampolės miesto savivaldybės laikraštis) Nr. 21 1990 m. spalio 26 d.

Algis ŽVALIAUSKAS

Marijampolės meras
1993–1996 m.

Algis Žvaliauskas gimė 1955 m. gruodžio 18 d. Prienų rajone Mackių kaime. Baigęs Balbieriškio vidurinę mokyklą, 1974 m. įstojo į Vilniaus inžinerinį statybos institutą.

1979 m. baigė taikomosios geodezijos studijas ir įgijo inžinieriaus-geodezininko specialybę.

Nuo 1979 m. iki 1992 m. dirbo Alytaus statybos tresto Mechanizacijos valdyboje Nr. 7 (Kapsuke) darbų vykdytoju ir inžinieriumi geodezininku.

1990 m. Savivaldos rinkimuose išrinktas į Marijampolės miesto Tarybą.

1992 m. buvo individualios projektavimo įmonės direktoriumi.

1993 m. Algis Žvaliauskas priimamas dirbti į Marijampolės miesto valdybos Miesto ūkio ekonomikos skyrių vyriausiuoju inžinieriumi.

1993 m. rugsėjo 23 d., savo noru pasitraukus iš pareigų Marijampolės merui B. Beržiniui, Taryba miesto meru išrenka Algį Žvaliauską.

1995 m. po įvykusių savivaldos rinkimų Marijampolės miesto Taryba balandžio 13 d. vėl meru išrenka Algį Žvaliauską.

1996 m. spalio 10 d. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimuose Algis Žvaliauskas, būdamas Tėvynės Sąjungos (Lietuvos konservatorių) sąraše, tampa Seimo nariu.

1996 m. lapkričio 26 d. jis atšaukiamas iš Marijampolės miesto merų pareigų.

1996–1998 m. buvo Lietuvos Respublikos susisiekimo ministru.

Vedęs, turi tris vaikus.

„...GALVOTI APIE POLITIKĄ NETURIU NEI LAIKO, NEI NORO...“

Ponas mere, kadangi šiame poste jau buvote ir iki rinkimų, vėl tapęs meru „amerikų“ neatradote, ankstesnės valdžios nuodėmių irgi neteks viešai demaskuoti. Tiesiog reikės tęsti pradėtus darbus. Kokius iš jų laikote labiausiai neatidėliotinais?

Manau „karščiausios“ sritys yra miesto komunalinis ūkis ir gyvenamųjų namų statyba. Pradėsime rimtai tvarkyti labiausiai duobėtas magistralines gatves – Stoties, Geležinkelio, Gedimino. Pagaliau respublikinė Kelių direkcija pervedė milijoną litų, konkursą laimėjusi organizacija pasiruošusi kibti į darbą. Taigi lyginsime duobes, klosime asfaltą: gal tada žmonės bent mažiau keiksnos kelius ir kelininkus.

Antrasis skaudulys – nebaigti gyvenamieji namai. Jų turime šešetą. Visiems skirti lengvatiniai kreditai, taigi jei finansavimas nenutrūks, jų statybą forsuosime iš visų jėgų.

Pinigai ... Visuotinis jų trūkumas sužlugdo daugelį gerų sumanymų ir planų. Deja, pirmojo ketvirčio biudžeto įplaukos, švelniai tariant, nepavydėtinos ir kažin ar artimiausia ateitis leis vietos valdžiai lengviau atsipūsti ...

Be abejo, spaudžia švietimo įstaigų įsiskolinimai energetikams, skola už miesto apšvietimą, daugybę kitų dalykų. Kaip žinia, neseniai pabrango elektra. Tai reiškia, kad brangs ir visos paslaugos, transportas. Jau dabar reikia galvoti apie sunkų rudens, žiemos sezoną: kiek leis finansinės galimybės, stengsimės įrengti apskaitos prietaisus, skatinsime žmones pačius tai daryti. Gaila tik, kad lėšų stygiaus kuriam laikui kompensacijų už jau įrengtus apskaitos prietaisus mokėjimas .../.../

Suprantama, kad Jūs, kaip miesto meras, daugiausia šiame pokalbyje vietos skyrėte miesto ūkiniams reikalams. Tačiau meras – tai politinė figūra ...

Kai spaudžia daugybė ūkinių problemų, kalbėti ar galvoti apie politiką neturiu nei laiko, nei noro .../.../

Merą kalbino „Suvalkiečio“ korespondentė Regina Kulbokaitė
„Suvalkietis“ 1995 m. gegužės 2 d Nr. 51

1993 m. pirmoji kadencija.
Meras A. Žvaliauskas
su Vidmantu Vasiliausku (kairėje),
Vilija Vainalavičiene ir
Ivanu Larčenka (dešinėje).

1993 m. Mero kabinete

Meras A. Žvaliauskas Norvegijos nacionalinės šventės metu.

Meras A. Žvaliauskas
teikia apdovanojimus

1995 m. Norvegijoje, Kvamo savivaldybėje.
Susigiminiavusių miestų vadovai
iškilmingo minėjimo metu.

1995 m. Prezidento Algirdo Mykolo Brazausko susitikimas su Lietuvos merais Neringoje

Meras A. Žvaliauskas apdovanoja Marijampolės Galiūnų konkurso nugalėtoją Žydrūną Stagniūną

Marijampolės Penktosios vidurinės mokyklos jubiliejuje meras A. Žvaliauskas įteikia mokyklos direktoriui Juozui Daugėlai dovaną

Meras A. Žvaliauskas su žmona Rima ir Vytautu Viliūnu

Nuotraukos iš Algio Žvaliausko asmeninio archyvo

Romo Liniongio nuotrauka

Vidmantas VASILIAUSKAS

Marijampolės meras
1997–2000 m.

Vidmantas Vasiliauskas gimė 1941 m. balandžio 15 d. Šakių rajono Kermušėnų kaime amatininkų šeimoje. 1948 m. pradėjo mokytis pradinėje Valiulių mokykloje, ją baigęs mokėsi Šakių vidurinėje mokykloje.

1958 m. įstojo į Kauno politechnikos institutą, kurį baigė 1964 m. ir įgijo inžinieriaus statybininko profesiją.

1965 m. pagal paskyrimą pradėjo dirbti Šiaulių rajono darbų vykdytojo bare – darbų vykdytojo pareigose.

1969 m. paskiriamas Daugėlių statybinių medžiagų kombinato Kapitalinės statybos skyriaus viršininku.

1971–1972 m. Konstravimo biure dirba vyresniuoju inžinieriumi, po to vyriausio konstruktoriaus pavaduotoju.

1973 m. išvyksta į Uteną, kur dirba Utenos teritorinio statybos tresto valdytojo pavaduotoju.

1986 m. sugrįžta į Suvalkiją ir tampa Kapsuko statybos valdybos viršininku.

1989 m. tampa Marijampolės fasavimo automatų gamybinio susivienijimo „Fasa“ biuro viršininku.

1991 m. dirba Gamybinės bazės meistru, vėliau darbų vykdytoju ir tų pačių metų rugpjūčio mėnesį paskiriamas Marijampolės miesto valdyboje Statybos skyriaus viršininko pavaduotoju.

1993 m. Vidmantas Vasiliauskas tampa Marijampolės mero pavaduotoju miesto ūkiui – Miesto ūkio skyriaus vedėju.

1995 m. išrenkamas Marijampolės miesto tarybos nariu ir mero pavaduotoju.

1997 m. sausio 7 d. merui Algiui Žvaliauskui tapus Lietuvos Respublikos Seimo nariu, Vidmantas Vasiliauskas taryboje išrenkamas meru iki būsimų savivaldos rinkimų ir 1997 m. balandžio 11 d. išrenkamas Marijampolės miesto meru naujai kadencijai.

2000 m. vėlgi dėl susiklosčiusių aplinkybių jo kadencija pratęsiama iki balandžio 28 d. Išrinkus naują merą Vidmantą Brazį, pastarasis pasikviečia Vidmantą Vasiliauską dirbti kartu ir būti mero patarėju ryšiams su visuomene. Savo darbinę veiklą Vidmantas Vasiliauskas baigė SP UAB „Marijampolės šilumos tinkluose“.

Vidmantas Vasiliauskas buvo vedęs ir turėjo du vaikus.

Mirė 2002 m. kovo 29 d.

„BŪKIME OPTIMISTAI“

(Interviu darytas minint 205-ąsias miesto teisių suteikimo Marijampolei metines)

Šventės proga gal ryžtumėtės pasakyti, kokie miesto gyvenimo momentai pastaraisiais metais Jus labiausiai pradžiugino?

Pastaraisiais metais truputėlį jaučiamas marijampoliečių nusiteikimas kultūrai, įvairiems renginiams. Džiugu buvo matyti daug susirinkusiųjų Suvalkijos galiūno konkurse. „Kapsų“ radijo stoties atidarymo proga. /.../ Žinoma pastaraisiais metais kažin ko nenuveikta. Gaila, kad ir tai, ką norėjome nepasisekė padaryti. Aš, kaip statybininkas, visuomet sakau: jei mieste mažai statybų, reiške – mieste blogai. Nors...pastaraisiais metais po truputį atgimsta individualios statybos, žmonės pradėjo judėti.

Ir tai būtent džiugina.

Ko, mero akimis žvelgiant, labiausiai trūksta Marijampolei ir marijampoliečiams?

Aš sakyčiau, kad pasigendu geranoriškumo ir susiklausymo. Kažkodėl kiekvienas mato krislą kito, o ne savo akyje. Štai ir šiuo metu ant mano stalo pluoštelis popierių: žmonės skundžiasi namiškiais, skundžiasi įvairiausiais klausimais. Daugelio jų tikrai merijai nederėtų tvarkyti – žmonės patys, tarpusavyje, turėtų tuos reikalus išspręsti ... /.../

Na, o šiaip Marijampolei labiausiai trūksta pinigų. Geranoriškumo, siūlymų pakanka – bet viskam, ką mes norime įgyvendinti, stokojame lėšų. /.../

Susisiekimo ministras teigia padedąs miestui kiek galįs – tik čia mažai pastangų jaučiąs. Ar sutinkate su tokia pastaba?

Vidmantas Vasiliauskas.
© Romo Linionio nuotrauka

Aš turiu pripažinti, kad jis, kaip ministras, padeda. Gal ne tiek tiesiogiai – materialiai (nors ir tai jaučiame – asfaltavimo lėšos iš Kelių fondo, kurias šiemet gavome, ir papildomai). Svarbu kitas dalykas – ministro tarpininkavimas Vyriausybėje gaunant lėšas, investicijas, jų projektus kitiems metams.

Su teiginiu, kad čia mažai pastangų, aš nelabai norėčiau sutikti. Tai ir ministrui pasakiau. /.../

Kas mieste bus kitaip dar po penkerių metų, kitus jubiliejus pasitinkant?

Manau, kad mes visi būkime optimistai. Miestas tikrai pasikeis. Galvoju, kad baigsime statyti Vaikų polikliniką, po penkerių metų tikimės ir Kultūros namus pastatyti. Jeigu seksis bent taip, kaip dabar – išsiplės municipalinė namų statyba. /.../ Miesto veidas pasikeis. Šiais metais pradėsime statyti tiltą per Šešupę R. Juknevičiaus gatvės gale prie ligoninės. /.../ Atsiradus tiltui, mieste tikriausiai kiek kitaip bus organizuojamas eismas, atsiras daugiau šviesoforų, tvarkingesnės, lygesnės bus gatvės, šaligatviai.

Būkime optimistai ir to tikimės. Na, o šventės proga visiems marijampoliečiams aš norėčiau palinkėti geros sveikatos, ištvermės ir stiprybės.

Pastaba: interviu minimu Susisiekimo ministru tuo metu buvo marijampolietis Algis Žvaliauskas.

Su meru kalbėjosi „Suvalkiečio“
žurnalistė Milda Izokaitienė
„Suvalkietis“ 1997 m rugsėjo 20 Nr. 110

Vidmantas Vasiliauskas su Prezidentu Valdu Adamkumi.
© Romo Linionio nuotrauka

Petras PAVILONIS

Marijampolės rajono meras
1995–1997 m.

MARIJAMPOLĖS RAJONO MERAI

2000-iais po administracinės reformos buvo panaikintas Marijampolės rajonas. Įkurtos Kalvarijos ir Kazlų Rūdos savivaldybės, o šešios kaimiškosios seniūnijos buvo prijungtos prie Marijampolės miesto, įkuriant Marijampolės savivaldybę.

Negalima palikti užmarštyje po Nepriklausomybės atkūrimo egzistavusio Marijampolės rajono vadovų, todėl šiame leidinyje kalbėsime ir apie juos.

1990 m. buvo išrinkta ir Marijampolės rajono taryba, sudaryta iš penkiasdešimties deputatų. Ir balandžio 13 d. ji slaptu balsavimu išsirenka ne rajono merą, bet Valdytoją, juo tapo Albinas Jančaitis. Tam, kad taptų valdytoju, užteko 25 deputatų balsų.

MARIJAMPOLĖS RAJONO MERAS PETRAS PAVILONIS

1995 m. balandžio 14 d. buvo išrinktas pirmasis Marijampolės rajono meras Petras Pavilonis. Gimęs 1958 m. kovo 28 d. Lazdijų rajone, Karužų kaime. Baigęs vidurinę mokyklą jis 1976 m. baigęs Marijampolės Šeštokų mokyklą įstojo į Lietuvos žemės ūkio akademijos Mechanizacijos fakultetą. 1981 m. baigė studijas ir įgijo inžinieriaus mechaniko specialybę.

1997 m. kovo 29 d. baigė savo kadenciją ir buvo atleistas iš mero pareigų.

Po administracinės pertvarkos 2000–2003 m. buvo išrinktas Kazlų Rūdos savivaldybės tarybos nariu, vėliau politinę karjerą tęsė Marijampolėje.

Petras Pavilonis buvo ilgametis VĮ Registrų centro Marijampolės filialo direktoriumi.

Vedęs, turi du vaikus.

„AŠ NEPRIKLAUSAU JOKIAI PARTIJAI“

/.../ Iš (Rajono) valdytojo pavaduotojo pareigų pasitraukėte savo noru, o dabar vėl sugrįžote į tą patį Savivaldybės aukštą, tik į kitą kabinetą, atsakingesnėms pareigoms. Kaip visa atsitiko?

Taip, valdytojo pavaduotojo pareigų atsisakiau savo noru. /.../ Situacija keičiasi, gyvenimas nestovi vietoje, rinkimai įvyko – kažkas tą naštą turi nešti. Taip ir sugrįžau atgal į Savivaldybės trečiąjį aukštą, tik į kitą kabinetą.

Jūs Tėvynės Sąjungos (Lietuvos konservatorių) partijos sąrašuose buvote įrašytas pirmuoju. Ar prieš rinkimus turėjote partijos bičiulių išankstinį pasiūlymą užimti mero postą, ar tikėjotės būti tik rajono Tarybos nariu?

Sąrašai buvo sudaromi neatsiklausus ir nederinant su rinkimuose dalyvaujančiais asmenimis. Tai buvo visų partijų reikalas ir, manau, normalus dalykas. Kad buvau įrašytas pirmuoju, man pačiam buvo netikėta. Trumpai drūtai pasakius, nesitikėjau to, kas išėjo, nes nesiekiau jokio posto. Buvo tik mintys: jeigu išrinks Tarybos nariu, aktyviai dalyvausiu jos veikloje, kaip deputatui, jau žinančiam šį darbą. Tarp kitko, aš nesu konservatorius ir jokios kitos partijos narys. /.../

Kas Jums atrodo labiausiai taisytina rajone, kam bent pradžioje skirsite pagrindinį dėmesį?

Taisytinų bėdų ir problemų daug. Ypač netikėti paskutiniai Seimo įstatymai dėl savivaldybių funkcijų susiaurinimo, kada žemės ūkio, žemėtvarkos ir kitos struktūros perduotos apskričių valdytojų adminstracijų valdymui. /.../ Labai daug problemų liko su komunaliniu ūkiu miestuose ir gyvenvietėse, žodžiu, darbo užteks visiems. Nepavydėtinoje būklėje tebėra švietimo ir kultūros materialinė bazė. /.../

Kalbėjosi „Suvalkiečio“ korespondentas Juozas Urbonas

„Suvalkietis“ 1995 m. balandžio 27 d. Nr. 49

Petras Pavilonis jau studentas

Dėstytojas P. Pavilonis veda pamoką Marijampolės vairuotojų mokykloje

Moksleivis P. Pavilonis su draugu Kęstu Kūloku

P. Pavilonis atsiima atestatą Šeštokų vidurinėje mokykloje

Meras P. Pavilonis laikraščio „Sūduvos kraštas“ pristatyme

Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimai. Su kandidatu į Prezidentus Vytautu Landsbergiu

Nuotraukos iš Petro Pavilonio asmeninio archyvo

Meras P. Pavilonis paminklo partizanams Riečių kaime atidarymo iškilmėse

Meras P. Pavilonis su Marijampolės rajono seniūnais

Švenčių akimirkos su meru P. Paviloniu

Nuotraukos iš Petro Pavilonio asmeninio archyvo

Juozas VAIČIULIS

Marijampolės rajono meras
1997–2000 m.

Juozas Vaičiulis gimė 1956 m. rugpjūčio 30 d. Marijampolės rajone Svetlicos kaime. 1974 m. baigė Alytaus politechnikumą ir pradėjo dirbti „Sūduvos“ kolūkyje elektros techniku. Dirbdamas mokosi Lietuvos žemės ūkio akademijoje ir 1983 m. įgyja inžinieriaus energetiko specialybę.

1992–1995 m. Žemės ūkio bendrovėje „Gulbinas“ vyr. energetikas.

1995 m. išrenkamas Marijampolės rajono mero pavaduotoju.

1997 m. balandžio 11 d. išrenkamas Marijampolės rajono meru.

2000 m. kovo 21 d. Juozas Vaičiulis buvo atleistas iš mero pareigų prieš pasibaigiant terminui, nes tapo Kalvarijos savivaldybės mero pavaduotoju.

Nuo 2005 m. dirba Marijampolės savivaldybės kontrolieriumi.

Vedęs, turi tris vaikus.

2018 m. apdovanotas Šv. Jurgio Marijampolės globėjo medaliu.

Nuotrauka iš Marijampolės savivaldybės administracijos fondų

„REIKĖS YPATINGO SUSITELKIMO IR VIENYBĖS“ – teigia Marijampolės rajono meras Juozas Vaičiulis

Kodėl nesudarėte koalicijos su Tėvynės sąjunga (Lietuvos konservatoriais), kurie rajono savivaldybės Tarybos rinkimuose laimėjo daugiausiai (10) vietų?

Koalicija, manau, yra sugebėjimas susitarti, o tai reiškia, kad turi būti daromos abipusės nuolaidos susitarimo tikslų labui. Su konservatoriais vyko derybos, tačiau nuolaidų nebuvo padaryta. /.../

Beprotiškas noras diktuoti, valdyti – tai ne demokratija. Lietuvos, atgavusios nepriklausomybę, trumputė istorija, aiškiai iliustruoja vienvaldystės pasekmes. /.../

Ką numatote keisti per šią kadenciją savame darbe?

Rinkimų kampanijos metu esu sakęs ir dabar galiu pakartoti, kad aš ir kiti Krikščionių demokratų partijos atstovai rajono savivaldybės Taryboje pirmiausia atstovauja rinkėjams, kuriems buvo priimtina mūsų partijos ideologija ir programa. Mes atstovaujame savo partijai ir tik tada sau. Taigi ir klausimas turėtų būti šiek tiek kitoks, t.y. ką Jūs krikdemai, o ne tu, mere, asmeniškai darysi? Turime idėjų dėl ūkininkų ir verslininkų rėmimo, planavimo, administracijos struktūros tobulinimo, ryšių su gyventojais gerinimo /.../ Savivaldybėje „valymų“ nedarysime. Tik tas, kuris kada nors mėgino surinkti komandą žino, kiek kainuoja profesionalumas ir patirtis. Aišku, tinginiams ir apsileidėliams vietos nebus. O tokių dar, deja, pasitaiko. /.../

Merą kalbino „Suvalkiečio“ korespondentas Juozas Urbonas
„Suvalkietis“ 1997 m. balandžio 29 d. Nr. 48

Vidmantas BRAZYS

Marijampolės meras
2000–2007, 2008–2017 m.

Jeigu XX amžiaus ketvirtąjį dešimtmetį, kai Marijampolei vadovavo burmistras Juozas Maurukas, miesto istorijos tyrinėtojai dažnai pavadina „aukso amžiumi“, tai mero Vidmanto Brazio puoselėtą Marijampolę drąsiai galima pavadinti „sidabro amžiaus“ miestu.

Marijampolės meru Vidmantas Brazys buvo nuo 2000 m. iki 2017 m., su maža pertrauka, kai nuo 2007 m. balandžio 16 d. iki 2008 m. lapkričio 24 d., užėmė mero pavaduotojo postą.

Išsaugotas ir veikiantis Cukraus fabrikas, pradėta kurti Laisvoji ekonominė zona, naujas ir kol kas vienintelis Lietuvoje futbolo stadionas ir futbolo maniežas, meno galerijos, užbaigti statyti miesto Kultūros rūmai, poliklinikos pastatas, baseinas, įrengtos pirmosios stebėjimo kameros mieste, P. Kriaučiūno viešojoje bibliotekoje atsirado „Multicentras“, rekonstruotas kino teatras „Spindulys“ ir kas svarbiausia – sutvarkytos miesto viešosios erdvės, parkai. Marijampolė tapo vienu gražiausiu Lietuvos miestu ir vietinio turizmo traukos centru.

Vidmantas Brazys gimė 1946 m. balandžio 26 d. Marijampolės rajono Balsupių kaime. Lankė Balsupių pradinę mokyklą, po to baigė Keturvalakių aštuonmetę mokyklą. 1961 m.

įstojo į Kapsuko žemės ūkio technikumą ir jį baigė 1965 m. įgijęs zootechniko specialybę.

Nuo 1968 m. iki 1992 m. dirbo Balsupių kolūkyje, vėliau „Suvalkijos“ žemės ūkio bendrovėje zootechniko ir vyr. zootechniko pareigose.

1986 m. studijavo Lietuvos veterinarijos akademijoje zootechniko specialybę ir tapo zoinžinieriumi.

1992–1995 m. Marijampolės rajono valdyboje buvo Žemės ūkio skyriaus vedėju-valdytojo pirmuoju pavaduotoju.

1995–1997 m. dirbo Marijampolės apskrities valdytojo administracijoje, apskrities valdytojo pavadatuoju Žemės ūkio departamento direktoriumi.

1997–1999 m. AB „Marijampolės agrochemija“ direktoriaus pavaduotojas gamybai laikinai einantis direktoriaus pareigas.

2000 m. balandžio 4 d. išrenkamas Marijampolės savivaldybės meru.

2015 m. laimi pirmuosius tiesioginius mero rinkimus jau per pirmąjį turą, surinkęs beveik 55% rinkėjų balsų.

Buvo vedęs, turėjo du vaikus.

Vidmantas Brazys mirė 2017 m. kovo 17 d.

15 min žurnalisto paklaustas, kaip įsivaizduojate Marijampolę po kokių 10-ies metų, kokie esminiai pokyčiai laukia miesto, meras Vidmantas Brazys atsakė: „Aš jau dabar matau Marijampolę kaip vidutinio dydžio europinį miestą, bet, tikiuosi, kad po 5–10 metų jis toks taps visiems. Čia žmogui turi būti patogu ir gera gyventi, o svarbiausia – surasti darbą“.

2004 m suteiktas Nusipelniusio marijampoliečio vardas.

2011 m. gavo Lietuvos savivaldybių asociacijos „Auksinės krivūlės riterio“ nominaciją.

2012 m. Vidmantas Brazys tapo Marijampolės garbės piliečiu.

„JOKIŲ PASIŽADĖJIMŲ NIEKAM NESU DAVĘS...“– teigia Marijampolės meras V. Brazys

Naujajame poste jau šiek tiek „apšilote“, taigi kokias Marijampolės savivaldybės ir bendruomenės problemas laikytute svarbiausiomis ir labiausiai reikalaujančiomis neatidėliotinų sprendimų?

Manau, pirmieji darbai jau padaryti: suformuoti komitetai, sudaryta valdyba. Artimiausias darbas – perimti rajono savivaldybės turtą, pakoreguoti administracijos struktūrą, regis, reikės įdarbinti 10-15 rajono Savivaldybėje dirbusių žmonių.

Atsakingiausia užduotis suformuoti biudžetą. Tai nebus džiuginantis darbas, nes miestas turi apie 13 mln. Lt skolų. Dar apie 1,5-2 mln. litų „pereis“ iš rajono.

Manau, kad pagrindinis mano uždavinys ir bus kuo racionaliau naudoti lėšas, kad jų užtektų išmokėti mokytojų atlyginimus, taip pat atlyginimus Savivaldybei pavaldžių įmonių žmonėms bei pašalpas socialiai remtiniems piliečiams.

Kokias Savivaldybės darbo sritis kuruosite?

Kuruoju šias sritis: finansų ir ekonomikos, sveikatos apsaugos, taip pat švietimo, kultūros ir sporto komitetų, Civilinės metrikacijos skyriaus, Vaikų teisių apsaugos, Švietimo, Kultūros ir Sporto skyrių darbą. /.../

Kaip rodo gyvenimo praktika, vadovaujančius postus užimančių politikų vienokius ar kitokius sprendimus neretai lemia vadinamieji „pilkieji kardinolai" reikšmingų oficialių pareigų tarsi neturintys žmonės. Ar savo aplinkoje turite tokių patarėjų? /.../

Mano nuomone, į Tarybą išrinkta labai daug kompetentingų žmonių – jais aš ir remsiuosi. Jokių pasižadėjimų niekam nesu davęs, vadovausiuosiu savo protu. Sprendimus tikrai priimsiu pasitaręs su Tarybos nariais ir Valdyba. /.../

Iki šiol Jūsų darbas daugiausia buvo susijęs su kaimu ir jo problemomis. Dabar vadovaujate Savivaldybei, kurioje dominuoja miestas ir miestiečiai. Kaip tikitės „persiorientuoti" ir derinti iš esmės gana skirtingus atskirų bendruomenių interesus?

Iki šiol man nebuvo svetimas miesto gyvenimas: pastaruosius šešerius metus dirbau mieste, be žemės ūkio reikalų, turėjau progą susipažinti ir su miesto pramone, ūkiu. Tikiuosiu daug dėmesio skirti darbui su verslo žmonėmis, išsaugant ir kuriant naujas darbo vietas. Daugiau bendrausiu su nevyriausybinėmis organizacijomis, pasinaudosiu jų gerais patarimais./.../

Merą kalbino „Suvalkiečio" korespondentė Regina Kulbokaitė
„Suvalkietis" 2000 m. gegužės 29 d. Nr.50

Meras Vidmantas Brazys „Derliaus šventėje“

Meras Vidmantas Brazys su vyskupu Juozu Žemaičiu MIC

Meras Vidmantas Brazys amatininkų mugėje

Meras Vidmantas Brazys su žmona Birute ir marčia Kristina bei anūkais

Merui Vidmantui Braziui įteikiamia miesto teisių privilegija 2012 m.

Marijampolės meras Vidmantas Brazys su žmona Birute – ilgamečiai „Sūduvos“ futbolo komandos sirgaliai

Meras Vidmantas Brazys buriavimo regatoje

Meras Vidmantas Brazys atidaro „Sodauto“ šventę

Meras Vidmantas Brazys su Izraelio ambasadoriumi Lietuvoje Amir'u Maimon'u atidengia sinagogos atminimo lentą

Inkilų kėlimo šventėje

Fotografo IZIO Bidermano parodos atidarymas Vilniuje

Marijampolės meras Vidmantas Brazys TV projekto „Supermiestas“ metu su Irūna Puzaraite

Meras Vidmantas Brazys, perėmęs Krepšinio žygio kamuolį, sveikina organizatorius ir dalyvius

Nuotraukos iš Marijampolės savivaldybės administracijos fondų

Rolandas JONIKAITIS

Marijampolės meras
2007–2008 m.

Rolandas Jonikaitis gimė 1962 m. liepos 3 d. Šilutės rajone Pagėgiuose. Mokėsi Pagėgių vidurinėje mokykloje, kurią baigė 1980 m. Po mokyklos padirbėjo šaltkalviu Vilkyčių tarybiniame ūkyje ir įstojo į Lietuvos veterinarijos akademiją, kurią baigė 1985 m. ir įgijo veterinarijos gydytojo specialybę. Po studijų buvo pašauktas į sovietinę armiją, grįžęs nuo 1987 m. dirbo „Ąžuolo“ kolūkyje vyr. veterinarijos gydytoju, o nuo 1988 m. iki 1992 m. Padovinio kolūkyje veterinarijos gydytoju.

Nuo 1996 m. užsiima privačiu verslu.

2007 m. balandžio 16 d. buvo išrinktas Marijampolės savivaldybės meru.

2008 m. lapkričio 24 d. buvo atleistas prieš terminą iš Marijampolės mero pareigų dėl nepasitikėjimo. Būtina patikslinti, kad šis tarybos sprendimas nebuvo susijęs su kokiais nors mero finansiniais ar tarnybiniais pažeidimas, tiesiog pasikeitė Marijampolės savivaldybės tarybos dauguma.

Vedęs, turi sūnų.

„Hobis tapo darbu“

/.../ Po rinkimų Jūs ir Jūsų partiečiai pasirašė susitarimą, iš valdžios „eliminuojantį“ daugiausia balsų gavusius socdemus, netgi oficialiai deklaravote pasidaliję svarbiausius postud, ir staiga ... pabėgate į priešingą pusę. Dabar vieni garsiai priekaištauja, esą R. Jonikaitis išdavė koaliciją, kiti šnibžda, kad už perėjimą į socdemų stovyklą jis gavo 100 tūkst. Litų, treti – kad pats už mero kėdę tiek sumokėjo...

Visiškas absurdas. Gaila, kad Lietuvoje vis dar tokia politinė kultūra. Jei kam kas nepatinka, tai ir šmeižia. /.../ pasirašę minėtą penkių partijų susitarimą kategoriškai neatmetėme teisės ir galimybės kalbėtis su šio susitarimo nepasirušiusiais, t. y. socialdemokratais. /.../

Socialdemokratai dialogui kvietė visus, mes su jais kalbėjomės, diskutavome. Dėl mero posto, kuris yra kertinis – taip pat. Nebijau prisipažinti, kad mums, kaip jaunai partijai, jis tikrai svarbus. /.../ Galiu pasakyti, kad iš valdžios man tikrai nieko nereikia, tačiau noriu save išbandyti ir realizuoti kitokioje vietoje, toje kur, jau sakiau, nuo seno buvo man ir nuolatinis domėjimosi objektas, ir hobis.

Meras Rolandas Jonikaitis su Marijampolės garbės piliete Magdelena Birute Stankūniene (kairėje antra) ir su žmona Jolanta (kairėje)
R. Jonikaičio asmeninis archyvas

/.../ Kai vietos valdžia sako besirūpinanti viskuo, reiškia nesirūpina niekuo. Tad nori to ar nenori, reikia išskirti tam tikrus prioritetus. Kokius prioritetus Jūs, kaip savivaldybės vadovas, galėtumėte išskirti.

Savivaldybės biudžetas labai ribotas, todėl pirmiausiai reikėtų aktyviau nei iki šiol dalyvauti ruošiant projektus paramai iš ES struktūrinių fondų gauti, ir šią paramą panaudoti miesto tvarkymui ir gražinimui /.../ Daug problemų šiandien kyla dėl reikiamai nesutvarkytų ir neišspręstų žemės reikalų – juos taip pat priskirčiau prie prioritetų.

Pasigendu mieste žalumos, gėlynų, o ypač – medžių. /.../ Čia, kaip ir visur, reikia specialistų sprendimo, o ne mero nurodymų. Deja, kol kas landšafto architekto mes neturime, manau, ši pareigybė artimiausiu metu turėtų rastis Architektūros ir Urbanistikos skyriuje.

Meras Rolandas Jonikaitis veda Tarybos posėdį
Arūno Kapsevičiaus asmeninis archyvas

Merą kalbino „Suvalkiečio“
korespondentė Regina Kulbokaitė
„Suvalkietis“ 2007 gegužės 12 d. Nr. 54

Irena LUNSKIENĖ

Marijampolės merė
2017–2019 m.

Irena Lunskienė vienintelė Marijampolės miesto vadovė moteris per visą mūsų miesto savivaldos istoriją nuo pat 1792 m. Kaip, beje, ir vienintelė iš šių laikų buvusių Marijampolės vadovų, turinti humanitarinį išsilavinimą. Ir tai dar ne vienintelis jos kaip merės privalumas, kai skaitysite jos darbo biografiją atkreipkite dėmesį, kad ji buvo perėjusi visus kokybiškam ir savarankiškam mero darbui reikalingus karjeros „laiptelius“. Tenka pripažinti, kad ji buvo ne tik savo darbo profesionalė, bet ir besilaikanti duoto žodžio. Tapusi mere Irena Lunskienė viešai pasakė, kad ateina dirbti tik vienai kadencijai ir tą žodį tesėjo.

Irena Lunskienė gimė 1955 m. sausio 20 d. Kazlų Rūdoje, ten baigė vidurinę mokyklą.
1973–1982 m. dirbo Miesto projektavimo instituto administracijos skyriaus vedėja.
1981 m. baigė Vilniaus universitetą ir įgijo istoriko specialybę.
1982–1983 m. buvo Kapsuko rajono Želsvos aštuonmetės mokyklos vyr. pionierių vadove.
1983–1984 m. Kapsuko miesto socialinio skyriaus inspektorė.
1984–2000 m. Marijampolės Želsvelės Ž.Ū. bendrovės pirmininko pavaduotoja.

Nuo 2000 m. iki 2015 m. dirbo seniūne Liudvinavo seniūnijoje.

2003 m. Kauno technologijų universitete įgijo viešojo administravimo magistro laipsnį.

2015 m. balandžio 21 d. išrinkta Marijampolės savivaldybės mero pavaduotoja.

2017 m. kovo 27 d. Marijampolės savivaldybės taryba nusprendė Ireną Lunskienę paskirti laikinai eiti Marijampolės savivaldybės mero pareigas iki bus išrinktas meras.

2017 m. rugsėjo 10 d. ji laimėjo išankstinius tiesioginius Marijampolės savivaldybės mero rinkimus. Ir kadenciją baigė 2019 m.

Irena Lunskienė turi du vaikus.

2013 m. spalio 3 d. apdovanota Šv. Jurgio Marijampolės globėjo medaliu.

„PERMAINŲ TIKRAI BUS IR JOS NE VISIEMS PATIKS“

/.../ Gyventojai laukia permainų. Ar jų bus savivaldybės administracijoje?

Pasikeitimai prasidės artimiausiu metu. Nuo spalio 9-osios vicemero pareigas pradėjo eiti Romualdas Makauskas. Nuo penktadienio administracijos direktoriumi dirba Karolis Podolskis /.../ direktorius pateiks savo viziją, kokią specialistų komandą, geriausiai atstovaujančią gyventojų interesus, jis nori formuoti, kur galima optimizuoti Savivaldybės administracijos darbą ir sutaupyti lėšų, kaip efektyviai atskleisti darbuotojų profesionalumą. Tuomet visa mūsų komanda spręs ką ir kaip daryti. Aišku, nesiimsime skubotų sprendimų, jų tinkamai neišanalizavę. Patirtis rodo, kad skuboti sprendimai ne visada pateisina lūkesčius.

Kokias matote didžiausias Marijampolės problemas?

/.../ turime daug darbų mieste. Kelių ir gatvių tvarkymas, apšvietimas. Žinau, kad gyventojams norėtųsi greitesnių rezultatų, tačiau spartą riboja finansinės galimybės. /.../ Norime miestą sujungti dviračių takais, kad gyventojams būtų patogu, kad dviratininkų judėjimas būtų saugus. Reikia remontuoti vaikų darželius. Neturime pakankamai globėjų, kad galėtume priimti vaikus, kuriems reikia pagalbos. Taigi problemų netrūksta, stengsimės dirbdami komandoje jas įveikti.

Savivaldybės vadovės pareigas einate daugiau kaip pusmetį. Kas sunkiausia Jūsų darbe?

Man sunkiausia, kai negaliu padėti savivaldybės žmonėms. Ateina į priėmimus gyventojai, kurie tikrai turi skaudžių problemų, slegiami skolų naštos, neturėdami būsto, nepajėgdami išmaitinti šeimų, o aš ne visada galiu padėti. Kita vertus, džiugina gyventojų pasitikėjimas. Žinau, kad visiems neįtiksiu ir nepatiksiu. Priimsiu ir ne visiems patinkančius, kai kam galbūt skaudžius sprendimus, bet aš privalau pateisinti žmonių pasitikėjimą. Žmonės mane išrinko, tikėdami, kad aš dirbsiu dėl jų. Todėl privalau tai daryti.

Kalbėjosi „Suvalkiečio“ korespondentė Loreta Tumelienė
„Suvalkietis“ 2017 m. spalio 14 d. Nr. 118

Marijampolės merė Irena Lunskienė 2018 m.

Marijampolės „Zonta“ klubo šventėje 2016 m.

Marijampolės merė Irena Lunskienė su „Mantinga“ savininku Klemencu Agentu

Vasario 16-osios švetinis minėjimas 2019 m.

Irena Lunskienė išrinkta Marijampolės mere 2017 m.

Meras Vindmantas Brazys įteikia šv. Jurgio Marijampolės globėjo medalį 2014 m.

Trečiojo amžiaus universiteto renginyje 2017 m.

Liudvinavas – Mažoji Lietuvos Kultūros sostinė 2019 m. Kartu su Prezidente Dalia Grybauskaite

Trijų karalių šventėje

Merė su Marijampolės savivaldybės seniūnais 2017 m.

Su Lietuvos asociacijos „Gyvastis“ Marijampolės skyriaus nariais 2017 m.

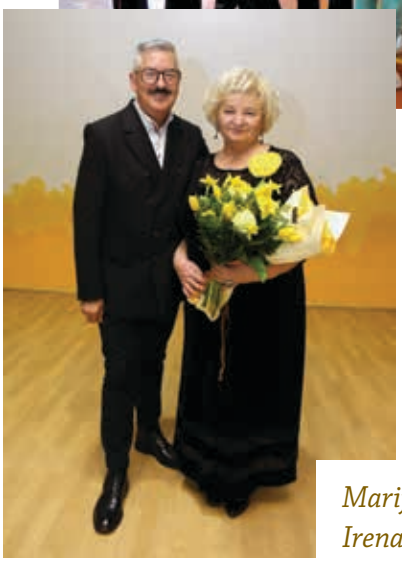

Marijampolės merė Irena Lunskienė su režisieriumi Vyteniu Pauliukaičiu

Liudvinavo seniūnė Irena Lunskienė su miestelio sportininkais 2014 m.

Nuotraukos iš Irenos Lunskienės asmeninio archyvo

Povilas ISODA

Marijampolės meras
nuo 2019 m.

Prezidento Gitano Nausėdos sustikimas su Suvalkijos merais Kazlų Rūdoje

Nuotraukos iš Marijampolės savivaldybės administracijos fondų

Kalėdinių eglučių alėjos atidarymas

Jaunimo organizacijų atstovų apdovanojimai

Lietuvos Vyriausybės Socialinės apsaugos ir darbo ministrės Monikos Navickienės vizitas Marijampolėje

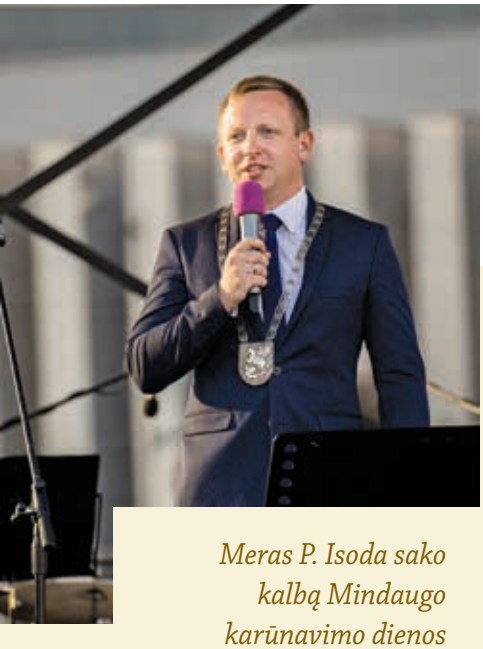

Meras P. Isoda sako kalbą Mindaugo karūnavimo dienos šventėje

Meras P. Isoda išlydi marijampoliečius į Mototurizmo ralį

Mero P. Isodos susitikimas su Prezidentu Gitanu Nausėda Kazlų Rūdoje. (Centre stovi Kalvarijos meras Vincas Plikaitis)

Meras Povilas Isoda su žmona Agne Mero padėkos vakare

Marijampolės kolegijos 20-mečio minėjime

P. Kriaučiūno viešosios bibliotekos šimtmečio proga meras P. Isoda sveikina bibliotekininkus

Meras P. Isoda įteikia Šv. Jurgio Marijampolės globėjo medalį Ingai Ragaišienei

Socialinių darbuotojų dienos minėjimas

Meras P. Isoda aukoja kraują

Šviečiančios moliūgų alėjos atidarymas

Meras P. Isoda apžiūri naujai įrengtas saulės baterijos ant Šaltinio progimnazijos stogo

Projekto „Iš už sienos“ uždarymas

Nuotraukos iš Marijampolės savivaldybės administracijos fondų

Meras P. Isoda po susitikimo su Marijampolės kolegijos ir Marijampolės profesinio rengimo centro studentais

Meras P. Isoda sveikina Lietuvos kariuomenės jaunuosius karius, davusius priesaiką ginti Tėvynę

Švietimo, mokslo ir sporto Ministrės Jurgitos Šiugždinienės vizitas Marijampolėje

Meras P. Isoda sveikina „Verslo pusryčių“ dalyvius

Vietos savivaldos dienos proga 2021 m. Mero P. Isodos padėkos

Nuotraukos iš Marijampolės savivaldybės administracijos fondų

TURINYS

MERO ŽODIS / 3

MARIJAMPOLĖS MIESTO IŠTAKOS IR MIESTO TEISĖS / 4

MIESTO TEISIŲ SUTEIKIMAS MARIJAMPOLEI / 7

1792 M. VASARIO 23 D. MARIJAMPOLĖS MIESTO TEISIŲ PRIVILEGIJA / 8

MARIJAMPOLĖS BURMISTRAI IKI 1917 M. / 14

MARIJAMPOLĖS MIESTO SAVIVALDOS KŪRIMASIS 1918–1919 METAIS / 18

MARIJAMPOLĖS MIESTO SAVIVALDOS KŪRIMASIS 1918–1919 METAIS / 20

ELIZIEJUS DRAUGELIS / 23

JUOZAS SIRUTIS / 30

JUOZAS BARKAUSKAS / 34

ANTANAS STAUGAITIS / 39

JUOZAS MAURUKAS / 42

MARIJAMPOLĖS SAVIVALDOS PRARADIMAS NUO 1940 M. IKI 1990 M. / 48

1940 M. BIRŽELIO 14 D. SOVIETŲ OKUPACIJA / 49

1941 M. BIRŽELIO 22 D. NACIŲ OKUPACIJA / 50

„SKAMBĖKITE, DAINOS, IŠ DŽIAUGSMO NUPINTOS“ / 53

MARIJAMPOLĖJE ATKŪRUS SAVIVALDĄ / 64

BRONIUS BERŽINIS / 65

ALGIS ŽVALIAUSKAS / 70

VIDMANTAS VASILIAUSKAS / 74

PETRAS PAVILONIS / 77

JUOZAS VAIČIULIS / 81

VIDMANTAS BRAZYS / 83

ROLANDAS JONIKAITIS / 88

IRENA LUNSKIENĖ / 90

POVILAS ISODA / 94

ISBN 978-609-422-192-7
Leidinio bibliografinė informacija pateikiama
Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos
Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

230 metų Marijampolės savivaldai

Sudarytojai

Arūnas Kapsevičius,

Rimvydas Urbonavičius

© Nuotraukos

Varšuvos senųjų aktų archyvo (AGAD),
Lietuvos centrinio valstybės archyvo, Lietuvos valstybės istorijos archyvo,
Kauno regioninio valstybės archyvo, Elvios Maros Draugelis asmeninio archyvo,
Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Lietuvos medicinos ir farmacijos istorijos muziejaus,
Jono Siručio anūko Stani asmeninio archyvo, Angelės Nelsienės asmeninio archyvo,
Rygiškių Jono gimnazijos archyvo, Marijampolės Petro Kriaučiūno viešosios bibliotekos,
Rimvydo Urbonavičiaus, Arūno Kapsevičiaus, Mildos Maurukienės asmeninio archyvo,
Vlado Skaricko, Romo Linionio, Algio Žvaliausko asmeninio archyvo,
Petro Pavilonio asmeninio archyvo, Marijampolės savivaldybės administracijos fondų,
Rolando Jonikaičio asmeninio archyvo, Irenos Lunskienės asmeninio archyvo.

Tiražas 200 egz. Užsakymas 716
Leidykla-spaustuvė „Piko valanda“
Žemaitės g. 59, LT-68303 Marijampolė,
Tel. (8 343) 54 216, el. p. leidykla@pikovalanda.com